

دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی

زنجیره ی رۆشنیبری

*

خاوهنی ښمیتیان: شهوکت شیخ یهزین

سهرنووسهر: بهدران شههمهدههیب

ناوونیشان: دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی ناراس، گهرهکی خانزاد، ههولتیر

ناوۆکییهکانی ناو سیاسهت

مارییا قیندت ھۆیەر - سیسیلیا ئۆسە

ناکۆکییەکانی ناو سیاسەت

سەرەتایەک بۆ تیئۆری سیاسی فیئیمینیستی

وەرگێڕانی لە سوئیدیەو:

رېئووار رەشید

کتێب: ناکۆکییەکانی ناو سیاسەت - سەرەتایەک بۆ تیئۆری سیاسی
فیئیمینیستی

نووسینی: مارییا قیندت ھۆیەر - سیسیلیا ئۆسە

وەرگێڕانی لە سوئیدیەو: رېئووار رەشید

بلاوکراوەی ئاراس - ژمارە: ۴۲۳

دەرھێنانی ھونەری ناوہو: ئاراس ئەکرەم

پیت لێدان: کارزان عەبدولحەمید

ھەلەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل

سەرپرەشتیی چاپ: ئاوپرەحمانی حاجی مەحموود

چاپی یەكەم، ھەولێر - ۲۰۰۶

لە کتێبخانەی گشتیی ھەولێر ژمارە (۶۷) ی سالی ۲۰۰۶ ی دراوەتی

زانیاری سه‌باردهت به‌کتیبه‌که و بنکه‌ی چاپ

Some information about the publishing house and the book

Academia Adacta AB

Anne - Maria Beckman

Box 1015

221 04 lund

Sweden

Tel: 046-29 50 55

Fax: 046-29 50 80

Email: academia_adacta@insatnet.nu

The Paradoxes of Politics

- An Introduction to feminist Political Theory Copyright copyright© 1999 Maria Wendt Hojer, Cecilia Ase, and Academia Adacta AB.

Edition 1:1

Original title in Swedish: Politikens paradoxer - En introduktion till feministisk politisk teori. Published in Sweden, Academia Adacta AB, 1996.

All rights reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission of Academia Adacta AB.

Förord till översättningen

Det är en stor glädje för oss att Politikens Paradoxer har blivit översatt.

Att denna översättning kommit till sta°nd är helt och ha°llet ett resultat av Rebwar Davodis insatser. Vi vill varmt tacka honom.

Stockholm i April 2005

Maria wendt Höjer Cecilia Ase

سه‌ره‌نایه‌ک بۆ وه‌رگێڕانه‌که

خۆشییه‌کی گه‌وره‌یه بۆ ئێمه که کتیبی «ناکوکییه‌کانی ناو سیاسه‌ت» وه‌رگێڕدرا.

ئه‌رکی ئهم وه‌رگێڕاندنه ته‌واو که‌وته سه‌رشانی رێبوار ره‌شید. به‌گه‌رمی سوپاسی ده‌که‌ین.

ستۆکهۆلم، مانگی چواری ۲۰۰۵، ماریا فیندت هۆیهر و سێسیلیا ئۆسه

سه‌ره‌تایه‌ک بۆ وه‌رگێڕانه‌که

رۆژی ۲۷/۷/۲۰۰۲ پریارم دا کتیبی «ناکۆکییه‌کانی ناو سیاسه‌ت» له سویدییه‌وه وه‌رگێڕم بۆ کوردی. پاش پێوه‌ندی کردن له‌گه‌ڵ مارییا و سیسلیا که نووسه‌ری کتیبه‌که‌ن و تاووتوی کردنی باسه‌که له پێی ئیمیل‌ه‌وه له‌گه‌ڵیان، رۆژی ۱۰/۱۰/۲۰۰۲ له زانکۆی ستۆکه‌هۆلم کۆبوینه‌وه و له‌سه‌ر پریاره‌که ساخ بوینه‌وه.

کاتیکی زۆری خایاند تا کاره‌که ته‌واو بوو. هۆی سه‌ره‌کیش له راستییدا نه‌وه‌یه که به‌کۆمه‌ڵیک کار و چالاکی تره‌وه خه‌ریک بووم. نه‌و کاته‌ی که ده‌مایه‌وه بۆ وه‌رگێڕانی «ناکۆکییه‌کانی ناو سیاسه‌ت» ته‌رخان بکه‌م، به‌داخه‌وه که‌م بوو.

سه‌باره‌ت به‌کاری وه‌رگێڕانه‌که ده‌بیت بلێم که زه‌حمه‌تی خۆی تێدا بوو. له‌لایه‌که‌وه ئیمه له‌کوردیدا پێکه‌وه‌وتنی‌که‌مان له‌سه‌ر مانای وشه و زاراوه‌ گه‌لێک نییه، به‌تایبه‌تی سه‌باره‌ت به‌ - ئیزمه‌کان و له‌وانه‌ش فیمینیزم، که له‌ زۆریه‌ی زۆری زمانه‌ ئه‌وروپیه‌کاندا له‌سه‌ری پێکه‌وتوون. نه‌بوونی کۆمه‌ڵیک زاراوه و ده‌سته‌واژه‌ی سیاسی، کولتووری و فه‌لسه‌فی که نه‌گه‌رچی له‌زمانی کوردیدا هاووتایان هه‌یه، به‌لام به‌داخه‌وه به‌گشتی به‌کار نابری‌ن و دانه‌کو‌تران، گرفتێکی دیکه‌ بوو. هه‌رچه‌نده‌ نامه‌وێت بچمه‌ ئاستیکی قوولتری باسه‌که‌وه، به‌لام بێ گومان نه‌بوونی ده‌ولت یان قه‌واره‌یه‌کی سه‌روه‌ری نه‌ته‌وه‌یی بێ له‌ کۆمه‌ڵیک زیانی گه‌وره، هه‌روه‌ها زیانی نه‌بوونی زمانێکی ناوه‌ندی و ستاندارشی لێداوین که پێمانه‌وه دیاره.

گیروگرتی زمانی کوردی، به‌تایبه‌تی له‌ باشوور و خۆره‌ه‌لاتدا نه‌وه‌یه که که‌متر وشه‌ی بنه‌رته‌ لاتینی، یۆنانی و ئینگلیزی یان فه‌ره‌نسی به‌کار

ده‌هینین و زیاتر، ته‌نانه‌ت له‌ شیوه‌ی دارشتمی رێزمانیشدا، سوود له‌ عه‌ره‌بی یان فارسی وه‌رده‌گرین. ئه‌مه‌ گرفتێک په‌یدا ده‌کات که به‌راستی هاسان نییه و ئه‌ویش نه‌وه‌یه که ناچار ده‌بین په‌نا بۆ وشه‌گه‌لێک به‌رین که کاره‌که‌مان سه‌ختتر ده‌کات وه‌ک له‌ سووکت. بۆ ئه‌مونه، بۆ هه‌ر پارچه‌یه‌کی کوردستان به‌کاربردنی ئه‌و وشه و زاراوانه‌ی له‌ جیهانی خۆرئاوا دا به‌رویان هه‌یه ده‌بنه‌ مایه‌ی هاو‌به‌شیته‌ی، نه‌ هه‌ر له‌سه‌ر ئاستی کوردستان به‌لکو له‌سه‌ر ئاستی جیهانی، به‌لام تێگه‌یشتن له‌ وشه و زاراوه‌ی زمانی داگیرکار هه‌م ناوچه‌یییه و هه‌م ده‌بیته‌ مایه‌ی زه‌حمه‌تی تێگه‌یشتن له‌ ناو کورددا.

ئیمه بۆ ئه‌وه‌ی بتوانین مامه‌له‌ له‌گه‌ڵ تیۆری و سیاسه‌ت و شیوه‌کانی دیکه‌ی زانستدا بکه‌ین بێ گومان پێویستمان به‌کۆمه‌ڵیک وشه‌یه که کۆده‌نگی^(۱) (هاو‌پای) سیاسیمان له‌سه‌ریان هه‌بیت و له‌به‌رده‌وام گوته‌وه‌یاندا ئه‌و واتا و ناوه‌رۆکه‌ هه‌ل‌بگرن که باسه‌که پێویستی ده‌کات. ئه‌مه‌ی که باسی ده‌که‌م بۆ فێرکردن و په‌روه‌رده‌کردنی نه‌وه‌کانی تاینده‌ زۆر گرنگه. کۆمه‌ڵگای کوردستان به‌هه‌ر حال ده‌بێ بتوانن ئاستیکی بلندا له‌یه‌ک تێبگه‌ن. پێش‌خستنی زمان مه‌رجیکی کۆمه‌ڵگای مه‌ده‌نییه.

ده‌بیت ئه‌وه‌ش بلێم که هه‌ولتی زۆرم داوه وه‌فادارییم بۆ تیکسته‌که له‌سه‌ر حسابی وه‌رگێڕانه‌که نه‌بیت. بۆ هاسانکردنی کاری خۆینه‌ر هه‌ندی‌ک جار وشه‌یه‌کی هاوتام له‌نیوه‌که‌وانه‌یه‌که‌دا بۆ وشه‌ی پێشه‌وه‌ داناوه یان له‌ بن تێبینییدا ئه‌و وشه‌یه‌م روون کردوه‌ته‌وه که پێموایه پێویسته. بێ گومان ده‌شیته‌ وشه‌ی باشتر و گونجاوتر له‌وانه‌ی من هه‌بن، به‌لام تا ئه‌و ده‌م که ئه‌و پێش‌نیا‌زانه‌ په‌یدا ده‌بن ئه‌و کاره‌ی من وه‌ک هه‌نگاوێک له‌ سوود خالی نابیت.

(۱) که‌نسیته‌نس: کۆده‌نگی، هاو‌پای.

وهك باسم كرد له بهر ئه وهی كه تا ئیستاش زمانی كوردی له ئاستیكی نزمتردا مامه لهی پێ دهكریت و نه چوو ته ناو دامه زراوه سیاسی و كۆمه لایه تی و ئابوورییه كانه وه، له كۆره پانی سیاسهت، دیپلۆماسی، فهلسه فی و هتدا كه متر به كارد ه برین و له ئاستیكی وای زانستییدا به كارناهیتریت كه شیایوی پیداو یستیه كانی نه ته وه یه ك بیته، وه رگی پانی تیكستی زانستی و ئه كادیمی بۆ سه ر زمانی كوردی سه خته. خو ماندوو كرنیكی ته وای ده ویت بۆ ئه وهی له لایه كه وه ئه و ئاسته رۆژانه یه ی زمانی كوردی جێ بهیتریت و له لایه كی دیکه وه هاوكات كه وه فاداریی بۆ تیكسته ره سه نه كه نیشان ده دریت، ئاستی زمانه كوردییه كه ش به ریتته سه ری.

هیوادرم توانی بیتم ئه و كاره ئه نجام بدهم. دلنجام ره خنه گرانی دل سوژ له ئاینده دا كاری لهم جوژه هاسانتر ده كه ن. پێش به كو تایی هینانی ئه م سه ره تا به ده بیته سوپاسی مارییا قیندت هۆیه ر و سیسیلیا ئۆسه بكه م كه رێگایان دام كتیبه كه وه رگی پرمه سه ر زمانی كوردی، كه بێ ئه وه ی پێیان بلیم خو یان له وه ده قه كوردییه دا كه وهك نمونه بۆم نارد بوون، بژاری به شه سویدییه كه ی ده قه كه بیان كرد بوو. سوپاسی گه رمم بۆ كوێستان -ی هاوړی و هاوسه رم كه خو ی به تیكسته كانه وه خه ريك كرد و كاره كه ی له زۆر رووه وه بۆ هاسان كردم.

هه روا سوپاسی هاوړیم مه هاباد قه ره داخی ده كه م كه بێ له پێش نیاری گرنگ، وه فادارانه ش به تیكسته كه دا چوو وه و تیبینییه كانی وا گرنگ بوون كه كاری له سه ر دا رشتنه وه ی تیكسته كه كرد.

سه بارهت به وه رگی پانی ئه م كتیبه كه بێ گومان له پێوه ندی له گه ل ئه و بزوتنه وه یه دایه كه لهم چه ند سا له ی داواییدا بیری فیمینیزم له ناو كۆمه لگای كوردستان به و ی پیدا كردوو و كه من پیموایه گه ر دروستانه

مامه له ی له گه لدا بكریت ده توانیت رۆلێكی بگۆری سوو ده خشی له كۆمه لگای كوردستاندا هه بیته.

ئهمه له ده میكدا یه كه هاوكات ئیستا له ئه وروپا بۆ چوونێك هه یه كه ده لیت ئیتر فیمینیزم بووه به زاراوه یه كی سواو و چیتر ناتوانیت ئه و رۆله بگێریت كه له ماوه ی رابردووی ۲۰ تا ۵۰ سا لی رابردو دا گێراوه تی.

ئایا له و رووه وه پیاوان و ئافره تانی فیمینستی كورد له پاشه وه ماون؟ به ئه ژماردن ئه و ئافره ته كوردانه ی كه خوازیاری به ره و پێشه وه بر دنی دۆخی ئالۆزی خو بانن. به لام ژماره ی ئه وانه ی كه له روانگه ی گشتی فیمینستییه وه بتوانن داكو كی بكه ن كه من. ئه و ژماره یه زۆر كه متریش ده بیته وه كا تێك كه دیته سه ر بیری فیمینیزم له قوولا یی و پانتایی خویدا وهك تیۆری و سیاسهت.

دۆخی بنده سته نه ته وه یی كۆمه لگای كوردستان به هیچ شیوه یه ك ئه و بوار و هه له ی نه ره خساندوو كه مرۆقی كورد، به تایبه تی ئافره تان، بتوانن به و شیوه دروسته ی كه پێوسته خو یان له تیورییدا قوول بكه نه وه. ئه م راستییه سه بارهت به پیاوانی كوردیش هه ر دروسته.

هه ندیک پیاوی كورد هه ن (بێ گومان ئافره تیش هه ن) كه پێیان وایه فیمینیزم بزوتنه وه یه كی بده و فیمینستییش ژنیکه كه پتی وایه هه رچی "خراب" بیته باشه. خه لك هه ن پێیان وایه بزوتنه وه ی فیمینیزم هه ر زیان ده گه یه نیته و قازانجی بۆ كۆمه لگا نییه، كه م خوتنده وه و كه مزانی له سه ر بزوتنه وه ی فیمینیزم هینده به ر بلاوه كه هه ر له خو وه مه سه له ی جلوه رگیك كه ته و او له ش دانه پۆشیت یان سوورا و سپیاویتك كه زیاتر له باو توخ بیته ده به ستریت به فیمینیزم و فیمینستییه وه. به و شیوه یه تیگه یشتنیكی فره چه وت له وشه ی فیمینیزم و فیمینستی له ناو كورددا هه یه.

گلهیی و گازهنده زۆرن له سه ره ئه وهی که پرسیارى خراب سه بارهت به ئافرهت، بزوتنه وهی ئازادىخوازانهی ئه وان و فیمینیزم ده گریت. به لام ئیمه ده بیته تیبگه یین که پرسیارى باش له زانست و ئه قلى باش و خوتندى هه مه لایه نه وه سه رچاوه ده گریت. تا ئه وه ده مه ی کورد له وانه بئ بهش بیت پرسیاره کانیش ئه وه رهنگه ده ده نه وه. من پیم وایه ئه م کتیبه، "ناکوکییه کانی ناو سیاسهت" که به شیکه له خوتندى به نامه ی یه که م سالى زانستی سیاسهت له زانکووی ستوکهۆلم له سوید، ده توانیت گوریک به و خوتندن و خستنه ژیر باسه بدات. کتیبه که زۆر به کورتی له سه ره جوړه کانی فیمینیزم، چۆنه تی تیروانین و تیگه یشتن و به لگه هینانه وه یان ده ویت. بئ له وهش پیداوچونه وه یه کی میژووی پیداو یستی تیدایه بو ئه وهی خۆتنه ر بتوانیت زیاتر بچیته نیو باسه که وه.

هه لبه ته من نامه ویت بچمه نیو باسیکی ره خنه گرانه وه سه بارهت به فیمینیزم له ناو ئه مرۆی کوردستاندا، به لام ده بیته ئه وه بلیم که نه هه ر باسی فیمینیزم به لکو زۆریه ی زۆری نووسینه کان به داخه وه هه ر له سه ره تاوه که موکورتیی زۆریان تیدایه. که موکورتیه کان هه ر له نه زانیی ده ستووری نووسینه وه ده ست پئ ده کات تا کیشه ی فکریی گه وره. بو نمونه پیره ی ئه وه ریزمان و شیوه نووسینه ناکریت که ده بیته له نووسینی زانستییدا پشتی پئ به ستریت.

ره چاوی خالبه ندیی ناکریت و له نووسینه کاندادا خال، ویرگول، نیشانه ی پرسیار و هند له شوینی خۆیاندانین. هه ندیک جار نووسه ره هه ر له خووه دووان و سیان یان زیاتر نیشانه ی پرسیار یان نیشانه ی دیکه داده نیت و پئی وایه به وه شیوه یه هیزی پرسیاره که ی خۆی زیاتر ده کات، یاخود ناو ده خاته ناو که وانه و خهت به ژیر وشه دا ده هینیت و وشه و رسته ره نگا وره نگ ده نووسیت. کهس نازانیت نووسه ره ئه وه پیره وه و ریزمان و

شیوه نووسینه ی له چ زمان و سیسته میتکی خۆتندى ئه م جیهانه وه هیناوه.

بئ له وانه قسه و نووسینی که سانی دیکه ده هینرینه وه بئ ئه وهی ئامازه به سه رچاوه کانیان بکریت و نووسین و بیرى که سانی دیکه بئ ئه وهی ئامازه ی دروستیان پئ بکریت ده دزیرین و له نیو باسدا تیهه لکیش ده گریت.

به کورتیی، نووسین له سه ره فیمینیزم هه ر وه ک له سه ره شیوه کانی دیکه ی ئایدیۆلۆژی و تیئۆری له ناو کورددا، له زۆر لاوه ناته واوه و ئه وه خو مانده وو کردنه ی تیدا نییه که شایسته یه تی. هه ندیک جار مرۆف وا هه ست ده کات که نووسه ریک زیاتر په له ی له بلا و کردنه وه ی خودی نووسینه که یه وه ک له بیر ده کی خۆی.

سه رباری ئه م هه موو خالانه که زه ره ره له جدیده تی باسه که ده دن، هیشتا ئه وه هه وله ی که ده دریت جیگای ریز و پیزانینه و بئ گومان کاربگه ری دروستی خۆی له سه ره بزوتنه وه ی فیمینیزم و شیوه کانی دیکه ی ئازادىخوازیی داده نیت.

تیگه یشتن له فیمینیزم ده توانیت ریی تاریکی ژبان له گه لیک لاوه رۆشن بکاته وه. ئایا مافی باوکیک / براهک / ئاموزایه ک که ئافره تیکى خۆیان ده کوژن له کویدایه ؟ ئایا ئه وه نیرینه ی خانه واده یه که که به رپرسه له وهی که پئی ده لئین شه ره ف؟ ئایا شه ره ف چیه، له کوپه هاتوه، چه ند و تا کوئ مانا و نرخى هه یه ؟ ئایا شه ره ف له هه لسوکه و تدایه یان له به ینی رانه کاندایه ؟ ئایا ته نیا له هی ئافره تاندا یه یان له هی پیاوانیشدا ؟ کئ کوژده کانی شه ره ف و ناموس پیناسه ده کات، کئ لیکیان ده داته وه و مانایان بو داده نیت و کام لیکدانه وه یه مافی رها به خۆی ده دات ؟ ئایا ئافره تان له رووی بایۆلۆژییه وه جیاوازن و له به ره وهش ده بیته له رووی

مافيشه وه جياواز بن؟ ئايا جياوازييه كان كۆمه لىك به ها و بۆچونى كۆمه لايه تى دروستيان ده كات دنا خويان نيين؟ ئايا ئه و پيتوه ندييه كۆمه لايه تيبانه خويان دهستكردى نيزامىكى دهستلالت و سياسه تن و پياوان له پشتيانه وه يه يان هر له خووه له دامىنى نه ته وه يه كه وه له سروشته وه ده كه ونه خوار؟ ئايا ئافره ت ته نيا له به رئه وه ي ئه ندامى زاوژى جودايه ئه وا ئه قل و هوشمهندى و تواناي به رپرسيارى كه متره؟ ئايا بۆ ئه و جياوازييه به پيچه وان وه نه بيت، بۆ پياوان نه گريته وه؟ ئايا بۆ جودايى ئه ندامى زاوژى پياوان نابيته هۆى كه مبون وه ي ئه قل و هوشمهندى و به رپرسيارى پياوان؟ كى مانا به و جياوازييه ده دات؟ ئايا بۆ ئه و جياوازييه ئافره تان له نۆرمه^(۲) پياوانه كه وه سه رچاوه ده گريته؟ ئافره ت جياوازه له به راورد له گه ل كيدا؟ ئايا بۆ ئايينه كانى وه ك جووله كه، كريس تيانيزم، ئيسلام، بووديزم و هى تر پرن له بۆچونى جوداي ناكۆك سه باره ت به ئافره ت؟ ئايا جياوازيى بايولۆژى ئافره تان شتيكه كه خودا ونده كانيش ده بيت ده ستى تپوه رده ن يان مرۆقه كان به ناوى ئه وان قسه يان كردوه و ده يكه ن؟ به چ شيوه يه ك ئه و بۆچون يان پيدا گرته ئايينيانه و هر بگيرين، چۆن رەت بگريته وه، چۆن وه لاميان بدرتته وه؟ تا كوى ئايين بۆى هه بيت ده ست له كاروبارى مرۆقه كان و هريدات؟ ئايا ته نيا ده ست له كارى ئافره تان و هريدات يان هى پياوانيش؟ ئايا وه ك كارىكى پياوان له سياسه ت/فلسه فه/ئايدىلۆژى تيبگه ين يان وه ك كارىكى مرۆف؟ ئه گه ر كارى مرۆقه كوا رۆلى ئافره تان، كوا بۆچون و ده نكى ئه وان، كوا ده سته لاتى سياسى/ ئابوورى ئه وان؟ ئايا كۆمه لگا هى پياوان و ئافره تانه يان هى هه ردوو كيان؟ ئايا سنووربه ندى/ ماف/ ئه رك/ ئيمتياز/ توانا/ فيربون ته نيا ئافره تان بگريته وه يان پياوانيش؟

(۲) نۆرم: پيتوه، عه ياره، چوارچيوه، قالب.

دهسته لاتى سياسى چييه، چۆن پيناسه بگريته، بۆ وا پيناسه بگريته، له و پيناسه يه دا چى و كى تيدا بيت؟ رۆل و شوئى و ئه ركى خيزان تا كوى سياسىيه و له كويدا سياسى نيه، كى ئه و برياره ي له ده ستدايه و بۆچى له ده ستيدايه؟ ئايا ئه وه ي له ژوورى نووستندا دژ به ئافره ت روو ده دات كه سى و تايه تىيه و كۆمه لگا نابيت لى به رپرسيارى بيت؟ سنوورى ده ستپوه ردانى كۆمه لگا/ ده ولت/ ياسا تا كوى بيت و چۆن پياده بگريته؟ ئايا ره خنه تا چەند گشتگر بيت و له كويدا تايه تى بيت؟ ئايا ريكخراوله لى سياسى له كوردستان تا كوى ده توانن هه لومه رچى ئافره تان باشتر بكه ن و له كويدا ناتوانن بيكه ن؟ ئايا ئيمه هه موو ريفۆرمىك به خيريبن يان ته نيا گۆرانكارى شو رشيگرانه به دروست بزائين؟

ئهمانه و زۆر پرسيارى ديكه كه ده كريت بگريتن و كه ده بيت ئيستا و له ئاينده دا وه لام بدرتته وه. به لام مه حاله ئه و پرسيارانه وه لام بدرتته وه ئه گه ر ئافره تان خويان له پرسياركرده كاندا به شدار نه بن، ئه گه ر ئه وان خويان له وه لامه كاندا به شدار نه بن، ئه گه ر رېگايان پى نه درتت به پى بۆچون و تيبگه يشتنى و جيهانبىنى خويان به شدار نه بن، به لام چۆن ئافره تان بتوانن به شدار بن گه ر رېگايان پى نه درتت ئه و زائين و تيبگه يشتنه وه ده ست به يتن كه بۆ ئه و پرسيار و وه لامانه پيتوستيانه؟

دياره ئافره تانىكى به ئه ژمارد هه ن كه به دروستىيه وه چاوه رپى ئه وه نيين پياوان بين و ئه و مافه يان بده نى. خويان له به ره به يانى ميژووه وه له ئه شكه وتييك و خانووه يه ك و به له ميكد له گه ل پياودا ژيان، له كىلگه يه ك و كارگه يه كدا له گه ل پياودا كاربان كردوه، ده ران پياو كىيه، چى ده كات چى كردوه و ده توانيت چى بكات.

به لام ئافره تان، هه ره ك پياوان، گرووپىكى هۆمۆژن، هاوړا، هاودهنگ و هاو ئاواز نيين، له ناو ئافره تانىشدا هينده ي پياوان شيوه كانى ئايدىلۆژى، بىر، بۆچون، رامان، تام و روانگه هه ن، به لام يه ك خالى

هاوبهش له ناو ئافره تاندا ههيه كه له ناو پياواندا نيبه، ئه وپيش ئه وهيه كه له بهر ئه وهى ئافره تان به گشتى و تيكرا وهك پۆل/گروپ/ لا ژيژده ستهن، هه ره زۆر به يان خوازيارى گه يشتنه به مافى به رابه ر، هاو ئاست و هاوماف له پيوهندى له گه ل پياودا هاوكات كه هاو ئه ركى پياون. به و جوړه ده بينين كه ئافره تان خالى هاوبه شى ئازادى خوازيبى و رزگار به خوازيبان هه يه.

ئهمه ده شيت مانايه كى فيمى نيزم بيت.

سه ربارى هه بوونى ئايدۆلۆژى و بوچوونى سياسى جياواز ئافره تان به گشتى له و ژيژده سته بيه ماندوون كه پياوانى خاوه ن ئايدۆلۆژى جياواز به ئاره زوى خويان ليكى ده ده نه وه، ته فسيرى ده كه ن، چاره ي بو ده دۆزنه وه و پلانى بو داده نين. هه نديك پياو پيايان وايه كه ئه وان له ئافره تان خو شيان با شتر له دۆخى ئه وان، له ئازارى ئه وان، له خواست و ويست و هيو و ئاره زوى ئه وان تى ده گه ن و له بهر ئه وه ده شتوانن نوينه رابه تيبان بكه ن.

ئهمه لايه نيكى ديكه ي فيمى نيزمه.

ئه گه رچى كه مارى وۆلستون كراف Mary wollstonecraft سالى 1792 كتيبى "بو پاراستنى مافه كانى ئافره ت" -ى نووسى و كه سانى وهك ئۆلېمپه دى گوگى Olympe de Cougues و تيورينگه ده مي ريكورت Theroigne de Mericourt زور له پيش بزووتنه وهى ري كخ راوى ئافره تانه وه له سالى 1840 و 1848، بو نمونه له ئه مريكا و ئينگلستان مه سه له ي ماف، ئه رك و هه لا و اردنى ئافره تان يان باس ده كرد، له راستيدا له نيوان 1960 و 1970 كاندا بوو كه ئافره تان هيدى هيدى وشه ي فيمى نيزم يان به كار ده برد.

ئهو كاته ش هيشتا هه ر ئه و ناوه سه باره ت به هه نديك پرس و گروپى تايبه تى بوو كه له كۆمه لگاي ئه و روپادا بو مافه كانى ئافره تان تى ده كو شان (فريدمان 2003). به لام به هه ر حال، ئه وان هى كه هه ر ده يانه وي ت وشه ي

"فيمى نيزم" وهك مۆريك له و جوړه بزووتنه وه كۆمه لايه تى و سياسى يانه ي كو ن بدن، ده توانن وا بكه ن، ئه وه نه بيت كه ده بيت به وردى خويان روون بكه نه وه و خو ينه ر له مه به ستى خويان ئا گادار بكه ن.

هه لبه ته فيمى نيزم زور شت ده گري ته وه، يه كي تك له وان كه به را ي من خالي كى بنچينه بيه، ده توانيت رزگار بوون بيت، له و روانگه ئايبه ي كه ئافره ت به په راسوويه ك و پياو به له شه ته وا وه كه داده نيت، كه ئافره ت هه ل خه له تا وه كه يه و پياو يش قوربانى ده ستى هه ل خه له تا وه كه يه. تو ماس ئه كينۆبى Thomas of Aquino توانى له م ديده وه روانگه ي ره سمى كليس با فؤرمينيت و ئه و مه به ستى ئه وه يه كه ئافره تان بو خويان باشه كه ژير ده سته ي پياوانن چونكه پياوان خاوه ن هوشمه نديه كى با شترن. به را ي ئه و ئافره تان "گوشتن" و پياوان "رؤحن" (3).

له وه لامدانه وهى ئه م جوړه پيدا گرتنه نه ريت يانه دا كه بى گومان رۆلى كاري گه ريان هه بو وه كه ئافره تان بخه نه ئه م دۆخه خراپه ي ئيستايان كه تيبان، فيمى نيزم ته كان به زورى ها ورا و ها و قسه ن، به لام به ئه ژماردن ئه و فيمى نيزم ته ئه كاد يم يانه ي به شيوه ي جودا پينا سه ي خودى فيمى نيزم ده كه ن. زور يابه تى ئه و پينا سه ئانه زور ئايدۆلۆژين، يه ك لايه نه ن و له ورده كاري به كان ياندا ناكۆكيان تيدا يه.

قسه كردن له سه ر فيمى نيزم ره نگه هه ر له سه ره تا وه هه لبه بيت، له بهر ئه وه ي كه فيمى نيزم بير يان چه مكى كى هؤمۆژن نيه، به لكو كۆمه لتيك بيرو بوچوون و روانگه ي جودايه، بى له كۆمه لتيك "كردار" و هه نديك جاريش نه ك هه ر جودا، به لكو ته نانه ت دژبه يه ك و ناكۆكي ش. له بهر ئه وه جى خويه تى زياتر وشه ي فيمى نيزم ته كان به كار بريت. به لام پينا سه ي "فيمى نيزم ته كان" كاري كى مه حاله و له بهر ئه وه ده توانين كاره كه به و شيوه يه

(3) Tusen svenska kvinnor. Annsophie Ohlander och Ulla-Britt Stromberg, Bokforlaget Prisma, andra upplagan. S.118

بۆ خۆمان ھاسان بکەین کە خالگەلی ھاوبەشی شتوھکانی فیمینیزم کۆبکەینەو و بناخە بنچینەییە گشتییە کەیان وەر بگرن و بەو شتوھە پیتاسە یەکی گشتگری فیمینیزم بکەین.

وہک جەین فریدمان Jane freedman دەلێت "دەتوانن لەو پینداگرتنەو دەست پیتکەین کە فیمینییستەکان سەرنج دەخەنە سەر دۆخی بندەستەیی ئاfrهتەن لە کۆمەلگادا و سەر ئەو ھەلاواردنە لە بەر جنسە کەیان دوو چاری دەبن. بیلەو ھەش مەرۆف دەتوانن بلیت کە فیمینییستەکان داوای گۆرانکاری لە نێزامە کۆمەلایەتی، ئابووری، سیاسی و کولتووری بکەن دەکەن، بۆ ئەوێ کە بەرەنگاری ئەم ھەلاواردنە بنەو و لە بەردەوامییدا نە ی ھیلن" (۴).

ئوللا مانس Ulla Manns – یش ھەر نێزیکە ی بە ھەمان شتوھ پیتاسە ی فیمینیزم دەکات و دەلێت "لە وتارە کە مەدا بەواتا بەریلاو کە ی بەکار ھاتوو، واتا وەک تیکۆشانیک بۆ کۆتایی پیتھینان بە ژیر دەستە یی ئاfrهتەن" (۵)

ھەر سەبارەت بە ھەمان باس بیل ھووکس Bell Hooks دەلێت "گرفتیکێ گەورە ی گوتاری فیمینییستی ئەو یە کە نەمانتوانیو بگەینە کۆدەنگییە کی (ھاواریییە کی) روانگە یی سەبارەت بەو ی کە فیمینیزم چییە یان ئەو ی کە ئەو پیتاسە گەلانە پەسەند بکەین کە دەشیت بتوانن وەک خالگەلیکی یە کخەر سوودی یان ھەبیت" (۶) ئەم بە کورتی فیمینیزم

4- Feminism, Jane Freedman and Liber AB. Svenska oversättning karin Lindqvist, Wallin & Dalholm Boktryckeri AB, Lund 2003, S. 7.

5-An man da? Kon och feminism i Sverige under 150 ar. Forfatterna och bokforlaget Atlas. Scandbook, Smedjebacken 2004. S.26.

6-Feminisms, Oxford University press 1997, Edited by Sandra Kemp and Judith Squires, (Bell Hooks) p. 22.

بە "بزووتنەو یە ک بۆ کۆتایی پیتھینان بە چەوساندنەو ی سیتکسی" (۷) پیتاسە دەکات. بیل ھووکس بۆ نمونە، ئەو جیاوازییە کە لە پلە و دۆخی کۆمەلایەتی ئاfrهتەنی رەشپیتست/سپیپیتست/کرتکار/ھەژار/زەنگین ھەن زۆر بە گرن گ دەنرخینیت و مەبەستی ئەو یە کە گرن گ فیمینیزم بتوانن پرسیار و ھەلامی ئەوانە بگرتنە خۆی.

کەواتە سەبارەت بە رۆلی پیاوان و بە شدارییان لە بزووتنەو ی رزگاریخووانە ی ئاfrهتەن زۆرینە ی فیمینییستەکان لە سەر ئەو یە کە پیاوانیش دەتوانن فیمینییست بن، واتە لە تیکۆشان ی ئاfrهتەن بە شدار بن کە بۆ نەھیشتنی بندەستی ئاfrهتەنە. دەر بارە ی ئەم خالە بیل ھووکس دەلێت "بەو شتوھە ی فیمینییست ھەموو ئەو کە سانە دەگرتنەو کە خواری نەھیشتنی پلە ی نزمی ئاfrهتەن لە کۆمەلگادا. ھەر وەک لیکۆلەرەوانی دیکە، منیش ھیچ ھۆبە ک نابینم کە دەستەواژە ی فیمینییست تەنیا بۆ ئاfrهتەن بپارێزم. رۆلی پیاوان ھەر وەھا لە گۆرە پانی ئەزمونی شدا (ئیمپیریکدا) جی سەرنج و گرن گ" (۸).

فیمینیزم ھەر لەو روانگە یەو کە بزووتنەو یە کی مەرۆقییە بە تەنیا مەسەلە ی ئاfrهت ناخاتە ژیر سەرنجەو، ئەو بۆچوون و روانگە جیاوازییە ئەوان بی گومان پرسگەلی وەک نەتەو، خەباتی ئازادیخواری، پرسی ئیتنیستی، زمان، فەرھەنگ، کولتوور و ھەموو ئەو شتانە ی دیکە دەگرتنەو کە پیتوھندی بە مەرۆف، گرووپ و کۆمەلگاو ھە یە. ھەموو ئەمانەش لە روانگە ی جودای پۆستمۆدیرنیستی، مارکسیستی، سۆشیال دیموکراتی، ئەرناشیستی، ئیتنیسیالیستی و ھەموو شتوھکانی دیکە ی رێچکە ئایدۆلۆژی و بیرەو تاتووی دەکرتن. ھەندیک جار یە کگرتن لە سەر

(۷) ھەمان سەرچاوە ی پیتوھ.

(۸) ھەمان سەرچاوە ی پیتوھ.

لیکدانه‌وهی گرفتیتیک و چاره‌سهره‌کەشی هاسانه، هەندیتیک جار جیاوازییه‌کی ته‌واو جودا و به‌یه‌ک ته‌رتیب له لی‌کدانه‌وه، هۆکار و چاره‌سهره‌کاندا هەن.

هەلبەت زۆرینه‌ی جۆره‌کانی فیمینیزم له ئەورووپا شیلگی‌را‌نه سەر‌تاسه‌ری نی‌زامی ده‌سته‌لاتی حوکمه‌تان و سه‌رمایه‌داری جیهانیان خستوه‌ته ژێر پرسیاره‌وه، پرسه‌کانیان هەم تاییه‌ته به‌یه‌ک ولات و هەم هاوکاتیش جیهانبینی و جیهانگیریه‌کی فراوانی تێدا‌یه.

هەر له‌و کاره کولتور‌بیا‌نه‌وه که به‌چاوی ساکار و ئاسایی وا ده‌بینرین که بۆ ئافرهت بی‌ زهره‌ر بن، تا هونه‌ری فیلم‌سازی که ژنان به‌ده‌گمه‌ن تیا‌یدا رۆلی دروست‌کەر و دا‌هینه‌ریان هه‌یه، تا مه‌سه‌له‌ی خوتندن، کار‌گه، کار، فیکردن، نه‌خۆش‌خانه و هتد. هیچ بوار‌تیک نه‌ماوه به‌شێوه‌ی جودا ده‌ستی فیمینیزمه‌کانی نه‌گه‌یشته‌بیتتی. بی‌ گومان له‌م بینه‌وه‌به‌ریه‌دا نا‌کوکی و خۆد‌گۆبی و نا‌ته‌باییه‌کی سیاسی له‌ نیوان فیمینیزستاندا دروست ده‌بیت. مرۆف به‌هاسانی ده‌توانیت تیب‌گات که دۆخه‌که‌ وایه و به‌ساده‌ش بی‌بینیت، به‌لام گرفتیی ئەو دۆخه‌ ئه‌وه‌یه که کیشه‌ی سیاسی دروست ده‌کات. وه‌کو نمونه، هەندیتیک فیمینیزم، ناه‌ورووپی و ئورووپی، ره‌خنه‌ له‌و فیمینیزستانه‌ ده‌گرن که له‌ نۆرمی ئەورووپا و ئەورووپا‌بونه‌وه پێ هه‌ل‌ده‌گرن.

ئەم جۆره فیمینیزستانه پێیان وایه که زۆریه‌ی زۆری فیمینیزستانی ئەورووپا هه‌میشه له‌ نۆرمی ئافره‌تیکیی سپییستی ئەورووپی و له‌ ژبانی ئەورووپاوه هه‌نگاو ده‌نێن و بایه‌خ به‌و جیاوازییه‌ نادهن که ئافره‌تانی دیکه له‌ جیهاندا هه‌یانه و که بی‌ گومان گرنگن، بۆ نمونه فیمینیزمی ئەمریکایی به‌نه‌ژاد عه‌ره‌ب له‌یلا ئەحمده Leila Ahmed ده‌نوسیت که "ئه‌جیندای فیمینیزمی به‌و شێوه‌یه‌ی که له‌لایه‌ن ئەورووپییه‌کانه‌وه پێناسه‌ کراوه

له‌زۆر لاره‌ له‌ ورده‌کاریه‌کانیدا هه‌له‌یه، هه‌روه‌ها له‌و تیروانینه‌شیدا که سه‌رنج ده‌خاته سه‌ر چارشیتو" (۹).

خوتنه‌ر تیبینی بکات که له‌یلا ئەحمده (*) خۆشی لی‌رده‌ا که‌وتوه‌ته ئەو هه‌له‌یه‌وه که به‌گشتیه‌کردنه‌وه generalize له‌ فیمینیزستانی ئەورووپا ده‌دو‌یت، هه‌روه‌ک ئەوه‌ی که هه‌موو فیمینیزستانی ئەورووپی له‌ هه‌موو شتیکدا هاوه‌له‌وتیست و هاوبیر بن.

لی‌رده‌ا به‌روونی دیاره‌ که له‌یلا ئەحمده که‌وتوه‌ته ناو چه‌مکی ئەورووپی / خۆره‌له‌اتی / ناه‌ورووپییه‌وه که هەندیتیک له‌ فیمینیزستانی ده‌کۆلۆنیا‌لیستی و پۆست‌کۆلۆنیا‌لیستی هه‌یانه و که له‌راستیشدا زۆریه‌یان هه‌ر خۆیان ئەورووپی‌ن.

به‌و جۆره ئافره‌تان له‌به‌رئ‌وه‌ی وه‌ک مرۆف سپییستی، ره‌شپییستی، کاتۆلیک، موسلمان، زه‌نگین، و هه‌ژارن، له‌به‌رئ‌وه‌ی جودا ده‌روانه‌ بیرو جیاوازی چینایه‌تی، ره‌گه‌زی، دیدی ئازادیی سیکس و ته‌مه‌نی یاسایی و یاسای نه‌نوسراوه‌ی کولتوری و شتی دیکه‌ی گرنگی له‌و باب‌ه‌ته ئەوا له‌ قوولایی لی‌کدانه‌وه‌کانیاندا بی‌ گومان ده‌که‌ونه نا‌کوکی گه‌وره‌وه، له‌لایه‌که‌وه له‌گه‌ل بی‌ری خۆیاندا و له‌لایه‌کی دیکه‌وه له‌گه‌ل جۆره‌کانی دیکه‌ی بی‌ری فیمینیزمییدا.

به‌ره‌چا‌و‌کردنی ئەم دۆخه جیهانبیه‌ی فیمینیزمی تێدا‌یه ده‌توانین بلێین وا تیب‌گه‌یشتن که ئافره‌تانی کوردستان ده‌توانن یه‌که‌ده‌نگ و یه‌که‌ده‌نگ بن به‌لانی که‌مه‌وه له‌ درێژخایاندا هه‌له‌ ده‌بیت. هه‌روه‌ها ئەوه‌ش هه‌ر هه‌له‌یه که چاوه‌روانیی گه‌وره‌ی وا له‌ ئافره‌تانی کوردستان بکرتیت که بتوانن

9 - Women Gender in Islam. Leila Ahmed, Yale University. 1992. p.166.

(*) ئەم کتێبه‌ی له‌یلا ئەحمده که تیروانیتیکیی تاییه‌تیه‌ له‌سه‌ر دۆخی ئافره‌تان له‌ جیهانی ئیسلام به‌زۆر ورده‌کاری سه‌رنج را‌کیشه‌وه، جتی خۆبه‌تی بخوتندرتیه‌وه. به‌شیکیی کتێبه‌که ره‌خنه‌ی زانستییانه‌ی ورده‌ له‌سه‌ر ئیسلام.

به‌ماو‌یه‌کی که‌م کاربگه‌ری به‌چاویان له‌ه‌موو پرسه‌کاندا له‌سه‌ر
حوکمه‌تی کوردستان، ریک‌خراو و پارته‌سیاسییه‌کان، بزووتنه‌وه
تایینییه‌کان و مزگه‌وته‌کان هه‌بیت.

به‌لام سه‌رباری ئەمه‌ئەو هه‌نگاوه‌گرنه‌که‌خه‌باتیکی ئیستایی و
تایندی پیکه‌وه‌به‌سترتنه‌وه. هه‌ندی‌ک ده‌ستکه‌وت ئەم‌پۆ‌وه‌ده‌ست
ده‌هیت‌ترین و هه‌ندی‌کی دیکه‌ده‌بیت زه‌مینه‌و هه‌لومه‌رجیان بۆ
پره‌خسیندریت. ئەوه‌پۆ‌ژیه‌که‌که‌کات، زانین، زانیاری، داموده‌ستگا،
دامه‌زراوه، پلان، ستراتیژی، وردبینی و وه‌ک ئەوانه‌یش گرنه‌گه‌پاره‌ی
پتویسته. به‌لام بێ‌گومان ئامانج ده‌بیت یه‌ک‌خستنی ده‌نگ و په‌نگه‌
جیا‌وازه‌کانی ئافره‌تانی کوردستان بیت، گۆرینی کۆمه‌لگا بیت واکه‌
باشوونی به‌رجاو به‌خۆیه‌وه‌ببینیت، مسۆگه‌رکردنی یاسا و ریتسا و ئەو
جۆره‌گه‌رانتیبانه‌بیت که‌نیکه‌رانیی ئافره‌تان که‌م ده‌که‌نه‌وه. به‌و شپوه‌یه
به‌پرای من خه‌باتی ئافره‌تان بۆ‌وه‌ده‌سته‌پینانی مافه‌کانیان خه‌باتیکی
به‌رده‌وام و درتێخایه‌نه‌و له‌به‌رئه‌وه‌ش تۆله‌رانسی سیاسی و تیکه‌یشتنی
سیاسی، قوڵبوونه‌وه‌ی سیاسی / تایدۆلۆژی / بیری ده‌خوازیت و پتویستی
به‌ئافره‌تانی هۆشمه‌ند هه‌یه‌که‌ده‌توانن له‌و شوینه‌بن که‌ده‌بیت لیتی بن و
که‌گه‌رماوگه‌رم و له‌جیتی خۆیدا خیرا بیری بکه‌نه‌وه.

باسه‌که‌له‌وه‌زیاتری ده‌ویت که‌لیره‌دا باس بکریت. ده‌رفه‌تی دیکه‌بێ
گومان ده‌بن که‌ئوکاره‌بکه‌ین. به‌لام ده‌مه‌ویت وه‌ک سه‌رئه‌نجام وه‌رگرتن
بلییم که‌ئافره‌تان ده‌بیت هه‌مان ئەو مافانه‌یان هه‌بیت، هاوکات که
هاوئهرکن، که‌پیاوان هه‌یانه.

من پیموایه‌ دروشمی فیمینیسته‌رادیکاله‌کان له‌ویدا که‌داوای "نیوه‌ی
ده‌سته‌لات و هه‌مان و ته‌واوی مووچه‌ش وه‌ک هی پیاو" (*) ده‌که‌ن،

* دروشمی رادیکاله‌ فیمینیسته‌کان

دروشمیکی باشی تایندییه‌که‌له‌ئیستاوه‌کاری بۆ‌بکریت.

تا ئەو ده‌مه‌، هه‌رچیه‌که‌که‌بتوانریت بۆ‌که‌مکردنه‌وه‌و نه‌هیتشتنی
هه‌لا‌واردنی سیاسی، به‌رزکردنه‌وه‌ی راده‌ی ته‌ندروستی، خوتندن، توانا،
هۆشمه‌ندیی ئافره‌تان بکریت، جیتی خۆیه‌تی و ئەرکی سه‌رشانی هه‌موو
لایه‌که‌به‌ده‌ستوبرد ئەنجام بکریت.

ئەمه‌ لایه‌نیکی گرنه‌گی دامه‌زراندنی کۆمه‌لگای مه‌ده‌نییه‌.

سه‌رچاوه‌کان:

- 1-Feminism, Jane Freedman och Liber AB. Svenska översättning Karin Lindqvist, Wallin & Dalholm Boktryckeri AB, Lund 2003.
2. An män da? Kon och feminismi sverige under 150 a°r. Författerna och bokförlaget Atlas. Scandbook, Smedjebacken 2004.
3. Women Gender in Islam. Leila Ahmed, Yale University, 1992
4. Feminsims, Oxford University Press 1997, Edited by Sandra kemp and Judith Squires.
5. Tusen flickor om film och va°ld. (red) Karin stigbrand och Sofie Stolpe. Skildringsra°det nr 23.
6. Tusen svenska kvinnor. Ann - Sofie Ohlander och Ulla - Britt Stromberg, Bokförlaget Prism, 2004 andra upplagan.

ریتوار ره‌شید

۲۰۰۵/۳/۸

پيشه‌گي

فيمينيستم له و چند سده‌يه‌ي دواييدا كومه‌كيتي زوري راديكال و خوشديده‌ي به‌تياوري سياسي كردوه، فيمينيستم نه و بيره بنچينه‌ي بيانه ده‌توتوتته‌وه، ده‌خاته ژير رځنه و فورموله ده‌كاته‌وه كه هم سياسي و هم زانستي سياسي تيش له‌سريان دامه‌زاون. تياوري فيمينيستي هم سهر له‌نوي چمكي كلاسيكي سياسي به‌شيوه‌يه‌كي به‌رنگار ليك ده‌داته‌وه و هم نه و بواره به‌سياسه‌تكر اوانه‌ش كه به‌نهرت به‌سياسي دانانرين، بو نمونه وهك خيزان، له‌ش، زانست و زمان.

كتيبي "ناكوييه‌كاني ناو سياسي" خوتنه‌ر به و پروژه نوي ده‌ستپيشكاره ناشنا ده‌كات كه تياوري موديرني فيمينيستي ده‌يگرته خوي. ئيمه سياسي ده‌خه‌ينه ناو‌هندي رامنه‌وه و به‌ردى بناغه‌ي هم خوتندنه‌وه‌يه‌شمان پتوه‌ندي نيوان ده‌ستلالت و جنسه.

مه‌به‌ستي ئيمه نه خوتندنه‌وه‌يه‌كي نايديا ليسيستيانه‌ي ميژووي سهره‌ل‌دان و بيري گه‌شه‌ي فيمينيستمه‌و نه تيرامانيكي ته‌واوي تياوري فيمينيستييه. له‌بري پولينكردي فيمينيسته‌كان به‌پتي خه‌سله‌تي دارپژراو و باو، وامان هه‌لبژاردوه كه هه‌نديك به‌شه‌گرفت بخه‌ينه روو كه له تياوري فيمينيستييدا ناو‌نديين (گرنگن). به‌شه‌گرفتتت له‌سهر نه‌وه‌يه كه چون جياوازي جنس كومه‌لايه‌تيايه دامه‌زرتراوه و جنس چ و اتايه‌ك ده‌گه‌يه‌نيت، ئيمه وهك پولتيكي شيكرده‌وه له شيوه‌ي جوداي تيگه‌يشتنى واتاي جنس و له پتوه‌ندي چه‌مكه‌كاني جنس، تاكه‌كس و چين ده‌روانين. ئيمه هه‌روه‌ها گوتوتوتت فيمينيستي له‌سهر چه‌مكي سياسي كلاسيكي وهك هاوولا تيتي و ديموكراسي خستوه‌ته ناو هم خوتندنه‌وه‌يه‌مان. بئ له‌وانه‌ش مامه‌له له‌گه‌ل سهرنج و كاردانه‌وه‌ي فيمينيستي له‌سهر تياوري زانستيايه ده‌كه‌ين.

نه و شته‌ي كه هتزي گور و ناماده‌يي به‌رنگار بونه‌وه‌ي جيددي به‌فيمينيستم ده‌دات بئ گومان هم نيشاندانه‌ي ناكوييه‌كاني ناو نه و بوارانه‌يه كه به‌به‌رده‌وامي نكوليان لي ده‌كرتت.

جان سكوت Joan Scott

تیکسته که مان دوو مهبهستی ههیه. له لایه که وه ده مانه ویت نیشانی بدهین که فیمینیزم و تیئوری سیاسی کلاسیکی چ جوړه پیوه ندییه کیان پیکه وه ههیه، له لایه کی تره وه تیئوری فیمینستی به و شیوه مەرجه ی خوی که ههیه بخهینه به ردهست. ناکریت فیمینیزم ته نیا له پیوه ندی له گه ل نه ریتدا ببینریت، به لکو جیی خوی ته وه ک پرۆزه به کی تیئوری خوی ببینریت که تیایدا پرسیارگه ل و گرفتی زانستی به ته وای له ناو خوی وه سه رچاوه بگرن. نه و خالی رامانانه که نیمه مهبهستمانه پیوستن بو نه وه ی بتوانریت له ریالیزی نه و جیهانه کومه لایه تییه تیبه گه یریت که تیایدا تا ئیستاش جنسی نافرته تان ده کریت به که مئه ندامییه کی سیاسی و له شیشیان ده کریت به بیانوی بندهستییه که یان.

گه لیک تویره وه، خوتندکار، دکتوران و هاوری له کاری نه م کتیه ماندا یارمه تییان داوین، نیمه ده مانه ویت به تاییه تی سوپاسی ئیقا کریستونسون Eva Christensson، مود ئیدواردس Maud Eduards، وینتسون هیگینس Winton Higgins، ئیفون هیردمان Yvonne Hirdman، ماتیاس هویه ر Mattias Höjer، ماریا یانسون Maria Jansson، نیلی کویولا Nelli Kopola، ئولف مویرکینستام Ulf Mörkenstam، مالین رۆینبلوم Malin Rönnblom و پیتهر ستراندبرینک Peter Strandbrink بکه یان، ههروه اش سوپاسی ئینستیتیوتی زانستی سیاسی له زانکوی ستوکهولم و له Arbetslivsinstitutets kvinnoforskningsseminarium ده که یان.

ستوکهولم مانگی به کی ۱۹۹۶
ماریا هویه ر Maria Wendt Höjer
سیسیلیا ئوسه Cecilia Ase

پیشه کی چاپی دووه م

چاپی دووه می "ناکوییه کانی ناو سیاست" کاری له سه ر کراوه و دریتتر کراوه ته وه. لیکدان وه و ده لیله یانانه وه تیئورییه کان له سه ر سیکیسیوالیتی و ده ولت سه رده میی کردراون. بیله وه ش تیبه گه یشتنی تیئوری زانستی فیمینستی به فراوان و قوول کراوه ته وه.

ستوکهولم مانگی به کی ۱۹۹۹
ماریا هویه ر Maria Wendt Höjer
سیسیلیا ئوسه Cecilia Ase

بمانەوێت یان نا جنس شتیکیە که ههیه. ئیمه‌ی مۆڤ و هه‌ک ئافره‌ت و پیاو ده‌ژین و هه‌ین جا چ له‌ ماله‌وه‌ بین یان له‌سه‌ر کار یاخود خه‌ریکی کاری سیاسیی پارتایه‌تی بین. ئه‌و راستییه‌ی که ئیمه‌ به‌هه‌رحال نێرینه‌ین یان مێینه‌، که جوژێک جنسمان هه‌یه‌، په‌نگ له‌سه‌ر هه‌موو لایه‌نیکی کۆمه‌لایه‌تی و خه‌زانی ده‌اته‌وه‌. به‌لام کاتیک فیمینیسته‌کان پێ له‌سه‌ر ئه‌م خاله‌ داده‌گرن له‌ پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ تییۆری سیاسیی و پراکتیکی سیاسیدا ناکۆکیه‌ک (پارادۆکسیک) (١٠) قوت ده‌بێته‌وه‌. ئه‌مه‌ش وا ده‌کات که فیمینیسته‌کان به‌به‌رده‌وامی ناچار ده‌کری‌ن پێ له‌سه‌ر راستییه‌ک دا‌بگرن که له‌ سیاسه‌تدا نه‌بێت له‌ هه‌یج شوێنیکی تر نکه‌ولی لێ ناکرێت، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌، وه‌ک له‌ سه‌ره‌وه‌ ئاماژه‌مان پێ دا، که جنس هه‌م هه‌یه‌ و هه‌م له‌ بواری جیاوازی ژباندادا ده‌وری خۆی ده‌بینێت.

تیئۆری سیاسیی فیمینیسستی جه‌خت له‌سه‌ر ئه‌وه‌ ده‌کات که جنس شتیکی نییه‌ ئیمه‌ به‌مه‌یلی خۆمان وه‌لای بنێین. ئه‌مه‌ش له‌ پراکتیکی سیاسیدا چاره‌نووسسازه‌، به‌و مانایه‌ی که جنس ئیمکانی ئیمه‌ بۆ چالاکی و گۆرانکاری سیاسیی دیاری ده‌کات. له‌ ئاستی تیئۆریشدا هه‌ر به‌هه‌مان شیوه‌ توانای ئیمه‌ بۆ تیگه‌یشتن له‌ سیاسه‌ت سنووردار ده‌کات.

خالێکی دیکه‌ی تیئۆری فیمینیسستی ئه‌وه‌یه‌ که ئافره‌ت وه‌ک گرووپ ده‌سته‌لاتی سیاسیی که‌متر و ده‌ستپه‌یی که‌متریان له‌ پیاوان هه‌یه‌. ئه‌مه‌ش راستییه‌که‌ که له‌ لایه‌ن فیمینیسته‌وه‌ به‌شیوه‌ی جیاواز ناوزه‌ند کراوه‌؛ بۆ

(١٠) پارادۆکس: دژگۆیی، ناکۆکی.

نمونه‌ پیاوسالاری (په‌یتربارک) (١١) سیسته‌می جنس یان نیزامی ده‌سته‌لاتداری جنسی. سه‌رباری ئه‌وه‌ی هه‌ر ناویکی لێ بنرێت، فیمینیسته‌کان هه‌موو له‌سه‌ر ئه‌وه‌ کۆکن که له‌م سیسته‌مه‌دا ئافره‌ت به‌شیوه‌یه‌کی سیسته‌ماتیک بن ده‌سته‌. هه‌رچۆنیک تیی پروانین سه‌باره‌ت به‌بوونی نیزامیکه‌، سیسته‌میک که پێوه‌ندییه‌کی هه‌ره‌می له‌ نیوان ژن و پیاویدا راده‌گرێت؛ واته‌ بالاده‌ستی پیاو و بن ده‌ستی ژن.

ئه‌گه‌رچی کرۆکی ئه‌م نیزامه‌ ئه‌وه‌یه‌ که ژن و پیاو له‌ ئاست هه‌ل پێدان و مافدا یه‌کسان نین، که‌چی هه‌یشتا سیسته‌می سیاسیی له‌سه‌ر ئه‌و تێپروانینه‌ دامه‌زراوه‌ که گوايه‌ هاوولاتبیان وه‌ک هاو‌ده‌سته‌لات و وه‌ک تاکه‌ که‌سی بێ جنس sexless به‌شداری له‌ سیاسه‌تدا ده‌کهن. به‌په‌یچه‌وانه‌ی بۆ نمونه‌ ئه‌تنیستی (عیرق)، موروچه‌ و شیوه‌ی پێشه‌داری ئه‌وا جنس به‌پۆلینیکی سیاسیی ره‌وا دانانرێت.

به‌کورت و کرمانجی ئه‌و ناکۆکیه‌ی (دژگۆییه‌ی) که له‌ تیئۆری سیاسیی فیمینیسستییدا به‌رده‌وام پێی له‌سه‌ر داده‌گیرێت ئه‌مه‌یه‌: له‌ کاتیکدا که هۆی که‌م ده‌سته‌لاتی ئافره‌تان هۆکاره‌کی ئه‌وه‌یه‌ که ژن، له‌ سیاسه‌تدا هه‌م له‌ تیئۆری و هه‌م له‌ پراکتیکیشدا، جنس وه‌ک پۆلینیکی ره‌وا ددانی پیاو دانرێت.

به‌پێی ئه‌و پاشخانه‌ ده‌شیت بلێین که په‌خه‌ی فیمینیسستی دوو شیوه‌یه‌. له‌ لایه‌که‌وه‌ ئه‌وه‌یه‌ که چۆن له‌ تیئۆری سیاسیی نهریتییدا جنس بنه‌مای

(١١) من پیم وایه‌ ده‌بیت ئاگامان لێ بیت له‌ چ کاتیکدا جیاوازی له‌ نیوان ده‌سته‌واژهی «پیاوسالاری» و «باوکسالاری»دا هه‌یه‌. باوکسالاری زیاتر دۆخی بن ده‌سته‌یی ئافره‌ت ده‌به‌ستێته‌وه‌ به‌خانه‌واده‌وه‌. ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر باوک له‌ ئارایشدا نه‌بیت، براهه‌ک یان ئامۆزایه‌کی ته‌مه‌ن بچووکیش ده‌توانیت ئه‌و نه‌زمی باوکسالاریه‌ رابگرێت.

دابه شکردنی دهسته لات پیک دینیت و، له لایه کی دیکه وه ئاماژه کردن به وهی که له توپژینه وهی سیاسیدا بۆچوونیکه باو ههیه که ده لیت گوایه جنس رۆلئیکه ئه وتۆی له سیاسه تدا نیسه. پتوهندی نیوان جنس و دهسته لات له ههردوو پراکتیکی سیاسی و تیئوری سیاسیدا پشتگوئ دهخردریت. به واتایه کی دیکه پتوهندییه کی شووم له نیوان سیاسهت و توپژینه وهی له مهر سیاسه تدا ههیه. به هه مان شپوه که جنس له ناو رۆژه فی سیاسیدا وه لاده نریت له بهرته وهی که گوایه سیاسه تی «دروست» نیسه، به هه مان شپوه زانستی بوونی ره خنه ی فیمینستی که جنس ده هینیته ژیر پرسیار به نه نقه ست لاده بریت، چونکه گوایه له ریزی زانستی «دروست» دا نیسه. به و جۆره هیهچ سنووریکه روون و دیار له نیوان سیاسهت و زانستی سیاسه تدا نیسه. "زانستی" سیاسهت خۆی له خۆیدا سیاسییه.

ئه مه بێ گومان ههروه ها تیئوری سیاسی فیمینستییه ده گرتته وه. سه رکانی فیمینیزم پرۆژه یه کی سیاسییه که تیایدا ئافره تان خۆیان ریکخست و داوای دهسته لات و ده سترویی زیاتریان کرد. ئه گه رچی فیمینیزم زیاتر پشخراوه واکه ته نانهت بیهت به پرۆژه یه کی تیئوری و ئه کادیمیش، به لām ئه و پتوهندییه ی که له سه ره تاوه له نیوان تیئوری و پراکتیکی سیاسیدا هه بوو هه ر راگیراوه. ته نانهت له وه پری ئاستی تیئوری خۆیدا ئامانجی فیمینیزم ئه وه یه که پیاوسالاری هه م وه ک بیه ر هه م وه ک نیزام بگۆریت. له م پتوهندییه دا بیه راری فیمینستی ماری هاوکسوورت Mary Hawkesworth ده نووسیت که "تیئوری فیمینستی به شپوه یه کی پته و گری دراوی پرۆژه یه که که ئامانجی گۆرینی نیزامی پیاوسالارانه ی کۆمه لگایه " (۱۹۹۰: ۱۳).

به م جۆره مه به سته ی فیمینیزم گۆرینی هه لومه رجه گه لی ئافره تان و کۆتایی هینانه به چه وساندنه وه یان. دیوی دیکه ی ئه م پرۆژه یه، واته لایه نه تیئوریه یه که ی، خاوه ن ئه و باوه ریه که ده توانریت پتوهندی نیوان ژن و پیاو

بگۆردریت. به م شپوه یه فیمینیزم هه میشه له نیوان دوو جه مسه ردا دیت و ده چیت، له لایه که وه له نیوان ئاینده بیینی و پراگماتیزمدا، (۱۲) واته له لایه که وه له نیوان بهرنامه یه کی ته واو تیئوریه یان و له لایه کی دیکه وه کۆمه له داواکارییه کی واقعی سیاسی رۆژانه دا.

فیمینیزم ئه وه ئاشکرا ده کات که چۆن پیاو له واقعی سیاسی و له و مۆدیله بیه رانه ی که تیئوری سیاسی بۆ روونکردنه وه ی ئه م واقعی به کاریان ده بات کراوه به نۆرم. میژوو زانی ناوداری سویدی ئیقوون هیردمان Hird- man Yvonne ده نووسیت که "پیاو" به ناوی مرۆشه وه جیهانیکی پیکهیناوه که بنه ما فکریه که ی ئه م جیهانه و دامه زراوه کانی ناوی مه حاله کاریان تی بکریت". (۱۹۹۰: ۷۸).

لیرده دا بیه نین که پیاو وه ک نۆرم به شپوه ی جودا خۆی ده نوینیت. وه ک نمونه یه کی روون ده توانین باسی ئه و دیاردانه ی ناو زمانی رۆژانه مان بکه ین. بۆ نمونه ده گوتریت میراتی پاشایه تی کاتیک میراتگر پیاو بیت، به لām ده گوتریت میراتی پاشایه تی ژنانه کاتیک میراتگر ئافرهت بیت. هه ر به و شپوه یه سیاسه تدار و سیاسه تده داری ژن. لیتوژینه وه و لیتوژینه وه ی ئافره تانی، تیپی موزیک و تیپی موزیک کچانه، پارتی سیاسی هه ن و کۆمه له ی سیاسی ژنانه هه ن، ههروه ک چۆن فوتبۆل و فوتبۆلی ژنانه، نه خۆشی و نه خۆشبی ژنانه هه ن.

که پیاو نۆرمه به و واتایه دیت که پیاو به به رده و امیی وه ک که سی گشتیی ناوده بریت، هاوکات که ئافرهت وه ک شته تابه ته که ده بیه ریت، ئه و ی که جیاواز و لاده ره. واته پیاو گشتیی و بێ جنس ده بییت و وا بێ ده چیت که هه ر ئافرهت خاوه ن جنس بیت.

(۱۲) پراگماتیزم لیرده دا مه به سته له وه یه که ئه گه رچی بهرنامه ی زۆر رادیکالیش هه بیت مرۆف له پراکتیکدا ناچاره رچه اوی ئه و بارودۆخه بکات که هاوسه نگیه سیاسییه که دروست ده کات.

له تیئوری سیاسه تدا چه مکه گه لیک وهک "هاوولاتی" و "تاکه کهس" هر به هه مان شیوه به پیتی پیاو شیوهی پیدراوه. که میژووی نهقلی سیاسی idêhistoria به بهر بلاوی میژوویه که که هی پیاوانه و سه بارهت به نهوانه و بو نهوانه، نهیتوانیوه له کارتیکردنی سهر چۆنیه تیی شیوه گرتنی تیئوربگهل و چه مکی سیاسی بنچینهیی دوور بیت. روانگهی میژوویی سه بارهت به تافره تان و تافره تینی ناکریت وهک ناخافتنگه لیک لییره و لهویتی سینکسییی یان وهک سهرئه نجامیکی (یه کجار دووردریژی) زنجیرییی بارو دوخی خراپ روون بکریته وه و وهلابریت.

به پینچه وانه وه، روانگه کانی سه بارهت به جنس، سه بارهت به رۆلی جودای پیاوان و تافره تان و کرداری نهوان له کومه لگا و دهوله تدا، ناویتییه میژووی بیرگه لی سیاسی بووه.

له تیئوری سیاسی کلاسیکدا سیاسهت و کهشی (سفار) سیاسی پینچه وانه له بهرانبهر تافره تان و نهوهی که به تافره تانیی دهناسریت، داده نریت. گه لیک فیمینیسیت بوچوونیان وایه که نه مه له سهر بنه مای هه بوونی بهرئاوه ژووی (دایکاته میی) ناو دیدی خوړئاوایی دانراوه، واته جووتی دژ به یه ک.

بونباتی فهلسه فهی سیاسی و روانگه کانی نیمه له مه ر سروشتی مرۆف به پریتیک دیاردهی بهرئاوه ژووی سینکسه وه بهنده که دهستی له دروستکردنی جیاوازییه کانی جنسدا هه یه. بهم پینیه نیمه نهقل له بهرانبهر سۆز، کارا له بهرانبهر ناکارا، کولتوور له بهرانبهر سروشت و گشتییی سیاسهت له بهرانبهر تاییه تییدا (ماله وه دا) داده مه زرتین. (Fee 1983: 11f).

جینتیقیقه لیۆید (Genevieve Lloyd ۱۹۸۴) باس له وه دهکات که چون زانست (مه عریفه) له جیهانی نهنتیکه وه وا بینراوه که له سهر دایکاته می (دیاردهی بهرئاوه ژوو) دامسه زراوه، وهک راست/چهپ،

رووناک/تاریک، دۆن (رۆح)/جهسته، شیوه/بج شیوهیی، بزواندن/وهستان، نهقل/ههست. هه موو یه کیکیش له م دژانه جنسیان تی ناخراوه. لییره دا یه کهم، نهوی که به سه ردهست و پوزه تیف داده نریت و چه مکی هر دایکاته مییه کی نیمتیا زداره به پیاوانه ده بینریت، هاوکات دووه مدانه، نهوی بندهسته که، به تافره تانیی داده نریت. به پیتی نهفلانن تافره تان له پیاوان زیاتر له بج نهقلی نیریکن. تافره تان هه روه ها له لهش و له گوشت نیریکترن. زانیی دروست و راسیونال (نهقلیانه) ته نیا نه و کاته مومکینه که بتوانین به سهر نهوی پیوهست به له شه به ته وای زال بین. لییره دا تافرهت - به هژی خراپی نه و باره ناله باره یه وه - له بهرانبهر پیاو دا کهم نه ندامیییه کی گهره ی هه یه. پیاوانی کلپسا هه ر به وه رازی نین که تافرهت وهک کهم نه ندامیک ده بین، به لکو که سیان هه یه وهک توماس نه کیوناس که تافرهت وهک خهوشدار و شیتوتیت و، وهک له لایهن سروشته وه بندهسته ی پیاو، ده بینیت، "چونکه پیاو هه ر خۆی به ته نیا خاوه نی نهقله" (quo. Eriksson & Bergenhim 1995: 107).

پاشتر له میژوودا، له (۱۸۰۰) هکاندا، ژان ژاک رۆسو Jacques Rous-seau Jean باس له وه دهکات که شوینی ژنان له ناو دهوله تی ره وادا دروست نه وه یه که لیوهی دوور بن. گهر تافره تان بویان هه بیت له چالاکیی سیاسییدا به شدار بن له بهینی ده بن. هه ر خودی هه بوونی تافره تان له دهوله تدا ده بیته مایه ی لادان له هه موو بیریکی پرنسیپی گشتییی و نه بستراکتی که پیوسته له دهوله تدا بره ویان هه بیت. بج له وهش به شداربوونی تافره تان له سیاسه تدا دروست ده بیته هوی تیکدانی میتینه یی، هاوهه ستییی سروشتی و په رۆشیی نه وان. به و شیوه یه تافره تان هه م خویشیان و هه م که شه سیاسییه کهش، به وه ده دژرتین که تافره تان بوار بدرتین به شداری سیاسهت بن. (Coole ۱۹۹۳).

ویندی براون (Wendy Brown ۱۹۸۸) پیتی وایه که سیاسهت و

پیاوانه بوون له ناو پیتوه نډیبه کی گیانی به گیانی هاو به شدا (symbiotic) سه ریان هه لداوه. ئه مهش شتییکه که کاتی خوئی ههر نهوسا ئه رستوی فیهله سوف له زهمانی خویدا باسی کردوه، ئه ریستوی پیتی وایه سیاست ئاستی مرؤف ده باته سه رووی ئاستی ئازله وه. یه کهم جار مرؤف له سیاستدا به ئازادیی ده گات، کاتییک که له ریگای رهفتاری سیاسییه وه خوئی له حهز و پیداو یستییه فیزیکییه سه ره تاییه کانی رزگار ده کات. بهو شتیویه پیش مه رجی ئازادی راسته قینه خو ئازاد کردنه له جهسته، خو ئازاد کردنه له مه ژغولیی ژیان و پیداو یستییه کانی ژیان. ئه مهش به شدار بوونی ئافرهت له پرؤسه سیاسییه کانداده هاو ویتیت. له شی سکپر، واته ئافرهتی دوو گیان، زؤر به ئاشکرا وه سفی پرؤسه یه که ده کات که نه ده شاردریته وه و نه کؤنترؤل ده کريت. بهو جوړه ئافرهت ده بییت به هاوواتا بو سروشتیکی کتوی و بو ئه و شته ی که له رامکردن نایهت.

ئافرهت له رووی میژوو یییه وه به یه کییک له هه ره شته ناله بار و شتیونه ره کان داده نریت که به یتریتته ناو سیاسته وه: دروست له به ره وه ی که ئافرهت بو راگرتنی له ش، سیکس و هیشتنه وه ی ژیان پیناسه کراوه، نهوا له گوړه پانی سیاسیدا، تا ئه و ئاسته ی وا ده بیتریت که به کالآ قه ده خه کانی خوئی سیاست پوخل ده کات، سلی لی ده کريتته وه.

(Brown 1988: 194f)

له ملاشه وه، پیاو به نیزامیکی ئه قلبه خش و هوکاری ره و شتییی ده بیتریت. پیاو بوون به واتای کؤنترؤل کردنی بایؤلؤژیی، ستروکتوردان، ئاراسته و واتابه خش به گه ری حه قمیی ژیان دیت. سیاست ده بییت به هاوواتای پیاویتی، که دهسته لاتی به سه ره جهسته و پیداو یستییه کانداده شکیت، که کؤنترؤلی به سه ره خودی ژیان خویدا هه یه.

(Brown 1988: 180f)

که ژنان به له ش، به بی ئه قلی و به نا - سیاسییه وه گری ده درین ره هه نډیکی گرنکی میژووی بیری سیاسییه. ئافرهتان و که شی گشتیی (دهوله تیی) Public Sphere له ده میکی دریتدا وه ک دژبه ریسه ک ده بیتران. کاتییک ئافرهتان له کؤتایی سه ده ی بیستدا داوایان کرد که له سیاستدا به شدار بن به شتیویه کی سه یر له ئافرهت بوونی "دروستی" خو یان که و تن. نهو ئافرهتانه ی که داوا خوای مافی ده نگدان بوون به "خه ساو - بی زئ" و به "ده عبا" ناو ده بران، "ئافرهتانی ره سمیی" هه ر کورت و هاسان ناویکی تر بوو که له جیاتی وشه ی سؤزانیی به کار ده برا. (Johanisson 1994: 67)

ئافرهتان به به رده و امیی له هه موو شتییک که به سیاست ده ناسریت ده هاو ویتراون و له هه موو نهو به شانیه ی ژیاندا که به ئافرهت وه پیتوه ندن وه ک پیتچه وانیه جه مسه ری سیاست بیتران.

به لام له زانستی سیاستی مؤدیرندا نهو که سه نمونه یییه ی له وه به ر که به پیاو درابوو گوړدراره به بیچمیکی ته و او سه یر. لیترده ا پیاو کراوه به که سیکی نه بستراکت، به "تاکه که سییک" ی بی جنسی جهسته نه دار یان به "هاوولاتی". له زانستی سیاستی هه نو که دا هه نډیک جار هیتنده زیده روئی له به کاربردنی ئه م چه مکه بی جهسته یییه ی پیاو دا ده کريت که گوٹوبیژه زانستییه که هیچ پیتوه نډیبه کی به مرؤقه وه نامیتیت. له بری نه وه ی باسه که له سه ر مرؤف بیت، نهوا باسه که، هه روه ک له پیناسه به ناوایانگه ی پرؤفیسوری زانستی سیاست رۆبه رت دال Robert Dahl یشدا که له مه ر دهسته لات کردوویه تی، کراوه به باسی ئه لف و بی. له ویتدا رۆبه رت دال فله سه فه ده کات و ده لیت: بیره بو ها تووه که ی من نه ویه که A دهسته لاتی به سه ر B دا تا نهو جیگایه هه یه که A له دهستی دیت کاریک به B بکات که ده نا B وه کی تر نایکات. (1956:13).

دیاره فیمینیسته کان له م جوړه تیسوریانه به ره خنه ن که هه ر له خودی

گریمانہ سہرہ تاییبہ کہ یانہ وہ جنس له باسه که یان دهرده هاویژن. کاتیک که جنس دهرده ریتته وه ئهوا مرؤف هموو توانا کاریبه کی له کیس دهچیت که ببینیت چۆن جنس و دهسته لات پیکه وه به ستراون. یاری پیت پیتینه که ی پرؤفیسۆر رۆبهرت دال لهم بواره دا نمونه یه کی بهرچاوه. له لایه کی دیکه وه بیربارانی (تیسۆر بسیه نی) دیکه ههن جنس لهو ریگایه وه دهشارنه وه که له باسه کانیا ندا باس له هاوولاتیسه کی گشتیی دهکن که هم نافرده تان دهگریته وه و هم پیاوانیش. لیره دا گرفتی ئه م تاکه که سه ئه بستر اکته که ئه مانه باسی دهکن ئه وه یه که له راستییدا له پیاوه وه شیوه ی دراوه تی. ئه و چه مکه بیجنسه ته نیا خه سلله تیکی جوانکاری هیه و بهس. ئه و چه مکه ئه و راستییه داده پوشیت - زۆر جاریش فره چهوت - که له پراکتیکدا تاکه کهس وا که قسه ی له سه ر دهگریت که ئیتر به راستیی پیاوه.

ئهم نمونه پیاوانه یه که وا پیتی له سه ر داده گیریت که بی جنسه و ناوا که سیته ی به به ردا دهگریت هموو کاتیک وه ک به و جوړه ی که چارلس تایلر Charles Taylor ی فه یله سوف پیتی له سه ر داده گیریت به روونی ئاشکرا نیبه.

چارلس تایلری فه یله سوف ده لیت ژبانی به ختیاریی زۆر شت دهگریته وه، له وانه سه ره رشتیکاری به خیکه ری خیزانه بو خوشه ویستانی خۆی - واته ژن و مندالته کانی (1989). ئه م شیوه نمونه بی جنسه ی که به پیاو دراوه زۆر جار به نهرمی رهنگ ده کردیت وا که تاکه کهس ئه و که سه یه کاری ته وای هه بیته، خزمه تی سه رباریی ته واو کردیته، مندالی لی نه زابیت و هتد. نمونه ی بالای هاو نرخیی تاکه که سه کان سه ره رای هه موو شتیک دیاره که له سه ر یه کسانیی له ناو پیاوان خویاندا، ئه مه ههروه ها له و میتافۆره جنسئامیزانانه شدا دیارن که له ناو تیسۆریی سیاسه تدا ده هیترینه وه، بو نمونه:

لیبرالیزم تاکه کهس له جهسته ی ئۆرگانیی ده کاته وه، به لانی که مه وه له به شتیک زۆری ژبانییدا - له دهره وه ی مندالدا ندا ده یژیبه نیت، هه لیده داته ناو جیهانیکی نادیار و په نهانه بو خه باتکردن له پیتاوی مانه وه دا. دیموکراسییی جاریکی تر ئه و تاکه که سه له گه ل که سانی وه ک خویدا گری ده داته وه، به شیوه یه ک که کۆمه لگا جاریکی تر به و یه کیتیییه ی ئه وان دا به زینیتته وه، نه ک وه ک یه که یه کی ئۆرگانیکی، به لکو وه ک کۆمه له یه کی تاکه که سانی نازاد. چه مینه وه کان هی ئیمه یه، مارییا و سیسلی (Bobbio 1990:43).

فیتمینیزم ئه و بیره رهت ده کاته وه که جنس به لایه نیکیی وجود یان روانگیه کی سیاسه ت داده نیت که مومکین بیت به ناره زوو هه لبرتیردیت یان نا. له و باره یه وه مؤد ئیدواردس Maud Eduards ده نووسیت که بیربارانی نهریتی هه له یه کی ئه قلبیی گه وره ده کن کاتیک وا به ر خورد ده کن "ههروه ک ئه وه ی بتوانریت ره فتاری نافرده تان له پتوه ندی له گه ل پیاواندا له سیاسه تی "دروست" جیا بگریته وه" (1993:100). شتیک به ناوی سیاسه تی "دروست" وجودی نیبه که له "بان" جنسه وه بیت.

به و شیوه یه ره خنه ی دووپاتبوه وه دژ به تیسۆری سیاسه تی نهریتی له مه ر ئه وه یه که جنس له توژیته وه ی دهسته لات و سیاسه تدا دهرده هاویژریت. کاتیک که نافرده تان له توژیته وه که دا نابن، یا خود کاتیک که به هه له چه مکه گه لی جنسیی بی لایه نانه به کار ده بردیت، ئه و پتوه ندی دهسته لات له نیوان نافرده تان و پیاواندا په نهان ده کرایت. ئه گه رچی تیسۆری سیاسی مؤدیرن به هه مان شیوه ی ئاشکرا وه ک هی کۆن نافرده تان پشتگویی ناخات، به لام هیشتا ئه وی ده خریته به رده ست و ده گوتریت و له ئارادایه هه ر ئه وه یه که سیاسه ت سه باره ت به ئه قل و ئاوه زه، نه ک سه باره ت به جه سته، سیکس، خیزان یان ئه شتومه کی مه تریالی رۆژانه ی ژبانه ش.

فیتمینیزم به و شیوه یه ده خوازیت ئه و سنوره حه قیبانه بشکینیت که

تیئوری نهریتی له نیوان سیاسهت و ناسیاسهتدا دایدهنیت. له ناو تیئوری فیمنینیزمدا ژمارهیهک له لیکدانهوه و له چه مکی سیاسی جودا ههن. فیمنینیزم له دایه لوگی خویدا له گه ل تیئوری نهریتی سه رنج له سه ر نه وه داده نیت که چون ئینستوته (دامه زراوه) سیاسییه کان بتویژرینه وه. پرسیاره کان له پیش ههر شتییدا سه بارهت به وهن که چون دامه زراوه کان ریفورم (بیراز) بکرین تا به شداریکردنی ژنان له سیاسهتدا هاسان بکریت و راسته قینهی ژبانی ئافرهتان ئاویتهی ژبانی سیاسی بکریت.

کاتیک که جنس دهخریته ناو توژینه وهی سیاسییه وه ئهوا ناکریت پیناسهی سیاسهت ته نیا له ئاستی دامه زراوهی سیاسییدا بکریت وا که به نهریت لیبی تیگه یراوه. پیوهندی نیوان ئافرهتان و پیاوان ته نیا له و به شانیهی کومه لگادا دروست نابن که به نهریت به سیاسی ده بترین. له بهرته وه ده بیت ههروه ها گوره پانه کومه لگایه تیسه کانیش و ئه و پیوهندیانه ش که له تیئوری نهریتییدا به ناسیاسی ده بترین بتویژرینه وه. به و شتیویه فیمنینیزم ههر له گه وره کردنه وهی چه مکه سیاسییه که دا ناوه ستیت تا دۆخه سیاسییه که ش بکریتته وه، به لکو ته نانهت سنووری نیوان گشتیبی و تاییه تییش و سنووری نیوان بازار و مالیش ده خاته ژیر پرسیاره وه. به م شتیویه ئه مه به و مانایه دیت که فیمنینیزم وردبژاری هه ره بناخه کانی نیزامی سیاسی ده کات و له نوپوه پیشنیار ده دات که بۆ نمونه چی به سیاسهت داده نریت، کی بۆی هه به سیاسی رهفتار بکات و سیاسهت ده بیت له چ فۆرمیکدا بکریت تا به سیاسهت دابنریت.

که فیمنینیزم وجودی جنس وهک دهروازهی رمانیتیکی تیئوری بۆ توژینه وهی سیاسهت به کار ده بات، به و مانایه نایهت که جنس له قالبیکی هه تا هه تاییدا ده بینیت و پیتی وایه که ههر وا ده مینیتته وه. له تیئوری فیمنینیزمدا جنس شتییک نییه که له سه ره تا وه هه بوویت، به لکو شتییکه که دروست ده کریت. بۆیه نیتزیکه ی هه موو جوړه کانی تیئوری

فیمنینستی فۆرموله به ندییه کلاسیکییه که ی سیمون دی بوخوا Simone de Beauvoirs له مه ر نه وهی که "مرۆف وهک ئافرهت له دایک نابیت، به لکو ده کریت به ئافرهت" (1949:13) له دلله وه وهرده گریت.

به م هه نگاهه تیئوری فیمنینستی هه ول ده دات که چه مکه سیاسییه که فراوانتر بکات تا ئه وی که سیاسییه وهک ناسنامه ی سیاسی politics of identity به وی هه بیت. پرسه کان سه بارهت به وهن که جنس به چ و اتایهک دیت، جنس چون دروست ده کریت و جنس چون جیاوازی ده ستله لات ره و ده کات (شه رعیهت پچ ده دات). هه یچ "سروشت" یک یان "بایولوژییه کی" به کده ستیی نییه که خو ی له خو یه وه بیت و بتوانیت شتییک به ناوی ژنانه و پیاوانه بخولقیتهت. ته نانهت خودی ئه و باسکردنه بایولوژیانه ی ئافرهت و پیاو که هه یه و که ده کریت ده بیت به خریتته ناو روانگه ی ده ستله لاتته وه. پیاوان و ئافرهتان چون دروست ده کرین به وه وه پیوهنده که نیزامی ده ستله لات له نیوان جنسه کاندایا چون راگیراوه.

تیئوری فیمنینستی به و شتیویه مه به ستی نییه که ئه و پرسیاره بکات یان وه لام بداته وه که ئافرهت له راستیدا چیه. هه رواش ئه و پرسیاره ناکات که ئافرهت له سروشتی خویدا وهک پیاوه یان جو دایه - مه سه له یهک - که خو ی له خویدا وای کردوه پیاو ئه و نۆرمه بیت که هه موو شتییک به بالای ئه و بپیوریت، بکیشریت، سنووردار بکریت و شی بکریتته وه.

پرۆفیسور جوان سکات (1996) Joan Scott پیتی وایه که پرسی له مه ر لیکچوون یان لیکنه چوونی جنسه کان، پیاو و ئافرهت، شتییکه که ته نیا ده توانریت وهک به شتییک له میراتی میژوویی فیمنینیزم لیبی تی بگه یریت. فیمنینیزی می مؤدیرن له ناکۆکیگه لی ناو بیره کانی فه لسه فه ی روشنگه ربیه وه سه بارهت به تاکه که سی ئه بستراکت سه رچاوه ده کریت، بیرى سه بارهت به ئازادی، یه کسانى و برایه تی هه موو مرۆقه کان به مه شقیکی رووناکبیری واوه پیوسته که مرۆقه کان ده گۆریت به کومه له کۆبییه کی نمونه ی

جنس و دستەلات

لەش و جنس

ئېمەى مەرووف كە وەك لەش و وەك جنس لە ئاستى رۆژانەدا ھەين شتتېكى بەلگەنەوېستە. ئېمە ناتوانېن بېر لە بوونېك لەدەرەوې ھەبوونى جنسدا بکەينەو و ھەروا ناشتوانېن بېر لە بوونېكېش لە دەرەوې لەشدا بکەينەو. لەش و جنسى ئېمە ئەو، لەوھش دەچېت خۆيان روون بن، كە بناخەى بايولۆژىي ژياغانن و كە دەمانكەن بەئافرەت يان بەپياو.

لېتوتېزېنەوې مېژووبى لەسەر لەشېينى و جنسېينى لە مېژوودا ئەو نېشان دەدات كە ئەوې ئېستا بەراستىيەكى گومان ھەلنەگر دادەنرېت - كە ئافرەت و پياو دوو جۆر جنسى لېكجوداى بايولۆژىين - لەمېژ نېيە ئاوا روونە.

مېژووناسى ئەمريكى، توماس لاکوهر (1990) Thomas Laqueur دەلېت كە لە مېژووى خۆرئاواييدا دوو شېوې تەواو لېكجودا بۆ لەشېينى و جنسېينى ھەن و ئەوجا لەسەر ئەو بناخەيە دوو ناوى لەمە ناو، مۆدېلى يەكجنسىيە و مۆدېلى دووجنسىيە. مۆدېلى يەكجنسىيە بە واتايە كە لە وجودا تەنيا يەك دانە جنس ھەيە - جنسى پياو. ئافرەت لېرەدا سەر بەجنسېكى تايبەت بەخۆى نېيە. جنسى ئافرەت تەنيا زركۆپىيەكى جنسى پياو و لەشېشى زركۆپىيەكى لەشى پياو. ئەم جۆرە لەشېينىيە لە دەمى ئەنتىكدا برەودار بوو تا لەناو سەدەى ھەژدەھەمدا جېي بەمۆدېلى دوو جنسىلى لېژبوو.

مۆدېلى دوو جنسىيش تېروانىنە مۆدېرنەكەيە لەلەش كە جياوازىي جنسىيە، واتە ھەبوونى دوو جنس، بە شتتېكى حاشا ھەلنەگر دادەنرېت.

گەردوونىي (پرۆتوتېيېكى ئيونىقيتر سالىي). لەو مەشقە رووناكېرييەو و ئەو گەرفتە پەيدا دەبېت كە چۆن ئەم كۆپىيانەى نمونە گەردوونىيەكە لېك جودا بکرتېنەو. جۆن تاكەكەس دەتوانېت تاكەكەسىكى تايبەتى بېت ئەگەر تاكەكەس بۆ ئەوې بتوانېت تاكەكەس بېت، ناچار بېت لەگشت تاكەكانى دېكە بچېت؟

پرۆفېسۆر جوان سكات ئاماژە دەكات كە چارەسەرەكە بۆ فەيلەسوفانى سەردەمى رۆشنگەرىي ئافرەت بوو. بەدەرھاوېشتنى ئافرەت لەناو سېستەمى رۆشنگەرىيەكدا - لەبەرئەوې بەكۆپىيەكى ھاوئومونەى پياو دانەدەنرا - بوو بەئەلقە ونبووەكە. لەو جېيەى لەو پېشى كە دەر لە سېستەمەكە بۆى ديارى كرابوو، لەدەرەوې براپەتېيەكەدا، ئافرەت بوو بەئەوې دېكە، ئافرەت بوو بەجەستەى جياوازىيەكە، كرا بەو جياوازىيەى كە ئەركى ئەوې پېدرا ھەبوونى تاكەكەسىتى تاكەكەسىي پياو بسەلمېنېت.

بەو شېوېە ئافرەتان دەكەونە ناوەرەستى ناكۆكى (پارادۆكسى) سېياسەتەو. بۆ ئەوې بېن بەتاكەكەس و وەك تاكەكەس بېينرېن دەبېت واز لە ئافرەتېتى خۆيان بھېن. ئەگەر بېت و ھەر پې لەسەر ئافرەتېتى خۆيان دابگرن، دەبېت واز لەھەموو ھىوايەكى بەتاكەكەسبوون بھېن. بەلام ئەم ناكۆكېيە ھى ئافرەتان نېيە، ناكۆكېيەكە سەرەنجامى سېستەمىكى سېياسىيە كە لەسەر شارنەوې پېوھندى نېوان جنس و دەستەلات دامەزراو.

ئافره تان و پياوان دوو جهمسههري دژ به يهك، واته دوو لايه نى بهروئاوه ژوو هكهن (دايكاته من) و خودى ئەم پيداگرتنه بهروئاوه ژووش دهگه رپته وه بۆ باسه بايولۆژيه كه و قامك دهخاته سهر "سروشتيكى" نه بزوا و نه گۆر.

ئەريستۆزى فهيله سوف يه كيكه له وانهى باسى مۆدېلى يه كجنسىيى كرووه. ئەريستۆ ده نووسيت كه فاگيناى (ناوزى) ئافرهت له راستييدا كيرتيكى ناوه كىيى ئاوه ژوو دانراوه. تۆوى پياو به رامبهه به خوڻى مههكى مانگانەى ژنانه. ژنان به هۆى ئەوه وه كه پلهى گهرمىيى له شىيان نزمه ناتوانن ئەو خوڻه بكوڻين تا ببيت تۆويكى سپى.

هه مان جۆره تيبينى له و كتيبانهدا كه له سهردهمى رينيسانسدا له سهه زانستى توپكارين (ئەناتۆمىيى) دهرده پردرپنه وه. له م كتيبانهدا ناوزى ئافره تان وهك كۆييه كى بۆ ناوه وه و سهه به ره خواري كيرى پياوان چوپندراوه. فاگينا كيره، مندالدان له راستييدا گونيكه و هيلكه دانه كانيش كېسهى مەنين (شه هوه تن). (Laqueur ۱۹۹۰)

كاتيك مۆدېلى دوو جنسىيى توانى جېي مۆدېلى يه كجنسىيى بگريته وه به هۆى كارتيكردى ليشاوى ئەو بېره مۆدېرن و كولتور ييهى خوڻاواوه بوو كه به ره وشنه گه رىي ناسراوه و كه لاني كه م بووه مايهى سه ره هه لدانى زانستى سروشتىيى، به لام خو مۆدېلى يه كجنسىيى نهك هه ر يه كسه ر ون نه بوو و به لكو تا سه دهى بيسته هه ميش هه ر به رده وام بوو. كه ئەو دوو مۆدېله يه كتر رهت ناكه نه وه و ده توانن پيكه وه بگونجېن له تيرروانىيى سيگمۆن فرۆييدا (۱۹۳۱) Sigmund Freud دهرده كه وپت كه سه بهاره ت به وه يه چۆن ساختمانى له شى ئافرهت كار دهكاته سهر گه شهى دهروونىيى ئافره تان.

باسه كهى فرۆيد له مهه ر ئافرهت له وپوه سهه چاوه ده گريته كه له راستييدا جياوازيه كى جنسىيى له نىوان كيژان و كوراني بچكۆله دا نيهه.

جياوازيه كه بۆ يه كه م جار له قوناغى فاليسيه وه (۱۳) Phallician Phase دهست پى دهكاته. كچان ئەو دهم به كير -ۆكه كهى penis-mini خوڻان، واته قيتكهى خوڻان، ئاشنا ده بن. فرۆيد پىي وايه كه له راستييدا جېي خوڻه تى كه ئەم قيتكه يه وهك جېگرى كير ببينرېت.

تا ئە وپنده رتې، بۆچونه كهى فرۆيد له هه ره نيزيك ييه وه ده كه وپته خانەى مۆدېلى يه كجنسىييه وه: كچۆله يهك لايه نه پيچه وانه كهى پياو نيهه، به لكو ئەو كچۆله يه پياوۆكه يه كه Man -mini. دياره "كيري" ئەو كچۆله يه ئيستا به و شتويه يه كه هه يه تى له و قوناخه يدا بچووكه، به لام هه ر به شتويهى جۆره ئەسلييه كه كار دهكاته.

كاتيك كېژۆله كه ده گاته قوناخى ئودپيال (۱۴) Odiplal phase بۆي دهرده كه وپت كه ئەوهى هه يه تى له راستييدا كيرتيكى راست نيهه. ئا له م ساته دايه كه ئيره يى بردن به كير په يدا ده پيت و خه مۆكىي خه سين لاي ئافرهت بناخه داده نيت. كه واته چاره نووسى ئافرهت ئەوه يه كه هه م ئەو شتهى نه پيت و كه هاوكا تيبش له و ترسه دا بژى كه ئەو تۆزه شى له كېس بچيت كه هه رگيز له راستييدا نه يبووه. هه ره ها فرۆيد پىي وايه كه

(۱۳) قوناخى فاليسىيى phallician phase ئەو قوناخه يه كه مېرد مندال خوڻى تيدا ده ناسيت.

(۱۴) قوناخى ئودپيال Odiplal phase ئەو قوناخه يه كه به پىي فرۆيد كور ئاشقى داىكى خوڻى ده پيت. فرۆيد ئەم دهسته واژه يه له داستانى ئودپ پاشا كه داستانىكى يونانى كۆنه، خواستوه. له و داستانه دا "ئودپ" به مندال يى له داىك و باوكى خوڻى داده برپندرېت و كه گه وه ره ده پيت پاشا، كه باوكى خوڻه تى، بى ئەوهى بزانت ده كوڻيت و شازن، داىكى خوڻى، بى ئەوهى بزانت داىكى خوڻه تى، ده پيه نيت. كاتيك كه راستييه كهى بۆ دهرده كه وپت تازه چهند مندالتيكى له داىكى خوڻى بووه. بۆ سزادانى خوڻى به شان يه كى زېر هه ردوو چاوى خوڻى كوتر دهكاته. فرۆيد له م داستانه وه دهسته واژه يى "قوناغى ئودپ" و "گريسى ئودپ" ي داهيناوه.

ئافرهت به هۆی "لاوازیی گه لوگونیه وه" به شیوهیه کی په سه ندمه ند ناتوانیت گرتی ئودیپوس لای خۆی چاره بکات. له بهرته وهیه که ئافرهت منی بالا Superego له هاو ئاستی هی پیاو دا په پیدای ناکات. ئەمهش وا دهکات که ئافرهت تان هه مان ههستیان بۆ ره وایه تی نییه که پیاوان هه بانه. بهو شیوهیه دهروونی ئافرهت مۆرکی ئیرهیی هه لگرتوه. ئەمه ئیره یییه که ره گی ده گه ریتته وه بۆ ئه وهی که ئافرهت تان بی کیرن.

له روانگه ی مۆدیله یه کجنسی و دوو جنسییه وه روونکردنه وه که ی فرۆید له مه ر گه شه ی شیکاری دهروونی (سیکۆنه ناتومی) ئافرهت تان ئه وه ده گه یه نیت که ئافرهت ناچاره له پیاو و که یه کی مۆدیله یه کجنسییه وه که کیرۆکه یه کی هه یه خۆی بگۆریت به دژه پیاویکی دژه کیری ناو مۆدیله ی دوو جنسی، واته خۆی بکات به ئافرهت کوزدار.

له لای مندالانی بچووک، به پتی مۆدیله یه کجنسییه که، هه یچ جۆره جیاوازییه کی بنه رته یی نییه، به لام کاتیک کچان گه و ره ده بن ناچار ده کردین گرتی نزمپله یی ئەندامی زاوژیان وا چاره بکه ن که، به پتی مۆدیله دوو جنسییه که، خۆ بکه ن به پچه وانیه ی پیاو. بۆ ئه وهی ئافرهت بتوانیت ئافرهت "راسته قینه" بیت ده بیت چاره یه ک بۆ نه بوونی ئامرازی زاووزتی نیرینه، بۆ خۆی بدۆزیتته وه.

دید ی سیگمۆن فرۆید له له شی ئافرهت نیشانی ده دات که چۆن هه ر دوو مۆدیله که ی یه کجنسییه ش و دوو جنسییه ش - له گه ل ئه وه شدا که وه ک پچه وانیه ی یه کتر ده بنیرین - هه ر دوو کیان هه ر له روانینی پیاو وه سه رچاوه ده گرن. تیروانینه که دوو جۆره، یان ئه وه یه که ئافرهت پیاویکی پینه گه بیوه به کیریکی ئاوه ژووه وه، نه ک ده ره پریو. یاخود وه ک پچه وانیه ی پیاو ده بنیریت که له بریتی کیر کوزی هه یه. له هه ر دوو مۆدیله که دا ئه و ته نیا خاله ی که له به رچاوه ده گیریت ستاتووی (پله) پیاوه. پله ی پیاو، وه ک خاوه ن رۆلی سه ره کی پی به خشراو، له هه ر دوو مۆدیله که دا قابیلی

بزواندن نییه. له شی ئافرهت به به رده وامی له پچه وانیه ی گشتیه که دا وه ک ئه وی تایبهت و ئه وی لادهر ده خریتته به رده ست. له و ریگایه وه که پیاو، تیتۆریانیش و ئەزمونیانیش، دهستی به سه ر "مروّف" - دا گرتوه، ئه وه هه ر ئافرهت که ده بیت روون بکیرته وه. ئه و روونکردنه وه و جیاوازییه ی پیاوان ناگرتته وه.

هه میشه جنسی ئافرهت که دروست ده کريت، ئافرهت که ته گۆرییه کی (پۆلیکی) بۆشه. وا پیده چیت که هه ر ئافرهت خاوه نی "جنسیک" بیت، چونکه خودی پۆلینکردنه که خۆی وه ک ئه و لایه نه ی پتوهندی کۆمه لایه تیی پیتاسه کراوه که له سه ر بناخه ی جیاوازی نیوان جنسه کان دامه زراوه و که هه میشه پتوهره که ی (ستانده رده که ی) پیاو بووه. (۲۲: ۱۹۹۰) Laquer

سه رباری ئه وهی که چۆن به درتیرایی میژوو له شی ئافرهت باسی لپوه کراوه و خه ملتیندراوه، هه میشه هه ر بۆ ئه وه به کار براوه که زه مینه بۆ ئاست نزمی ئافرهت ته خت بکات. ئه وه پیاوه که پتوهره (نۆرمه) جا ئیتر ئافرهت وه ک پیاو و که یه ک یان وه ک پچه وانیه ی پیاو ببینریت. ئه رستۆ ده توانیت، هاوکات که مۆدیله یه کجنسییه که په سه ند ده کات، جه ختیش له سه ر ئه وه بکات که ئه رکی هه ره سه ره کی ئافرهت خۆنه واندنیتی له به رده م و بۆ ویستی پیاوه که ی. هه ر به و شیوه یه ش ئه مرۆ گۆتویتکارانی کۆمه لایه تی له روانگه ی مۆدیله دوو جنسییه که وه ده توانن پیدابگرن که ئه و دۆخه بایۆلۆژییه ی که ئافرهت تان هه یانه ئۆتۆماتیکیی وایان لی ده کات زیاتر بۆ چین، رنیه نه وه ی به ری دار و چینیه وه ی دانه ویله بگۆنجنین وه ک له بریاردانی هۆشمه ندانه و شیکردنه وه ی پرسی ماتماتیک (Uvnas 31:1994 Moberg & Robert)

جنس، جیندەر و دەستەلات

لیکۆلینەوه لەسەر لەشبینی و جنسبینی لە میژووی خۆرئاواییدا یەک بیری ناوەندی فیمینستی بەدروست دەسەلمینیت کە ئەمەیه: جنس شتیکە کە دەبیت وەک سیاسیی ببنریت، چونکە بێ مەجاز پەوابییتی بەپەله نزمیی ئافرهتان و بەپەله بەرزیی پیاوان دەدات. هەر چیبەک کە لە دەمیکی تاییهتی میژوویدا بە "بایۆلۆژی" یان بە "سرووستی" دادەنریت پتویستە هەمیشە بخرتتە چوارچێوەی پرووانگە یەکی دەستەلاتەوه. ئەمە "بەلگە زانستیەکانی" ۱۹۰۰- کانیش دەگرێتەوه کە پێیان دادەگرت گوایه هیلکەدانەکانی ژنان و شک هەلدین ئەگەر بیت و خۆیان بەخویندنی بالاوه خەریک بکەن، ئەمڕۆش "لیکۆلینەوه"-ی و امان دەخرتتە بەردەست کە گوایه شیردان دەبیتە هۆی کە مکردنەوهی توانستی هۆشمەندی ئافرهتان (Borelius ۱۹۹۳ Eagle Russet ۱۹۸۹).

ئەو بیرە کە جەخت لەسەر ئەوه دەکات کە لەش بایۆلۆژی و دەستەلاتی کۆمەڵایەتی - سیاسی پتیکەوه بەندن لە گەلیک لاوه بەگژ شپۆهەکانی بایۆلۆژی چارەنووسسازدا biological determinism دەچیت، ئەو بیرە بەگژ ئەو خۆروونکردنەوهیەدا دەچیت کە پەله نزمیی ئافرهتان بەهەبوونی مندالداوە و پەله بەرزیی پیاوانیش بەهەرەمەهیتانی مەنییهوه (شەهوەتەوه) دەبەستتەوه. بەلام پتۆهەندی نیوان جنس و دەستەلات چۆن دەردەکەوێت و چۆن لە جیاوازییه جنسییه کۆنکرتتییهکان بگەیریت و تیتۆریانە مامەلەیان لەگەلدا بکرت، لە گۆتۆی فیمینستیدا ناکۆکی زۆری ناوەتەوه. ئایا هەر بەهیچ شپۆهەیک دەشیت کە لەسەر خودی جنس، لەسەر جیاوازیی بایۆلۆژیانە جنس، ئاخاوتن بکرت، یاخود جنس و بەندیارییهکانی جنس بێ هیچ ئەملاولایەک بەمڕۆقبوونەوه پتویستە و ئەوهش بە واتایە دیت بونیادیکی کۆمەڵایەتی هەیه!؟

فیمینستییهکان لەو رێگایهوه مامەلەیان لەگەل ئەم پرسانەدا کردوه کە چەمکیکی تاییهت، واتە جیندەر، دابھین بۆ ئەوهی بتوانن کە دروست ئەو لایەنە کۆمەلگەیی و کۆمەلایەتیانە جنس بهیننە ناو باسەوه کە هەن. لە سالانی ۱۹۷۰-کان لە وێژە فیمینستی ئەنگلۆسیکسیدا دەست کرا بەکارهینانی چەمکی جیندەر لەناو سالانی ۱۹۸۰ - کانیشدا ئەو چەمکە هینرایە سویدیشەوه. لەناو بیاریانی فیمینستی جودادا پیناسە جیندەر جیاوازه. چەمکی جیندەر بەگشتی بۆ دیاریکردنی واتا کۆمەلایەتییه کە جنس یاخود بۆ لیکدانەوهی جنسی بایۆلۆژی بەکاردهبریت.

یەکیک لە زووترین پیناسەکانی چەمکی جیندەر هی گایل رۆبین Gayle Rubin -ی ئەنترۆپۆلۆژە. سیستەمی جیندەر هەموو ئەو پتۆهەندییه کۆمەلایەتیانە گرتووتە خۆی کە لە جیاوازیی جنسی بایۆلۆژییهوه سەرچاوه دەگرن. گایل لەسالی ۱۹۷۵دا دەنووسیت کە:

سیکس هەر سیکسە، بەلام چی بەسیکس دادەنریت ئەوه بەتەواوی و کولتووریانە دەستنیشان کراوه و هیلراوتەوه. هەموو کۆمەلگەیه کیش سیستەمی سیکس/جیندەری خۆی هەیه. سیستەمی سیکس/جیندەر بریتییه لە کۆمەلایەتی داب و دەستوور کە بەهۆیانەوه کەرەستە خاوه بایۆلۆژییه کە سیکس مڕۆف و زیدخستتەوه، بەدەستتۆهردانی کۆمەلایەتی و بەتاکاری نەریتی جودای پەسەندکراو، شپۆهە پیدراو، جا ئیتر هەندیک لەو نەریتەندییه با چەندیش بێ مانا بن. (Rubin 1975:165).

لەم پیناسەیدا بایۆلۆژی و جیاوازییه جنسییه لەشیبەکە وەک شپۆهەیک کەرەستە و وەک بناخەیک ئاماری بۆ سیستەمی جیندەر نیشان دەدریت. بایۆلۆژی کەرەستە خاوی سیستەمی جیندەرە. ئەو گرفتانهی کە لەم

پیناسه یه وه په یددا دهن ئەوهن که چۆن و که ئەگەر شیواو بیت بتوانین سنوورپکی دیار له نیوان خودی بایۆلۆژی و لیکدانه وه کۆمه لایه تییه که بۆ بایۆلۆژی، دابنیتین. جوۆری تیگه یشتنه کان له سهەر بایۆلۆژی له نیوان کولتووری جودا و قوئاغی جیاوازدا دهگۆریت. بایۆلۆژی شتیکی یه کجاری و بریتراوه نییه و به پپی کات دهگۆریت.

له گه ل ئەمه شدا پتویست ناکات که چه مکی جیندهر به ته و او ی وه ک پیناسه یه کی کۆمه لایه تی بۆ جیاوازی جنسی بایۆلۆژی ببینریت. جیندهر ته نانه ت له لایه ن ئەو بیریارانه شه وه به کار ده بریت که خودی جنسپۆلینیی فیزیک / بایۆلۆژی وه ک شتیکی ته و او له رووی کۆمه لایه تییه وه ساختمیندراو ده بیین، وه ک شتیکی که مرۆف دروستی ده کات. سوزانه کيسلەر Suzanne Kessler و ویندی ماکیئنا Wendy Mckenna (۱۹۹۵) که جیندهر لیکدانه وه یه کی کۆمه لایه تی بیت بۆ جیاوازی جنسی (بایۆلۆژی)، سه ره وین ده کهن و به شتیه وه کی دیکه نیشانی ده دن. سوزانه و ویندی به پپچه وانه وه له سه ره ئەوه پپ داده گرن که جیندهر "له پپشدا" دیت، و جیاوازیه جنسیه له شیه که له لایه ن ئەو تیگه یشتانه وه دیاری کراوه که له سه ره جیندهر ههن. بپرۆکه کان سه باره ت به هه بوونی جیاوازی جنس وه ک بلپین "پپش" له واقیعه که ههن. ئەوه تیگه یشتنی ئیمه ی مرۆف خۆمانه له جنس که بریار ده دات چۆن واقیع لیک ده ده ینه وه و خودی واقیعه که نییه که بریار له سه ره لیکدانه وه کانی ئیمه ی مرۆف ده دات.

که واته له راستییدا فیزینۆمی مرۆف نابیت به هیچ جوۆره بناخه یه کی سه قامگیر بۆ ئەو لیکدانه وه یه که ئەو دوو جنسه ههر بایۆلۆژیکییانه ده بیت وا بن و ههم راسته و راست پپچه وانه ی یه کتریش (دایکاته م) بن. به هیچ شتیه وه کی هیچ خه سله تگه لیک فیزیک نییه که به ته نیا بریار له سه ره به ندیواری جنس بدات. پیاوان ههر هه موویان مه نیدار

(سپیرمدار) نیین و ئافره تان ههر هه موویان هیلکه دار نیین. جیاوازیه کان له نیوان پیکهاته کرۆمۆسۆمییه کانی ئافره تان و پیاواندا پپچه وانه (دایکاته می) نیین و هۆرمۆنه جنسیه کانیش تایه ت به یه کتیک له جنسه کان نیین. شایه ت بتوانریت پپوه ره فیزیکیه کان بۆ ئەوه به کار برین که چی پیاویک له ئافره تیک جیا ده کاته وه، به لام ئەم پپوه رانه ههر خۆیان زاده ی چۆنیه تی تیگه یشتن له جیندهر. بۆ ئەوه ی بتوانین بوونی راسته قینه ی ئافره تان له پیاوان جودا بکه ینه وه پشت به و بهر تیگه یشتنه ده به ستین که به ته نیا ههر ئەو دوو جنسه ههن - جوۆری دیکه نییه - و جیاوازیه که شیان پپوه نده به و روو که شه تایه تییه ی و جوو دیانه وه. (Kessler & Mckenna ۱۹۸۵).

زانینی زانستیانه وه لامی پرسیاری "چ شتیکی مرۆفیک ده کات به پیاو یان به ئافره ت؟" ناداته وه. به لکو ره وایه تی (مه شرعیه ت) ده دات به و زانیارییه ی (ههروه ها پپ ده چیت زه مینه شی بۆ فه راهه م بکات) که ده میکه هیه و له به رده ستدایه سه باره ت به وه ی مرۆفیک ئیتر یان ئافره ته یان پیاو که ئەسله ن هیچ زه حمه ت نییه ئەو دوو جنسه له یه ک جیا بکرینه وه. هه بوونی جیاوازیه بایۆلۆژی، سایکۆلۆژی و کۆمه لایه تییه کان به ره و دوو جنسبینیمان نابهن، به لکو خودی ئەو دوو جنسبینینییه که ههر له سه ره تاوه هه مانه دیت و هه بوونی جیاوازی بایۆلۆژی، سایکۆلۆژی و کۆمه لایه تییه کان بۆ "ده دۆزیتسه وه" (Kessler & Mckenna 1985:163)

تیگه یشتن له وه ی که واتای جنس و به جنسیکه وه گریدران دیارده یه کی کۆمه لایه تییه، واته شتیکه که کۆمه لگا دروستی ده کات له تیئۆری فیمینستییدا به ردی بناخه یه. کيسلەر و ماکیئنا Mckenna & Kessler ههنگاویکی زیاتر ده نین و ده لپین ههر خودی ئەو بیره که جنس وه ک

راسته‌قینه‌یه‌کی فیسسیۆلۆژیی داده‌نیت خۆی ساختاریکی کۆمه‌لییانیه. فیمینیسستانی دیکه بیرده‌که هینده‌ی تریش ده‌بهنه پیش و ده‌لین گرنکه که به‌ته‌واوی ده‌ست له‌و بیره‌ه‌ل بگریت که باس له‌هه‌بوونی راسته‌قینه‌یه‌ک ده‌کات "له‌ژیر" نه‌و باسانه‌دا که له‌سه‌ر جیا‌وازیی جنس و له‌شن.

کاریکی سه‌خته دژ به‌و حه‌زی پرسینه بووه‌ستریت و نه‌پرسیت، "به‌راستی نه‌و جیا‌وازییانه، ئیتر له‌ژیر هه‌ر هه‌موو نه‌و باسانه‌وه که هه‌ن، کامانه‌ن که له‌نیوان پیاوان و ئافره‌تاندا هه‌ن". نه‌وه‌سی ئیمه‌ وه‌ک زانستکار و وه‌ک فیمینیسیت پیوسته‌ دهنگیکی بده‌ینی نه‌وه‌یه که نه‌شتیکی وا هه‌یه و نه‌ شوینیکی وا که ناوی له‌ ژیر هه‌ر هه‌موویه‌وه بیت. (Star, qou. Haraway 1981:476).

واتای پیاو‌بوون یان ئافره‌ت‌بوون له‌هه‌موو شتیکی داده‌پر‌دریت که پیوه‌ندی به‌بایۆلۆژی یان له‌شه‌وه هه‌یه. نه‌گه‌ر واقیع له‌سه‌ره‌تاسه‌رییدا به‌ته‌واوی وه‌ک ده‌رپرینیکی له‌ زماندا بنیاتنراو بیئریت، نه‌وه بی‌گومان نه‌م تیروانینه ده‌بیت هه‌روه‌ها له‌شی مرۆفیش بگریته‌وه. نه‌و بیره‌ی واده‌نیت که شتیکی "له‌ده‌ره‌وه‌ی" بۆچوونی مرۆفیدا هه‌یه، هه‌ر خۆی له‌خۆیدا بۆچوونیکی مرۆفیه.

به‌م روانگه‌یه چه‌مکی جینده‌ر بۆ مانادان به‌و ره‌فتار و ویناکردن و کردارانه به‌کار ده‌برین که له‌هه‌له‌په‌دان بیسه‌لمین که جنس به‌راستی بوونی هه‌یه. جودی بوتله‌ر (۱۹۹۳) Judith Butler ده‌نوسیت کاتیکی فیمینیزم واقیعی پۆلینی جنس به‌شتیکی دروست وه‌رگریت به‌و کاره نیزامی جینده‌ر به‌هیز ده‌کات له‌ جیی نه‌وه‌ی هه‌ول بدات هه‌لی بووه‌شینیته‌وه. ئیمه له‌بریتی نه‌وه ده‌بیت له‌خۆمان پرسیین که کاتیکی پۆلینی ئافره‌تان و پیاوانمان قبول بیت و به‌کاری به‌هین چ جوهره پیوه‌ندگه‌لیکی ده‌سته‌لات ده‌بینه پیش. پۆلینی جنس به‌ته‌واوی وه‌ک کرده‌ی کۆمه‌ل و زمان ده‌بیئریت: جنسیش به‌ته‌واوی هه‌ر وه‌ک جینده‌ر

دروست کراوه. جنس به‌راستی له‌ناو که‌لله‌دایه، نه‌ک له‌به‌ینی رانه‌کاندا. به‌لام ئیفا لوند گریتن Eva Lundgren-ی سۆسیۆلۆژ (۱۹۹۳) پیی وایه فیمینیزم به‌و شیوه‌یه له‌مه‌ترسییدا یه‌که‌وه‌یته کۆلانیکی بنه‌ستی تیئۆرییه‌وه نه‌گه‌ر بیت و نه‌و مانا کۆمه‌لایه‌تییه‌ی پۆلینکردنی جنس له‌ له‌ش و له‌ بایۆلۆژی دامالیت. کۆلانه بنه‌سته‌که هه‌ر هه‌مان شت ده‌بیت، هه‌م بۆ نه‌وانه‌ی وه‌ک رۆبیین Robin پییان وایه که بایۆلۆژی شتیکی چه‌سپاو و نه‌گۆره، هه‌م بۆ نه‌وانه‌ش که هه‌بوونی واقیعی یه‌ک له‌شی بایۆلۆژی به‌دامه‌زرتیندراویکی کۆمه‌لایه‌تی داده‌نین. ئیفا لوندگریتن ده‌پرسیت مرۆف چۆن بتوانیت له‌زه‌بروزه‌نگی پیوه‌ست به‌سیکس بتویته‌وه، وه‌ک زه‌وتکردنی سیکسی (۱۵)، ئینسیست (۱۶) و لیدان و سووکایه‌تی کردن به‌ئافره‌ت - بی ره‌چاوکردنی له‌ش و بایۆلۆژی؟ نه‌و کاره هه‌م له‌ پراکتیکدا نه‌شیاوه و هه‌م له‌ تیئۆرییدا بی به‌ره که هه‌ول بدریت جنسی کۆمه‌لایه‌تی و بایۆلۆژی له‌یه‌کتر جیا بگریته‌وه.

زه‌وتکردنی سیکس ئاکاریکی ته‌واو زه‌بروزه‌نگ ئامیزی راسته‌قینه‌ی فیزیکیه که ناکریت بچووک بگریته‌وه بۆ بونیادیکی کۆمه‌لایه‌تی. نه‌وی بایۆلۆژی و نه‌وی کۆمه‌لایه‌تییه له‌ پیوه‌ندییه‌کی پیچه‌وانه‌دا (دایکاته‌مدا) نه‌ویستاون. هه‌ر شتیکی وه‌ک بایۆلۆژی لیک بدریته‌وه و شی بگریته‌وه روویه‌کی کۆمه‌لایه‌تی هه‌یه و پیچه‌وانه‌که‌شی دروسته.

پروفیسۆر تۆریل موی Toril Moi -ش (۱۹۹۷) هه‌روه‌ها باس ده‌کات که چه‌ند سه‌خته جیا‌وازییه‌کی روون له‌ نیوان جنس و جینده‌ردا دا‌بئریت. تۆریل مۆی ده‌لێت که نه‌و جیا‌وازیی دانانه زۆر به‌هاسانی ده‌توانیت بیته‌وه‌ی دروستبوونی دیتنیک که پیی وایه ده‌شیت مرۆف به‌سه‌ر لایه‌نی جنس

(۱۵) مه‌به‌ستم له‌ زه‌وتکردن ته‌جاوزه، واته‌ ده‌ستدێژیکردنی سیکسی.

(۱۶) Incest (ئینسیست گانه‌خیزانی) یان پیوه‌ندی سیکسی نه‌ندامانی ناو خیزانیک له‌گه‌ل یه‌ک.

و جیندهردا دابهش بکریت. ئیثون هیردمان Yvonne Hirdman - یش هروهها ئەم جوړه دیتنه رەت دەکاتەوه. ئیثون هیردمان بەپێی تیگەبشتنی خوێ له جیندهر دەیهوویت له لیکدانەوهکانیدا جیگای هەردوو پروانگە بایۆلۆژییە که و کۆمەلایەتییه کهش بکاتەوه: ئەم دووانەیه هەرگیز نابیت لیک دابریتن.

جیندهر شتییکه که پیوسته [...] "ئالۆتر" له چه مکی "جنسی کۆمەلایەتی" لیتی تیگەبیریت. جنسی کۆمەلایەتی دروستکراویکی پر ناکۆکییه و بەناشکرا ناماژە بهوه دهکات که کۆی هەردوو یه کهی "جنس" + "کۆمەلایەتی" - یه، ههروهک ئەمه فۆرمولیکی ماتماتیکیی هاسان بیت، وهک چۆن $1+1=2$. بۆ تیگەبشتن له جیندهر پیوسته مروف تی بگات که 1 و 1 دوو یه کهن که به راستی وجودیان نییه. ئەو یه کانه هەر نیین. بەلکو ته نیا یه ک دانه دووان هه یه. هیردمان (Hirdman 1990:76)

گفتوگۆی فیمینیسیتییهکان سه بارهت به پتوهندییهکانی نیوان ئەوی که کۆمەلایەتییه و ئەوی که بایۆلۆژییه زۆرن و لیکدانەوهی زۆر هه لده گرن. ئایا ئەم جوړه دابهشکردنه هەر هیج ماقولیییه کی تبدایه؟ ئەگەر وهلام نه خیره، ئایا ئەوه چ مانایه کی له سهر تیگەبشتنی پۆلینی جنس هه یه؟ بهلام ئەوی له گفتوگۆ فیمینیسیتییهکاندا بناخه بییه ئەو تیگەبشتنه یه که ناکریت جنس/جیندهر له پتوهندییهکانی دهسته لات جیا بکریته وه.

جنس وهک نیزامی دهسته لات

کهواته ناوهندی تیئوری فیمینیسیتییه ئەوه یه که جنس و دهسته لات به شتیه یه ک پیکه وه گریدراون که ئافره تان سیسته ماتیکییانه بندهست ده کریتن. رهوته (کۆنتیکسته) کۆمەلایەتی و سیاسیه که مانا و بایهخی جیاوازی جنسی دروست دهکات، دههیلایته وه و دهگۆریت. بهو شتیه یه ش

پتوهندییه جنسییه نابه رابه رکه کرده ی نیزامیکی دهسته لاتنی کۆمەلایه تی و سیاسیه .

فیمینیسیتی جوړاوجوړ به شتیه ی جودا تیگه بشتنی خویان له جنس وهک نیزامیکی دهسته لات ده رده برن. جیاوازییه کان له بابهت ئەوه وه یه که چی بناخه ی نیزامی دهسته لاتنی جنسگه رییه، ههروهها چۆن و له سهر چ ئاستیک ئەو نیزامه دههیلایته وه و دهگۆریت. ئیثون هیردمان Yvonne Hirdman چه مکییک به کار ده بات که پیتی ده لیت سیسته می جیندهر تا به هوی ئەوه وه بتوانیت باسی ئەو نیزامه له سهر ئاستی سیسته میکی به رفراوان بکات.

سیسته می جیندهر ده بیت وهک ستروکتوریکی ده بنامیکی (وهک سیسته م) تیگه بیریت؛ ناویکه بۆ "ته ونیک" له پرۆسه، دیارده، چه مک و چاوه پروانیی که له ریگای پتوهندیی ناوه کی خو یانه وه شتیه یه که له هیتیزیکی ستروکتوریی و رپساگه ریی دروست ده کهن. بهو شتیه یه سیسته می جیندهر بریتییه له نیزامیکی ستروکتوریی جنس که له سهر جیاوازیی جنسیی دامه زراوه. ئەم نیزامه فره سه ره کییه ههروهها بووه به پیتشمه رچی نیزامی کۆمەلایه تی و ریکخستنی دیکه ش له کۆمەلگادا. ریزه نیدیکردنی مروث له جیندهریدا بووه به بناخه بۆ نیزامه کۆمەلایه تی، ئابووری و سیاسیه کان. (Hirdman 1988:51)

سیسته می جیندهر له سهر دوو پرنسیپی کۆله که یی یان "لۆژیکیی" به نده. یه که میان له یه ک دوور هیتشتنه وهی دوو جنسه که یه، واته ئەو بیردی که نابیت چه مکی ئافره تی و پیاوانه تیکه ل بکریتن. لۆژیکه کی دیکه هیرارشی (پله داریی) جنسه، که پیاو وهک جوړه "ئاسایی - یه که" و ئافره تیش وهک جوړه "لادهر - ه که" شتیه یان پی دراوه. ههردوو لۆژیکه که پیکه وه گریدراون. هیرارشی جنس - ئەو راستیه یی که پیاو کراوه به پتوه

بۆ جوړی مرؤث - خوئی بهو له یهک دوور راگرتنه ی دوو جنسه که، ئافرهت و پیاو، راگرتوه. (Hirdman 1988)

له تیئوری هیردماندا هاوکات که تیگه یشتن له سیسته می جیندهر به پله ی یه کهم به نده به وینا کردن، چاوه روانییه کان و مه زه نه ی بیره وه یه وه، ئهوا فیمینستانی دیکه باوه رپان وایه که ده بیت له ئاستی کی پتر کونکریتدا به دوا ی بنچینه ی نیزامه که دا بگه رپین؛ بۆ نمونه له کاردا، له که شی نه وه نانه ودها (خیزان) یان له ژبانی سیکسدا. ئه و فیمینستانه ی که کاریگه ری بیرى مارکسیستی و سوشیالیستی یان له سهره پی داده گرن که کار دابه شکردنی جنسیی ئه و ئامرازیه که له کومه لگادا پایه ی جودای پیاو و ئافرهت راده گرت. بناخه ی چه مکی پیاوانه و ژنانه له ویدایه که ئافره تان له بواری نه نه وه خسته نه وه ی تاییه تییدا کار ده کهن، به رپرسیاری مال، مندال و پیرن، هاوکات که پیاوان له به ره مه یثانه "گشتییه که دا" کار ده کهن.

تپروانینییه مارکسیستییه که [...] ئه وه یه که ده توارتیت راستی پیناسه کردنی پیاو و ئافرهت له دابه شکردنی جنسییانه ی کاردا پروون بکریته وه که له ناو کومه لیک ئاکار و هه لسوکه وت و دامه زراوه ی کومه لایه تی و کولتور و پیدا جی پی دراوه. ئه مه ش ده کرت له به رده و امییدا بخرتنه ناو تیئوریه ک که ده توانیت دابه شکردنی جنسییانه ی / کومه لایه تی یانه ی کار پروون بکاته وه. [...] له کومه لگایه که دا که جیاوازی دابه شکردنی جنسییانه ی کار به رفراوانییه هه یه. ئه وا بی گومان پیناسه کردنی جیاوازی پیاوان و ئافره تانیش راستییه که. (Holmstrom 1984:465)

ئه گه ر دابه شکردنی کار له نیوان جنسه کاندایا و بکریته وه یان بگوردریت، ئه وا گورانی نیزامی کی دهسته لاتی جنسیی - کهم یان زورتر ئوتوماتیکی - شوین پیی ئه و گورانکارییه هه لده گرت. ئه گه ر ه یچ

دابه شکردنیکی جنسییانه ی کار نه بوایه، ئه وا ه یچ نیزامی کی دهسته لاتی هیرارشی جنسیی نه ده بوو.

له تیئوری فیمینیزی رادیکالدا ژبانی سیکسی (سیکسیوالیتی) هه ر هه مان رۆلی ناوه ندی هه یه وه ک چۆن له مارکسیزمدا کار هه یه تی. ژبانی سیکسی، به و شیوه یه ی که له کومه لگایه که دا شیوه ی پی ده دریت و مورکی بالاده ستی پیاوان هه لده گرت و ئامرازیکه له ده ستی پیاواندایه. ژبانی سیکسی هیزتیکی سرووشتی، غه ریزه یه کی ئازله یی یان ره مه کییه کی ساده نییه، به لکو پیکه یتر اوتیکی کومه لایه تی و سیاسییه که نیزامی دهسته لاتی جنسیی به پیته راده گرت. ئه م نیوپیتوه ندییه کومه لایه تی و سیاسییه له که شی خیزاندا، که شیک که ئافرهت تیایدا دوو چاری زه پروونگ و تیسه ره وندان ده بیت و، له رینگای پورنوگرافی (پروتگه ری)، سوزانیتی و فورمی دیکه ی به سیکسیکردنی هه موو شتیک و سووکایه تی پیکردنه وه، پرووده ات.

فیمینستی رادیکاله کان به م قسانه مه به ستیان ئه وه یه که دهسته لاتی پیاو له پیش هه موو شتیکدا له هه بوونی ئه و ماف و هه لانه دا خوئی ده رده خات که به هویانه وه پیاوان ده توانن و بویان هه یه پیناسه ی بکه ن که چی سیکسه و که سیکس بۆ ئه وه ی سیکس بیت ده بیت چۆن بیت. ئه م راستییه شتیکه که به روونی له دیدی گشتییدا له سه ر زه وتکردنی سیکسی به یان ده کرت. که زه وتکردن زه وتکردنه یان نا، به زه وتکردن دابنریت یان نا، شتیکه که به ته وای له روانگی پیاوه وه هه ل ده سه نگیندریت. ته نیا کاتیک زه وتکردن به زه وتکردن ده بینریت که پیاویک سیکس بکات هه رچه نده که به باشی حال بییت - پیاویکی واش ده بیت له و دۆخه دا ئه وه تی بگات - که ئافره ته که هه ر به راستی سیکس ناخواریت.

ته نانه ت کاتیک که ه یچ نیشانه یه کیش دیار نه بیت که ئافره ته که

بهراستی خوازباری کردنی سیکسه، هەر وا دادهنریت که ئافرهتهکه سیکس دهخوازیت.

پیویست بهوه ناکات ئافرهتان بلتین «بهلتی» بوئوهی وادابنریت که سیکس دهخوازن.

نهخیر، "دۆخی ئاسایی" ئافرهتان ئهوهیه که بهبی هیچ ئهملاولایهک وا دادهنریت ههمیشه خوازباری سیکس کردن بن. تهنیا لهو بارودۆخهدا که پیاوهکه حالی دهبیته که ئافرهتهکه لهو دهمهدا له "دۆخه ئاساییهکهی خۆی" لای داوه، ئهوا سیکس به "زهوتکردن" دادهنریت. ئافرهتهکه خۆی له راستییدا چۆن لهرووداوهکهدا دهژی شتیکه ههرگیز ناتوانیت لهو پرپارهدا دهوری ههبیته که ئهو کاره بهزهوتکردن دابنریت یان نا.

لهکۆمه‌لگایهکی نابهرابه‌ری جنسییدا سیکس ده‌برینتیکی نۆرمی پیاوانهیه. ئهوهش ئهو نۆرمهیه که دۆخی بندهستی ئافرهتان بهشتیکی ههوهسههستین و زهوقههستین ده‌بینیت.

ئهوێ که ده‌بیته به‌شپوه‌پیناسه‌ی ئافرهتان ئهوهیه که چی ههوه‌سی پیاو هه‌لده‌ستینیت، واته هه‌موو شتیکی هه‌موو ئافره‌تیک. کیزه به‌حه‌با و به‌ئابرووه‌کان، ئه‌وانه‌ی به‌سه‌رمۆر داده‌نرین، ویتساو له‌سه‌ر ئه‌و پله‌ سه‌کۆبه‌ ره‌وشتییه‌ی که ئاخربه‌که‌ی هه‌ر له‌سه‌ری راده‌کیشرتنه‌ خوار "ئاره‌زووبزوتین". کیزه به‌دروو و سۆزانیه‌کان تووره‌که‌ر و "جووکه‌دن" و شایانی هه‌ر چیه‌کن لییان بکرتیت. به‌کۆمه‌لایه‌تیکردنی جینده‌ر، ئه‌و پرۆسه‌یه‌یه که تیایدا ئافره‌تان وایان لی ده‌کرتیت خۆبان وه‌ک بوونه‌وه‌ری سیکسی بناسن، وه‌ک بوونه‌وه‌رگه‌لیکی بو‌پیاوان دروستکراو، به‌تاییه‌تیش بو‌ به‌کاره‌پنانی کرداری سیکسی پیاوانه‌ (Mac Kinnon 1989b:110) به‌و جو‌ره‌ فیمینیه‌سته‌ رادیکاله‌کان دین و ده‌پرسن بو‌ دروست ده‌بیته له‌ژیانی سیکسدا به‌راه‌بری هه‌بیته، هاوکات که پیتوه‌ندی به‌راه‌بری له

نیوان جنسه‌کاندا له‌ هیچ به‌شیکه‌ی دیکه‌ی ژیاندا بوونی نییه. نیزامی ده‌سته‌لاتی جنسی تا به‌رده‌رگای هۆده‌ی نووستن نایه‌ت و له‌ویدا بوه‌ستیت، به‌لکو به‌پیتچه‌وانه‌وه‌ ده‌شیت سه‌رکانیه‌ی ئه‌و نیزامه‌ له‌ناو خودی پیتخه‌فدا بیته، پیاده‌کردنی ده‌سته‌لات شتیکی تاییه‌تی (شه‌خسی) نییه، پیاده‌کردنی ده‌سته‌لات پیاده‌کردنی سیاسه‌ته. به‌و شپوه‌یه که سیکس ده‌بیته به‌ره‌فتاریکی سیاسی و پۆرنوگرافیش ده‌بیته به‌مه‌شقیکی سیاسی. فیمینیه‌ست و نووسه‌ری ئه‌مریکایی به‌ناوبانگ، ئه‌ندریا دۆرکین له‌م باره‌یه‌وه‌ ده‌لیته:

"هه‌ر شپوه‌یه‌ک له‌ ته‌جاوه‌ز به‌له‌شی ئافره‌ت ده‌توانیت تامی کردنی سیکس بدات به‌پیاو؛ ئه‌وه‌یه کرۆکی راسته‌قینه‌ی پۆرنوگرافی" (Dworkin 1987:138)

توێژینه‌وه‌ی فیمینیه‌ستی هه‌یه‌ ئه‌و بیره‌ ده‌خاته ژیر پرسبار که پیتی وایه هه‌ر به‌ته‌نیا فشاری سیکسی و زه‌بروزه‌نگی پیتوه‌ندی نیوان پیاوان و ئافره‌تان مۆرکدار ده‌کن. ئه‌مان ده‌لین که زه‌بروزه‌نگی سیکسی هه‌میشه وه‌ک هه‌ره‌شه‌یه‌ک دژ به‌ئافره‌تان هه‌ر هه‌یه و له‌ئارادا، ته‌نانه‌ت له‌و کۆمه‌لگایانه‌شدا که به‌ره‌سمیه‌ی به‌کسان و به‌راه‌رن، به‌لام ئه‌وه‌ خودی زه‌بروزه‌نگه‌که نییه که ئه‌و پیتوه‌ندیانه‌ خه‌سه‌له‌تدار ده‌کات. پرۆفیسۆری زانستی جینده‌ر، ئانا یوناسدۆتیر (Anna Jonasdottir 1992) له‌ بری ئه‌وه پیتی وایه که خاله‌ ناوه‌ندییه‌که ئه‌وه‌یه که ژن له‌ژیانی رۆژانه‌ی خۆیدا ئه‌قین و میهری خۆی ده‌به‌خشیت و که پیاوان سوودی به‌ئاوه‌ژووی لی وهرده‌گرن. ئه‌و شپوه‌یه پیتوه‌ندییه سیکسواله کۆمه‌لایه‌تییه‌ی ئه‌مۆر هه‌یه و به‌ربلاوه ئه‌وه‌یه که هیتز و وزه‌ی خۆشه‌ویستی ئافره‌تان، که ئازادانه ده‌یده‌ن و ده‌یه‌خشن، پیاوان به‌ته‌واوی ئاوه‌ژوو که‌لکی لی وهرده‌گرن. (Jonasdottir 1992:222)

به و شیوهیه هه‌ندی‌ک بیریار ئه و جوړه سی‌کس‌بینه‌یه وه‌ک پروویه‌کی ناوه‌ند له نیزامی ده‌سته‌لاتی جنسییدا ده‌بین و تیایدا قوول‌ده‌بڼه‌وه. ته‌نانه‌ت له و تییوړه‌شدا که "به‌تیئوری سی‌کسی نابه‌جی" (۱۷) - queer theory "او ده‌پریت سی‌کس هه‌ر له و ناوه‌نده دانراوه. له‌م تییوړه‌شدا پیاو به‌پیده‌ریه‌ست داده‌نریت و کرۆکی تیئورییه‌که دژایه‌تی ئه و پیداکرتنه‌ی هیته‌روسی‌کسوالیتی (سی‌کسی جنسی پیچه‌وانه) ده‌کات که "خۆی به‌به‌ردی بناخه‌ی کۆمه‌لگا و کولتور داده‌نیت" (Kulick 1996:10)

"تیئوری سی‌کسی نابه‌جی queer theory" ره‌خنه له و پیداکرتن و بوچوونه ده‌گرت که پایه‌ی هیترۆسی‌کوالیتی (سی‌کسی جنسی پیچه‌وانه) به‌وه‌وه ده‌به‌ستیتته‌وه که گوايه هیترۆسی‌کسوالیتی پیدایستییه‌ک و بریارپکی سروشتییه و که ناسنامه‌ی مرۆف میژوو‌ییانه و کۆمه‌لایه‌تیانه شیوه‌ی پیدراوه. به و شیوه‌یه تیئوری سی‌کسی نابه‌جی له بری ئه‌وه‌ی سه‌رنج بخاته سه‌ر ئه‌وه‌ی که چۆن جنس و ده‌سته‌لات پیکه‌وه گرتدراون،

(۱۷) "تیئوری سی‌کسی نابه‌جی queer theory" بینه‌وبه‌ریه‌کی زۆر له‌سه‌ر مانای ئه‌م ناوه‌هیه. وشه‌که که ئینگلیزییه له‌هه‌مان دۆخی خۆیدا هه‌م کرداره، هه‌م ناوه‌لناوه و هه‌م ناویشه به‌کۆمه‌لیک مانای جیاواز دیت، وه‌ک: سه‌یر، ناته‌واو، گومانلیکراو، جیی گومان، به‌رهمز، بی‌نرخ، ساخته، حیز، قوندر، دووده‌کی و شتی دیکه. به‌لام تیئورییه‌که مه‌به‌ستیتی که هه‌موو شیوه‌یه‌کی سی‌کسی ئاسایی، وه‌ک هیترۆسی‌کسوالی، که له‌لایه‌ن کۆمه‌لگاوه مۆزی په‌سه‌ندی لیدراوه، و شیوه‌کانی دیکه‌ی سی‌کسی سه‌قامگیر و وابه‌سته‌ی وه‌فاداری له‌به‌ینی ژن و پیاودا بخاته ژیر پرسیاره‌وه. من پیموايه که "تیئوری سی‌کسی نابه‌جی" وه‌رگتیرانیکتی دروسته له و رووه‌وه که تیئورییه‌که جه‌خت له‌سه‌ر ئه و جوړه پتوه‌ندییه سی‌کسانه، له پتوه‌ندی ده‌سته‌لاتی کۆمه‌لایه‌تی، سیاسی و هتد. دا، ده‌کات که هیترۆسی‌کسوالیتی به‌نه‌ریت به "نابه‌جی" یان به "سه‌یر، خراب، به‌د" له‌قه‌له‌میان ده‌دات. تیئورییه‌که له‌زۆر لاره‌وه‌رؤشایی ده‌خاته سه‌ر تابوی سی‌کس له‌نیوان جوړه‌کانی ژنایی هاوجنسباز، دووده‌کی و قوندراندا.

سه‌رنج ده‌خاته سه‌ر ئه‌وه‌ی که چۆن سی‌کس‌بینه‌ی وه‌ک نیزامیتی کۆمه‌لایه‌تی هه‌م شیوه به‌جنس ده‌دات و هه‌م به‌ناسنامه‌ش.

فیمینستی جودا به‌شیوازی جیاواز وه‌لامی ئه و پرسیارانه ده‌داته‌وه که ده‌پرسن چی چاره‌نووسسازه بو نیزامی ده‌سته‌لاتی سی‌کسی، چۆن وه‌به‌ره‌م ده‌هیندریتته‌وه و چۆن ده‌گۆردریت. به‌لام فیمینستیستان هه‌موو له‌سه‌ر ئه‌وه کۆکن که ئه‌وه نیزامیکه - سیسته‌میکه - که ده‌سته‌لات به و شیوه‌یه ناره‌وايه دابه‌ش ده‌کات. خالیکی دیکه‌ی بنچینه‌ی هاوبه‌ش ئه‌وه‌یه که ده‌لیت ئه و نیزامه (سیسته‌مه) بریار له‌سه‌ر پتوه‌ندییه‌کانی نیوان پیاوان و ئافره‌تان وه‌ک گرووی کۆمه‌لایه‌تی ده‌دات، ئه‌مه ئه‌وه ده‌گرتته‌وه که پله‌و پیناسه‌ی ئافره‌تیون که‌سی (شه‌خسی) نییه و شتیکیش نییه که ئافره‌تان بتوانن هه‌روا به‌هاسانی هه‌لیبژیرن یان ره‌تی بکه‌نه‌وه.

هیچ ئافره‌تیک ناتوانیت له واتای به‌ئافره‌تیون له سیسته‌میکتی به‌جنس‌کراوی کۆمه‌لایه‌تییدا ده‌ریاز بییت [...] (Mackinnon 1989b:104f).

تیئوری فیمینستی له و خاله‌وه پت هه‌لده‌گرتت که جنس له بناخه‌دا پۆلینیکه که کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیانه دروست کراوه. واتای جنس له پیکه‌وه پتوه‌ستبوونیکتی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی بگۆردا به‌به‌رده‌وامیی دروست ده‌کردریت و ده‌هیلدریتته‌وه. هاوکات که ئه و جنسبه‌ندییه بووه/ده‌بییت به‌بناخه‌یه‌کی سه‌ره‌کیی بو ناسنامه‌کامان. جنسی مرۆف، پیاوون و ئافره‌تبوومان، کاریگه‌رییه‌کی زیاتری هه‌یه، کاریگه‌رییه‌ک که هه‌م تاییه‌تییه و هه‌م سیاسییش، وه‌ک بو نمونه له ره‌نگی قژیان شوینی نیشته‌جیبوومان. کاتیک که مندالیک له دایک ده‌بییت به‌که‌م پرسیار که له باره‌یه‌وه ده‌کردریت له‌مه‌ر جنسه. "ئه‌وه [ده‌مه‌ی که کۆریه‌یه‌ک تیایدا به‌مرۆف ده‌کردریت ئه و ساته‌یه که پرسیار [ئایا کچه یان کوره‌؟] - ی تیدا وه‌لام ده‌دریتته‌وه" (Butler 1990:111).

تییینی:

۱- گفتوگۆی له مەر پینگه ی ئونتۆلۆژیای جیاوازی جنسدا هه ندیک جار له تیرمی دژبه یه کدا له نیوان ئیسیسیالیزم به رانه ر کۆنستروکتیفیزمدا ده کردریت. به ئیسیسیالیزم مه به ست له و پتو ابوونه یه که پتی وایه مومکینه هم له سه ر جنس وه ک خۆی بئاخپوریت و هم بشتوانریت نه و واتایه دیاری بکریت که جنس له راستیییدا هه یه تی. کۆنستروکتیفیزمه کان ده لێن نه مه مومکین نییه. واتای جنس و ته نانه ت جنس وه ک راسته قینه یه کی فیسۆلۆژی ساختمان دراویکی کۆمه لایه تییه. له م سالانه ی دوا ییدا بیربارانی زیاتر نه و هه لۆسته ده خه نه به رده ست که ده لێن دانانی جیاوازییه کی تیژ له نیوان ئیسیسیالیزم و کۆنستروکتیفیزمدا بئ هووده به و له راستیییدا تیئۆری فیمینستی له پرسیارگه لی نه شیاودا قوفل ده دات. بۆ نمونه پروانه سارا دانوس (۱۹۹۵) و تۆریل مۆی (۱۹۹۷، ۱۹۹۴). Sara Dan- ius(1995) & Toril Moi(1994,1997)

۲- ئیمه به باشمان زانی که راسته و راست چه مکی جنس به کار به یین له به رته وه ی که له پرووی زمانه وانیه وه هاسانتر کاری له گه لدا ده کریت وه ک له چه مکی جێنده ر. له تیئۆری سیاسیییدا چه مکی جنس به کار ده بردریت بئ نه وه ی که ناچاربانه به شکردنیک له لیکدانه وه ی کۆمه لایه تی و راسته قینه ی بایۆلۆژییدا بکریت. بۆ زانیاری زیاتر پروانه Hirdman (۱۹۹۴) که به ئینگلیزی ده ست ده که ویت.

۳- ئالیسون ئیم یاگەر (۱۹۸۳) Alison M Jaggar فیمینیزم به سه ر چوار رییازی لیبرال، مارکسیست، رادیکال و سۆشالیستییدا دابه ش ده کات. نه گه رچی ئه م دابه شکردنه به ریلوانه ئاسایییه و نه و ناولیپنانانه ش رۆشناییکارن ئیمه له بری نه وه ی که به پله ی به که م بیین

و فیمینیزم به پتی نه و دابه شکردنه دابه ش بکه یین، هه ندیک گیروگرفتی ناوه ندییمان خستوه ته به رده ست.

۴- تیروانینیک له سه ر گه شه ی بیی "queer theory" تیئۆری سیکی نابه جئ" له جاگۆس Jagose (۱۹۹۶) دا هه یه. هه روه ها بشروانه:
4. 1996 Jmbada nordicastemanummer om queer teori, nr3

دو روونکردنه وه ی وه رگێر:

۱- قۆناخی فالیسیی Phallisian phase نه و قۆناخه یه که میرد مندال خۆی تیدا ده ناسیت.

۲- قۆناخی ئۆدیپال Odiplal phase نه و قۆناخه یه که به پتی فرۆید کور ئاشقی دایکی خۆی ده بییت. فرۆید ئه م ده سته واژه یه ی له داستانی ئۆدیپ پاشا که داستانیکی یونانی کۆنه، خواستوه. له و داستانه دا "ئۆدیپ" به مندالیی له دایک و باوکی خۆی داده برپێندریت و که گه وره ده بییت پاشا، که باوکی خۆیه تی، بئ نه وه ی بزانییت ده کوژییت و شازن، دایکی خۆی، بئ نه وه ی بزانییت دایکی خۆیه تی، ده هیئیت. کاتیک که راستییه که ی بۆ ده رده که ویت تازه چه ند مندالیی له دایکی خۆی بووه. بۆ سزادانی خۆی به شانیه کی زیر هه ر دوو چاوی خۆی کوپر ده کات. فرۆید له م داستانه وه ده سته واژه ی "قۆناخی ئۆدیپ" و "گریی ئۆدیپ" ی داهیناوه.

تاکه‌کەس، چین و جنس

تاکه‌کەس و چین

تیئۆری سیاسی نەریتی له تاکه‌کەسیکی گشتیی و جنس‌دیاره‌وه پێ هه‌لده‌گریت. به‌لام له لی‌توێژنه‌وه‌یه‌کی وردتردا که تیایدا قول‌ده‌بیته‌وه دهرده‌که‌ویت که ئەو تاکه‌کەسه گشتییه پیاوه. تیئۆری‌گه‌لی‌تیکیش که ته‌نیا پیاوان تیایدا نشته‌جین هه‌ندیک دژواری له‌گه‌ل‌خوێاندان دین کاتی‌ک که له پێوه‌ندی نیوان جنس و ده‌سته‌لات ده‌توێژیته‌وه. به‌و شێوه‌یه‌وه بۆ تیئۆری فی‌مینیستی خاڵیکی ناوه‌ندیی ئه‌وه‌یه‌وه‌ی روونی بکاته‌وه که به‌چ شێوه‌یه‌ک چه‌مکی گرنگی وه‌ک تاکه‌کەس و هاوولاتی نۆر‌مه‌که‌یان پیاوه.

له‌وه‌ر‌خانه‌دا که له تیئۆری ره‌وایه‌تی کاربگه‌ری لی‌برال، جۆن راولس John Rawls (1971)، ده‌گیریت نیشان ده‌دریت که چۆن له‌پشت بی‌جنس‌بوونییه‌کی پێ له‌سه‌ر داگیراوه‌وه به‌لگه‌هینانه‌وه و بۆ‌چوونی ئه‌ندروسی‌نتریکی (پیاو‌گه‌ری) شار‌دراوه‌ته‌وه. هه‌لوێسته لی‌برالییه‌که ئه‌وه‌یه‌که مرۆف له‌بنچینه‌دا تاکه‌کەسیکی ئۆتۆنۆم و ئاوه‌زداره (ئه‌قلمه‌نده) و که ئه‌م پایه‌یه‌ش له‌کۆنتیکسته (دۆخ‌گه‌له) کۆمه‌لایه‌تییه‌که‌یان و تاییه‌تمه‌ندییه‌که‌سییه‌کان گرنگ‌تره. له تیئۆری راولسدا چه‌مکی تاکه‌کەس ناوه‌نده. دیدی راولس له‌سه‌ر تاکه‌کەس له‌پیش هه‌رشتیکدا له‌و بیره‌وه ده‌ده‌بردیت که پێی ده‌گوتریت دۆخی سه‌ره‌تایی "original position". "دۆخی سه‌ره‌تایی" پێ‌وه‌ریکی لی‌کدان‌ه‌وه‌یه‌ بۆ مه‌زهنه و ئاشکرکردنی ئه‌و پرنسیپه‌ ره‌وایه‌ی که تاکه‌کەس له‌و دۆخ‌دا هه‌لی ده‌بژیریت که خۆی تیدا ده‌بینیته‌وه. ئه‌وجا به‌ئامازه

به‌هه‌ل‌بژاردی تاکه‌کەس راولس ئه‌و پرنسیپانه ده‌کات به‌ده‌لیل که پێی وایه جێی خۆیه‌تی کۆمه‌لگایه‌کی ره‌وا به‌رپوه‌به‌ن. له دۆخی سه‌ره‌تایییدا تاکه‌کەسه‌کان له‌پشت "په‌چه‌یه‌کی نه‌زانیه‌وه" (18) خۆده‌بیننه‌وه. تاکه‌کەس پێ‌ویسته هه‌موو تاییه‌تمه‌ندییه‌کی که‌سیتی خۆی بخاته‌وه و لاوه و هه‌موو شتی‌ک پشت‌گۆی بخات که له تاکه‌کەسی دیکه جودای ده‌کاته‌وه. تاکه‌کەسه‌کان به‌و شێوه‌یه‌ له دۆخه سه‌ره‌تایییه‌که‌دا نازانن که خۆیان کێن. به‌لام راولس پێی وایه که ئەو تاکه‌کەسه‌کانه سه‌بارت به‌نه‌وه‌ی داها‌تووه هه‌ست به‌به‌رپرسیاری ده‌که‌ن و جێی خۆیه‌تی سه‌ره‌پای هه‌موو شتی‌ک وه‌ک سه‌روه‌ری خێزانه‌کان ببینرین (1971:128).

ئه‌و ره‌خنه‌ فی‌مینیستییه‌ی که له تیئۆرییه‌که‌ی راولس ده‌گیریت به‌زۆری له‌سه‌ر ئه‌وه‌یه‌ که راولس سه‌روه‌ری خێزان ده‌ئاخیتته‌ ناو ده‌لیله‌تانه‌که‌یه‌وه (Okun:1991). هه‌لبه‌ت سه‌روه‌ری خێزانی به‌نه‌ربت پیاوه. ده‌لیله‌تانه‌وه‌که‌ی ئه‌وه‌شی تێ ده‌که‌ویت که پێ‌وه‌ندییه‌کانی ناو خێزان ده‌که‌ونه ئه‌و دیو مه‌ودای پرنسیپه‌ ره‌وا‌یییه‌که‌وه. له تیئۆری راولسدا خێزان له‌خودی خۆیدا ره‌وا‌یه. ئه‌و پێ‌وه‌ندیانه‌ی ناو ده‌سته‌لات له‌ ناو خێزانداندا و پرسی خێزاندان دروست ده‌کرینه‌وه، دا‌به‌شکردنی ده‌سته‌لات له‌ ناو خێزانداندا و پرسی به‌پیاوی گه‌وره‌سال به‌هیچ شێوه‌یه‌ک ناخزینه ژیر باسی جیددی و هینان و بردنه‌وه. ئه‌و ئه‌و پرسیاره‌ گرنگانه وه‌ک تاییه‌ت (که‌سی) و ناسیاسی ده‌بینیت.

فی‌مینیستیانی دیکه ره‌خنه‌یان له‌خودی ئه‌و چه‌مکه تاکه‌کەسییه‌ی به‌گشتکراره‌وه و له‌بیری راولس له‌سه‌ر هاوما‌فیی هه‌یه. راولس مه‌به‌ستی که له دۆخی سه‌ره‌تایییدا هاوما‌فیی له‌نیوان تاکه‌کەسه‌کاندا به‌رقه‌راره. ئه‌و هاوما‌فیی له‌و رێگایه‌وه په‌یدا‌بووه که هیچ که‌سی‌ک

(18) veil of ignorance

سه‌بارت به‌خودی خوئی نازانیت. هه‌موو تاکه‌سه‌کان یه‌کسانن، ئەوان هه‌ر وه‌ک یه‌ک ئاو‌ه‌زدارن و به‌ته‌واوی هه‌ر وه‌ک یه‌ک بیرده‌که‌نه‌وه. به‌لام پرسیاره‌که ئەوه‌یه ئایا چه‌مکی هاوما‌فییبه‌که ناوه‌رۆکی خوئی له‌ده‌ست نادات کاتیک که هاوما‌فییبه‌که له‌سه‌ر بناخه‌ی هاوشیوه‌یی دامه‌زراوه، که مرۆقه‌کان ده‌بیت هاوشیوه‌ بن تا هاوما‌ف بن (Ase 1993). پرسیاره‌که هه‌روه‌ها ئەمه‌شه ئە‌گه‌ر چه‌مکیکی هاوما‌فییبه‌که له‌سه‌ر پرنسیپی هاوشیوه‌یی دامه‌زرا‌بیت، رزگارکه‌ری ئافه‌رتان ده‌بیت یاخود له‌جیاتی ئەوه دیت و زیاتریش جی‌اوازیبه‌کانی ده‌سته‌لات له‌نیوان جنسه‌کاندا ده‌شاریتته‌وه. (هه‌روه‌ها بروانه‌ لاپه‌ره ٦٦).

بیریارانی دیکه‌ی لیبرال هه‌ر به‌و شیوه‌یه وه‌ک چۆن راولس ره‌خنه‌یان لیگی‌راوه له‌به‌رئه‌وه‌ی که وه‌ک پرسیکی ده‌سته‌لات و دادوه‌ری ناروانه‌ خیزان و پهنه‌ندی نیوان ئافه‌رتان و پیاوان. هه‌روه‌ها فیمینیس‌تگه‌ل ره‌خنه‌یان له‌مارکسیزم وه‌رگرتوه له‌به‌رئه‌وه‌ی به‌و شیوه‌یه‌ی وه‌ک ئەو باسی ده‌کات خیزان که‌شیکه (سفاریکه) که‌به‌هیچ هه‌لومه‌رجیک نه‌ده‌سته‌لاتی تیدا‌یه و نه‌ناهاوسه‌نگی.

تیئۆری مارکسیستی پێ‌دا‌ده‌گریت که مرۆف له‌پیکهاته‌ی کۆمه‌لایه‌تی خویدا پیناسه‌ ده‌کریت و که کۆمه‌لگا‌خه‌سه‌له‌تگرتوی مملانی‌تی به‌رژه‌وه‌ندی نیوان چینه‌ جودا‌کانه. دانانی سروشتی مرۆف به‌کرده‌ی کۆمه‌ل بێ‌گومان هه‌روه‌ها خالیکی ده‌رکه‌وتوی فیمینیس‌تیشه، به‌لام تیئۆری مارکسیستی وای دا‌ده‌نیت که مرۆف به‌پله‌ی یه‌که‌م له‌ریگای کاره‌که‌یه‌وه، له‌ریگای پێگه‌ی له‌ناو به‌ره‌مه‌پیناندا دیاری کراوه. کار کتومت وه‌ک کار له‌ناو به‌ره‌مه‌پینانی کۆمه‌لگایی و گشتییدا پیناسه‌ ده‌کریت. کاری نه‌وه‌خستنه‌وه‌ی (زاو‌زیکردنی) ئافه‌رتان له‌ماله‌وه ده‌که‌و‌یتته‌ ئه‌ودیه‌و ئەوه‌ی که له‌تیئۆری نه‌ریتی مارکسیستییدا به‌کار دا‌ده‌نریت. له‌به‌رئه‌وه‌ی که ئافه‌رتان نه‌که‌وتونه‌ته‌ ناو پێوه‌ندییه‌کی تایبه‌تی جو‌ره‌کانی به‌ره‌مه‌پینانه‌وه

ئه‌وا خو‌یان ناتوانن چینیک پیک به‌ینن. به‌و شیوه‌یه ته‌نانه‌ت له‌ناو مارکسیزمیشدا چه‌مکی بناخه‌یی له‌خالی رینالیته‌ی پیا‌ونه‌وه پیناسه‌ ده‌کر‌دیت. له‌مارکسیزمیشدا دو‌وباره هه‌ر پیاو ئۆرمه.

فیمینیس‌تگه‌ل به‌شیوه‌ی جودا‌هه‌ولیان داوه ئەو چه‌وتیبه له‌تیگه‌یشتنی مارکسیزم له‌جنس و له‌رۆلی جنس راست بکه‌نه‌وه. له‌به‌رئه‌وه لی‌رده‌ا ئەم جو‌ره‌گۆتویژه له‌چوارچێوه‌ی مه‌ودا‌کانی جنس و چیندا ده‌خولیتته‌وه. پرسیاره‌کان له‌لایه‌که‌وه ده‌رباره‌ی ئەوه‌ن که له‌بنده‌سته‌یی ئافه‌رتان تیگه‌ین له‌خالی پێه‌لگرتن له‌و کاری جنسه‌ندییه‌وه که هه‌یا‌نه و که پێیان ده‌دریت، به‌ر له‌هه‌ر شتیک کاری نه‌وه‌خستنه‌وه‌ی مال‌ه‌وه‌ی بێ‌مووچه‌یان، له‌لایه‌کی دیکه‌وه تیگه‌ین که چۆن سیسته‌می سه‌رمایه‌داری و نیزامی ده‌سه‌لاتی جنسی پیکه‌وه‌گر‌دراون. ئەو فیمینیس‌تانه پێیان وایه که به‌زۆری به‌هۆی کاردا‌به‌شکردنی جنسییه‌وه‌یه که بنده‌ستی ئافه‌رتان ده‌هیل‌رتته‌وه، (به‌راوردی په‌ره‌ی ٣٧ بکه). ئەو پێوه‌ندییه‌ ئابووری ماددییه‌کانه که فۆرم به‌خیزان ده‌دات و نموونه‌ی نه‌ریتی (ستیریوتایپ) پیاو و ئافه‌رت به‌ره‌م ده‌هینیت.

دا‌به‌شکردنی بێ‌ئه‌م‌لا‌ولای کار به‌پیتی جنس، دا‌هینانیکی کۆمه‌لایه‌تیبه که هه‌موو کۆمه‌لگا‌ناسراوه‌کان تیا‌یدا ها‌وبه‌شن، که هه‌م دوو شیوه‌ی جنسی ته‌واو جودا‌وه‌به‌ره‌م ده‌هینیت و هه‌م ناچاریشیان ده‌کات که له‌به‌ر هۆی ئابووری لیک نیزیکی بینه‌وه. ئەمه‌ش ده‌بیت مایه‌ی بردنی پێدا‌ویستی ژبانی سیکسیان به‌ره‌و هیتروسیکسوالی‌بون که کۆمه‌ک به‌زامکردنی وه‌به‌ره‌مه‌پینانه‌وه‌ی بایۆلۆژی ده‌کات. له‌کۆمه‌لگا‌زیاتر له‌نموونه‌ییبه‌کاندا، په‌نگه‌ زاو‌زینی بایۆلۆژیانه به‌شیوه‌ی دیکه‌ی ته‌کنیکی دنیای بکریت، به‌لام وا پێده‌چیت که دا‌به‌شکردنی کار به‌پیتی جنس تا ئە‌مرۆش چاره‌سه‌ریکی گه‌ردوونی بیته. (Hartmann 1981:16)

به هر حال، ههول له تیگه یشتنی ژێردهستی ئافره تان وا که پتوبسته به دابه شکردنی جنسیانه ی کاره وه به ره و لایه نی دیکه ده مانبات که له ژێر چه قی سه رنجدا ده خلیسکیتن. ئایا ده توانریت کۆنترۆلی پیاوان که له سه ر له ش و سیکسی ئافره تان هه یانه وه ک دابه شکردنیکه جنسیانه ی کار روون بکرتیه وه؟ گرفتیه دیکه ئه وه ن که چۆن سیسته می به ره مه هیتانی سه رمایه داری و نیزامی ده سه لاتی جنسی پیکه وه به ندن. ئایا ئه و دووانه سیسته میکی پیکه وه گریدراون و نیزامیکه ده سه لات دروست ده کن، یا خود ئه وان دوو سیسته می جودان که هاوکاری یه ک ده کن و یه کتری به هتیز ده کن؟

ئه و زه حمه تانه که دینه پینش کاتیک ههول ده درتیت فیمنیزم و مارکسیزم پیکه وه گری بدرتیت (سینتیس بکرتین) له بنه رته دا سه باره ت به وه ن که مروف چۆن ده توانریت له پتوه ندی نیوان جنس و چین تی بگا. ئه زموونی چه مکی چینایه تیه مارکسیسته به ته واوی له سه ر جنس روون نییه و گیروگرتیه تیدابه. ئه گه ر ئافره تان وه ک چینیکه به پتی جنس پیناسه کراو ده بینرین که به هژی کاری ناو ماله وه بنده ستن، ئه و ده بیت دینه خه ره کییه (نه رتیه) مارکسیسته که سه باره ت به کار دووباره پیناسه بکرتیه وه. بیجگه له وه ش جیاوازی چینایه تی که له نیوان ئافره تان خویاندا هه یه په نهان ده کرتیت. گیروگرتیکه دیکه هه ره ها ئه وه یه که ئه و بنده ستیه ی به هژی ئه و بازاری کاره وه دروست بووه که به پتی جنس دابه ش کراوه و که ئافره تان تیایدا کاری نزموچه یان پین ده درتیت، ده شاردرتیه وه. (Armstrong & Armstrong 1986)

یه کسانیه و جیاوازی

فیمنیسته جودا کۆکن له سه ر ئه وه ی که هه ردوو پنتی مارکسیسته و لیبرالی، که چین له رامانی یه که میاندا و تاکه که سه له رامانی دووه میاندا ناوه نده. گرفتدار و نارۆشن. به و شیوه یه فیمنیستان به شیوه ی جودا هه ولیان داوه دیتنیک سه باره ت به یه کسانیه به تینه به ره م که نه پیاو وه ک پتوه ر ده بینیت و نه پتوه ندیه ده سه لات له نیوان جنسه کاندا ده شارته وه. هتلی جودا کردنه وه له گۆتویته که دا له لایه که وه له نیوان ئه وانه دا تیه پهر ده بیت که ده لپن چه مکی یه کسانیه ناوه ندیه، له لایه کی دیکه وه له گه ل ئه وانه دا که له بریتیه ئه وه سه رنج ده خه نه سه ر جیاوازی. ئیمه پیمان باشه ئه و دوو جوژه ره وته به بیرارانی یه کسانیه جیاوازی equality theorists و بیرارانی جیاوازی differ-ence theorists ناو بنیتن.

خالی رامان بوو بیراره یه کسانیه جیاوازه کان له بناخه دا لیبراله. ئه مان ده لپن که کۆمه لگایه کی ئازادکراو له نایه کسانیه جنس ده بیت پیداو یستیه به بی هیچ ئه ملاولا یه ک جنس بیلا یه ن بیت. له کۆمه لگایه کی یه کساندا ناییت جنس هیچ واتایه ک بدات.

ئایینده یه کی ره واییننده یه که که بی جینده ر بیت. له ستروکتوری کۆمه لایه تی و پیداه کردنه کانی ئه و ئایینده ره وایه دا جنسی که سیک، هه ر هینده ی ره نگه ی چاو و درتیه ی په نجه ی پتی، بایه خه ده بیت. (Okin 1989:171)

ئه و راستیه ی که بیلا یه نیب جنس به زۆری بووه به ماسکی پیاو بوون، و ناگه یه نیت که چه مکی تاکه که سیب گشتیه، که له راستیه دا بتوانریت پیاوان و ئافره تانیه ش بگرتیه خو، مه حالیکه تیشوری بیت. به پتیه وانه وه، زانستی تیشوری ده بیت چه مکه لیک پیش بخات که متمانه دارانه جنس

بیتلایه‌ن و پرنه‌بن له واتا و بارگه‌ی جیتندهری. له‌م روانگه‌یه‌وه‌ئه‌و لاسه‌نگییه‌ئه‌ندرۆسیتنریستییه‌ی (پیاوه‌تیگه‌رییه‌ی) که‌بۆ‌نمونه‌له‌ تییئۆری ره‌وای راولسدا‌هه‌یه‌به‌ئاشکرا‌گیروگرفتدار‌ده‌بیت. به‌لام‌ئه‌م‌ئه‌ندرۆسیتنریستمه‌‌نابیت‌ببیتته‌هۆی‌په‌سه‌ندکردنی‌بیری‌چه‌مکیکی‌ تاکه‌که‌سیی‌جنسبیتلایه‌نی‌گشتیی‌یان‌په‌سه‌ندکردنی‌جۆرتیک‌له‌‌تییئۆری‌ ره‌وا،‌وه‌ک‌ئه‌وی‌راولس‌(Okin 1991). ره‌خنه‌له‌هه‌بوون‌و‌له‌‌بره‌وی‌ نۆرمی‌پیاو‌نابیت‌ببیتته‌هۆی‌ئه‌وه‌ی‌که‌‌چه‌مکی‌تاکه‌که‌سیی‌گشتیی‌توور‌ بدریت.

له‌م‌بۆ‌چوونانه‌دا‌یه‌کسانیی‌به‌و‌واتایه‌دیت‌که‌جیاوازیی‌وه‌ک‌جنس،‌ جیین‌یان‌ته‌مه‌ن‌له‌‌نیوان‌مرۆقه‌کاندا‌نابیت‌بایه‌خیان‌هه‌بیت.‌بیربارانی‌ یه‌کسانبخواز‌جه‌خت‌له‌سه‌ر‌ئه‌وه‌ده‌که‌ن‌که‌تواندراوه‌چه‌مکی‌تاکه‌که‌سیی‌ گشتیی‌سه‌رکه‌وتوانه‌له‌لایه‌ن‌گرووی‌جودای‌بنده‌سته‌وه‌بۆ‌وه‌ده‌سته‌هیتانی‌ داوای‌ددانپیدانانی‌سیاسی‌به‌کاربه‌یتنریت.‌ئافره‌تان‌سه‌ره‌رای‌ئه‌وه‌ی‌که‌ جنسی‌ئافره‌تبان‌هه‌یه‌داوای‌ده‌ستریزی‌ده‌که‌ن‌-‌چونکه‌مرۆفن.‌ئه‌وان‌له‌و‌ ریتگایه‌وه‌توانیویانه‌ئه‌و‌کاره‌بکه‌ن‌که‌بیتن‌و‌پیدا‌بگرن‌که‌جیاوازیی‌ جنسیی،‌به‌ته‌واوی‌هه‌روه‌ک‌جۆره‌کانی‌تری‌جیاوازیی،‌ده‌کریت‌توور‌ بدریت.

له‌ملاوه‌خالی‌رامان‌بۆ‌بیربارانی‌جیاوازیخوای‌ئه‌وه‌یه‌که‌هه‌ر‌خودی‌ بیره‌یه‌کسانیی‌که‌گرفتی‌تیدا‌یه‌و‌نارۆشنه،‌چونکه‌له‌سه‌ر‌بناخه‌ی‌ بیرتکی‌پیشینه‌سه‌باره‌ت‌به‌یه‌کسانیی،‌له‌سه‌ر‌چه‌مکیکی‌تاکه‌که‌سگری‌ ئه‌بستراکت،‌دامه‌زراوه‌.‌ئاریس‌ماریۆن‌یۆنگ‌(۱۹۹۰)‌ده‌لێت‌هه‌ر‌ هه‌ولتیک‌که‌مرۆقی‌کۆنکریت‌بخاته‌ناو‌چه‌مکیکی‌تاکه‌که‌سیی‌ گشتیی‌هه‌مه‌حکومه‌به‌دۆران.‌خپکردنه‌وه‌و‌به‌شداریی‌له‌سه‌ر‌بناخه‌ی‌ گشتییی‌-‌واته‌دامه‌زاندنی‌شپوه‌یه‌ک‌له‌بچووکترین‌کۆلکه‌ی‌هاوبه‌شی‌ مرۆقايه‌تی‌-‌بچ‌مه‌جاز‌له‌‌ئاینده‌دا‌ده‌بیت‌به‌مایه‌ی‌ده‌رهاو‌یتشتنی‌ئه‌وی‌

تایبه‌ت‌و‌که‌سییه‌له‌شیکردنه‌وه‌کاندا.‌گرفته‌که‌ئه‌وه‌یه‌که‌ئه‌و‌چه‌مکه‌ تاکه‌که‌سییه‌گشتیی‌ه‌حساب‌بۆ‌ئه‌و‌جیاوازییه‌له‌شیی‌و‌کۆنکریتییانه‌که‌ له‌جنس،‌ره‌گه‌ز‌و‌ته‌مه‌ندا‌هه‌ن،‌ناکات.‌گرووی‌به‌بنده‌سته‌کان،‌وه‌کو‌ ئافره‌تان،‌که‌مینه‌ی‌ئه‌تییکی‌و‌ئایینزایی،‌هه‌م‌هه‌لی‌به‌ره‌و‌پیشبردنی‌ داوای‌سیاسی‌خۆیان‌له‌ده‌ست‌ده‌رده‌هیتنریت‌و‌هه‌م‌هه‌لی‌داوای‌ ددانپیدانانی‌سیاسیی‌که‌به‌هۆی‌جودایی‌خۆبانه‌وه‌داوای‌بکه‌ن.

له‌روانگه‌ی‌دیده‌جیاوازیخواییه‌که‌وه‌هه‌موو‌ئاماره‌پیکردنه‌کان‌ به‌مرۆقايه‌تیییه‌کی‌یه‌ک‌دانه‌جنسی‌(هاوجنسی)‌گه‌ردوونی‌ئه‌و‌واتایه‌ی‌ تیدا‌په‌نه‌انه‌که‌ته‌نیا‌یه‌ک‌دانه‌جنسی‌تایبه‌تی‌له‌راستییدا‌نۆرمه‌ (پیتوره)‌(Cavarero 1992).‌ئافره‌تان‌و‌پیاوان‌نابیت‌بکردن‌ به‌تاکه‌که‌س‌یان‌به‌هاوولاتی‌جنسبیتلایه‌ن.‌ئه‌سله‌ن‌هیچ‌تاکه‌که‌سیی‌کی‌ بیتجنس‌بوونی‌نییه؛‌له‌راسته‌قینه‌دا‌ئه‌وی‌هه‌یه‌ته‌نیا‌ئافره‌تان‌و‌پیاوان.‌ هه‌ر‌هه‌ولتیک‌که‌بدریت‌بۆ‌هیتانه‌ئارای‌چه‌مکی‌جنسبیتلایه‌نیی‌له‌و‌ ده‌رئه‌نجامگیرییه‌(پریمیسه)‌چه‌وته‌وه‌پێ‌هه‌لده‌گریت‌که‌ده‌کریت‌پۆلی‌ جنس‌له‌پۆلی‌مرۆف‌جیا‌بکریتته‌وه.‌یه‌کسانیی‌له‌‌نیوان‌ئافره‌تان‌و‌ پیاواندا‌به‌و‌مانایه‌نایه‌ت‌که‌ئافره‌تان‌بترنجیتنریته‌ناو‌چه‌مکیکی‌ تاکه‌که‌سی‌گوايه‌جنسبیتلایه‌نه‌وه.‌یه‌کسانیتی‌ده‌بیت‌ره‌چاوی‌ئه‌و‌ راسته‌قینه‌به‌بکات‌که‌مرۆقايه‌تی‌له‌دوو‌جنس،‌پیاو‌و‌ئافره‌ت،‌پیک‌ هاتوه‌.

جیتی‌نکۆلی‌نییه‌که‌مرۆقگه‌ل‌له‌دوو‌جنس‌پیک‌دین،‌ئه‌گه‌ر‌ئیمه‌ به‌ده‌ریه‌ست‌راستییه‌وه‌دین،‌ئه‌وا‌راستیی‌ده‌بیت‌حیسا‌بیت‌ک‌بۆ‌ ئه‌و‌فاکته‌بکات‌و‌واتایه‌کی‌پێ‌بیه‌خشیت‌که‌ئه‌وه‌پیاوان‌و‌ ئافره‌تانن‌که‌له‌راستییدا‌هه‌ن،‌نه‌ک‌مرۆقی‌تاکه‌که‌سی‌یه‌ک‌جنس‌ یان‌بیتجنس.‌ده‌بیت‌ددان‌به‌م‌راستییه‌دا‌وه‌ک‌شتیک‌که‌پیتوه‌سته‌ به‌هه‌بوونی‌مرۆقه‌وه‌بنریت:‌تا‌هه‌تایه،‌له‌ئییستادا‌و‌هه‌ر‌ئان‌و‌

ساتیک که مرۆڤتیک دیتته ئەم جیهانهوه. (Cavarero 1992:38) پیتاگرتن لەسەر ئەوهی که پۆلی جنس راسته‌قینه‌یه‌که به‌و واتایه نایه‌ت که ئافره‌ت بوونه‌وه‌رتیکی تایبه‌تیییه و ده‌بیت ناوه‌رۆک و پیناسه‌یه‌کی تایبه‌تی بدریتتی. خو‌بیرارانی جیاوازی‌خواری به‌تیرمی خه‌سله‌تجودایی ئافره‌تی نادوین. له‌جیاتی ئەوه‌ دین و باسه‌کان رۆشن ده‌که‌نه‌وه که چۆن جیاوازی جنسی پتوه‌ندییه ده‌سته‌لاتیییه‌کان بنیات ده‌نیت و که ماف به‌ئافره‌تان بدریت له‌ جیاوازی‌ خو‌بانه‌وه‌ سیاسیانه‌ ره‌فتار بکه‌ن. یه‌کسانی ره‌سه‌ن ده‌بیت له‌سەر ئەوه‌ بنیات بنریت که ددان به‌جیاوازی نیوان خه‌لکاندا بنریت، نه‌ک له‌سەر سه‌رکو‌تکردن یان پشتگو‌یخستنیان.

بیرارانی جیاوازی‌خواری ده‌لین که ئەو بیرهی پیتی وایه که جیاوازی ناییت هیچ واتایه‌کی سیاسی هه‌بیت له‌ راستیدا ئەو بایه‌خه‌ ده‌شاریتته‌وه که هه‌یه‌تی. گروو‌پگه‌لی بنده‌ست ده‌بیت بتوانن داواخواری مافگه‌لی سیاسی و نفوز (ده‌سترویی) بن له‌ ده‌رخالی دۆخی تایبه‌تی خو‌بانه‌وه. به‌پیتچه‌وانه‌وه، تیئورسانه‌ یه‌کسانیه‌خو‌ازه‌کان وه‌لام ده‌ده‌نه‌وه و ده‌لین ئیمه‌ ده‌بیت به‌سەر جیاوازییه‌کاندا زال‌ بین. فیمینیزم ده‌بیت نه‌بیری یه‌کسانیتتی وه‌لابنیت و نه‌ بیرگه‌لی له‌مه‌ر مرۆڤایه‌تیییه‌کی هاوبه‌ش که هیتی بزوینه‌ری سیاسی به‌بیری یه‌کسانیتتی ده‌دات.

ئافره‌تان "وه‌ک ئافره‌تان"

خالی هاوبه‌شی هه‌ردوو بیرارانی جیاوازی‌خواری و بیرارانی یه‌کسانیه‌خواری به‌وه‌یه که ئافره‌تان وه‌ک ئافره‌ت بنده‌ستن، نه‌گه‌رچی هه‌ردووکیان خاوه‌ن بیرواری جودان سه‌باره‌ت به‌وه‌ی که چی پتوبسته‌ بو دیاریکردن و گۆرینی ئەو دۆخه‌ ژیر ده‌ستییه. هاوکات فیمینستی دیکه هه‌ن که پرسیار له‌و فیمینیزمه‌ ده‌که‌ن که له‌ چه‌مکی ئافره‌تبوونه‌وه‌ پین

هه‌لده‌گریت و که پیتی وایه ئافره‌تان وه‌ک ئافره‌تان چه‌وساوه‌ن. ره‌خنه‌گران ده‌لین که به‌کارهینانی چه‌مکی ئافره‌ت/ئافره‌تان هه‌روا به‌ درستی و بی‌ده‌ستیشانکردن و ئەوجا قسه‌کردنیش له‌سەر ئەوه‌ی که ئافره‌تان "وه‌ک ئافره‌ت" بنده‌ستن، گرفته‌که‌ی له‌ویدایه‌ که ئەو جو‌ره‌ چه‌مکانه‌ خو‌بان له‌ خو‌باندا ئەبستراکتن. ئەو چه‌مکه‌ ئەبستراکتانه‌ نه‌ هه‌ر واقیعه‌ جودا‌کانی ئافره‌تان روون ناکه‌نه‌وه، به‌لکو‌ به‌پیتچه‌وانه‌وه، ده‌شیشیوتین.

بیرکردنه‌وه له‌ ئافره‌ت "وه‌ک ئافره‌ت" چییه؟ ئایا له‌ راستیدا ئیمه ده‌توانین بیر له‌ "ئافره‌تیتتی" ئافره‌تان بکه‌ینه‌وه‌ ده‌ر له‌و دۆخه‌ کو‌نکریتته‌ی که ئەو له‌ راستیدا ئافره‌تییکی تایبه‌ته، جا ئافره‌تییکی ره‌شپیتتی چینی مامناوه‌ندی بیت و له‌ ئەمه‌ربکای باکووری بژی له‌ سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌دا یاخود ئافره‌ته‌ سپیپیتتیکی هه‌ژار بیت و له‌فه‌رهنسا له‌ سه‌ده‌ی هه‌ڤده‌هه‌مه‌دا ژیا‌بیت؟ (Spelman 1988:13)

به‌پله‌ی یه‌که‌م فیمینستیانی ره‌شپیتت، لیسبیان (ژناتی هاوجنسباز) و فیمینستیانی جیهانی سیه‌مه‌ن که ئەم جو‌ره‌ ره‌خنه‌یه‌ له‌ فیمینستیگه‌لی خو‌رئاوایی هیترو‌سیکسیوال ده‌گرن. کاتیک که ئافره‌تانی هیترو‌سیکسوالی سپیپیتت له‌و خاله‌وه‌ پین هه‌لده‌گرن که ئافره‌تان بنده‌ستن، ئەوا له‌ راستیدا دۆخی خو‌بان ده‌که‌ن به‌نۆرم. ئاودره‌ لو‌رد (۱۹۹۴) Audre lorde ئاماژه‌ به‌وه‌ ده‌کات که ئافره‌تانی سپیپیتت و ره‌شپیتت، له‌و چوارچۆیه‌دا که ژیانکردن له‌کو‌مه‌لگایه‌کی سیکسیست و ره‌گه‌ز په‌رستیدا چ مانایه‌کی هه‌یه، به‌ته‌واوی خاوه‌ن ئەزمونی جودان. کاتیک مرۆڤ پین دابگریت که ئافره‌ت وه‌ک ئافره‌ت چه‌وساوه‌یه ئەوا ئەو جیاوازیانه‌ پشتگو‌ی ده‌خردین. ئافره‌تییکی ره‌شپیتت شتوه‌یه‌کی پۆلی ئافره‌تی سپیپیتت نییه: "ئافره‌تی ره‌شپیتت ئافره‌تییکی سپیپیتتی ره‌نگراو نییه" (Omolade, cit i Spelman 1988:13).

کاتیک که زه‌و‌تکردنی سیکسی ئافره‌ت خه‌سله‌تی نواندنی ده‌سته‌لاتی

پیاوینهای له‌سەر ئافرهت پێده‌دریت، ئەوه فه‌رامۆش ده‌کردریت که ده‌ستدرت‌بێهیه که هه‌روه‌ها ده‌توانیت مانای ره‌گه‌زه‌پرستیش بگه‌یه‌نیت. بۆ ئەوه‌ی له‌ دۆخی ئافرهت له‌ناو گرووپی جودای ته‌تیکیدا تی بگه‌ین تیئۆری فیمنیستی ده‌بیت له‌ خالی رامانی ئەزمونی تایه‌مه‌ندیانه‌ی خودی ئەو ئافره‌تانه‌وه‌ ده‌رچیت و سه‌رنج بدات که چۆن ستروکتوری ره‌گه‌زه‌پرستانه‌ و ئافره‌ت‌چه‌وسینه‌ره‌وه‌ پیکه‌وه‌ به‌ندن (Hill Collins 1993).

فیمنیسته‌ پۆستمۆدێرنیه‌کانیش ره‌خنه‌ی له‌و شیوه‌یه‌ ده‌گرن. ئەمانیش مه‌به‌ستیان ئەوه‌یه‌ که هه‌ر خودی دابه‌شکردنی مرۆف به‌سه‌ر ئافره‌تان و پیاواندا شیوه‌یه‌کی ده‌سه‌لات سه‌پینه‌یه‌. پرۆژه‌ی پۆستمۆدێرنیه‌ی سه‌باره‌ت به‌هه‌له‌شاندنه‌وه‌، لیک‌کردنه‌وه‌ و خسته‌نه‌ ژێر پرسپاری شیوه‌سازیه‌کانی ناسنامه‌ی ئیستایین بۆ ئەوه‌ی له‌وینده‌رتیوه‌ هه‌له‌م‌ه‌رج و توانا بۆ دروستبوونی ناسنامه‌ی نوێتر و نازادکارانه‌تر ساز بن. ناسنامه‌ی ئیمه‌ - ئەگه‌ر پیاو و بین یان ئافره‌ت، ره‌شپیتست بین یان سپیپیتست، پاسکیلسوار بین یان ئۆتومبیل‌سوار - هه‌رگیز پێشوه‌خت نه‌که‌وتوه‌ته‌ چنگمان. ناسنامه‌و گرنگی ناسنامه‌ هه‌ردووکیان به‌به‌رده‌وامی له‌گۆراندان.

فیمنیسته‌ پۆستمۆدێرنیه‌کان ده‌لێن که ناسنامه‌ی مرۆف هه‌ر به‌سروشت ناگوتارییه‌ (discursive)، واته‌ زمانیه‌یه‌ و کۆمه‌لایه‌تیه‌یه‌ برپاری بۆ دراوه‌ و ئەو چاره‌نوسه‌ی پێدراوه‌ که ئیستا هه‌یه‌تی. گرفتی ستروکتوره‌ گوتارییه‌کان ئەوه‌یه‌ که ئافره‌تان وه‌ک ئافره‌ت پێناسه‌ ده‌که‌ن. هه‌یج ناسنامه‌یه‌کی ئافره‌تی "دروست" و "راست" نییه‌ که له‌ "پشت" یان له‌ "ژێر" ئەوه‌وه‌ بیت که نیزامی ده‌سه‌لات دروستی کردوه‌. ده‌رپینی زمانی و کۆمه‌لایه‌تی ئافره‌تیه‌یه‌ ئافره‌ت ده‌که‌ن به‌خودی ئافره‌ت. ناسنامه‌ شتیک نییه‌ که زمانیه‌یه‌ و کۆمه‌لایه‌تیه‌یه‌ ده‌رپێدریت. ناسنامه‌ له‌ خودی ده‌رپینه‌کانی خۆی پێک ده‌یت، نه‌هه‌یجی تره‌ و نه‌هه‌یجی زیاتر.

هه‌یج ناسنامه‌یه‌کی جێنده‌ری نییه‌ که له‌ پشت ده‌رپینه جێنده‌ریه‌کانه‌وه‌ بیت؛ ئەو ناسنامه‌یه‌ هه‌ر خۆی له‌ خودی ئەو "ده‌رپینه‌" سازبوه‌ که پێ دانه‌گیریت که گوايه‌ سه‌ره‌نجامی ئەون. (Butler 1990:25)

به‌پیتی ئەم روانگه‌یه‌، که رێگا بدریت ئافره‌تان ئاوا وه‌ک ئافره‌تان پێناسه‌ بکړن، ته‌نیا گوترايه‌ لیه‌ به‌چه‌وساندنه‌وه‌ که یان. له‌م چوارچێوه‌یه‌دا جودیت به‌ته‌له‌ر (Judith Butler 1991:148) له‌سه‌ر ناگۆکیه‌کی فیمنیزمی ده‌ئاخفیت که پیتی وایه‌ هه‌یه‌. ئەم ده‌لێت رامان له‌ خالی به‌گروویدانانی ئافره‌ته‌وه‌ به‌سته‌وه‌ و ده‌سته‌سه‌رداگرتنی خودی ئافره‌تانه‌ که ده‌یستریت نازاد بکړن. تیئۆری فیمنیستی، پۆستمۆدێرنه فیمنیسته‌کان پێداده‌گرن، ده‌بیت له‌بریتی ئەوه‌ بیت و ئەو ستروکتورانه بخاته‌ ژێر پرسپار و ره‌خنه‌وه‌ که ئافره‌ت ده‌که‌ن به‌ئافره‌ت و به‌وه‌ که متمر رازی نه‌بیت که خودی پۆلینه‌ جنسیه‌یه‌ که وه‌ک ئەوی هه‌یه‌ هه‌له‌بوه‌ شینتته‌وه‌.

فیمنیزم [...] خه‌باتی به‌راهه‌رییه‌ بۆ ئافره‌تان. به‌لام نابیت ئەمه‌ به‌خه‌باتیک بۆ ناسینی به‌راهه‌ریی گرووپیکی ئیمپیریکی (ئه‌زمونی) لێی تیبگه‌یریت وه‌کو ئەوه‌ی هاوکروک و هاوپێناسه‌ بیت، واته‌ ئافره‌تان، به‌لکو به‌پێچه‌وانه‌وه‌، فیمنیزم خه‌باتیکه‌ بۆ دژایه‌تی هه‌موو ئەو فره‌شوانه‌ی که تیا یاندا پۆلی "ئافره‌ت" له‌ژێر ده‌سته‌یه‌یدا جیی پێ دراوه‌. (Mouffe 1992:382)

که‌واته‌ قسه‌کردن له‌سه‌ر ئافره‌ت وه‌ک گرووپیکی بنده‌ست به‌مانای به‌ه‌ودان به‌ناسنامه‌یه‌ک دیت که خۆی له‌ خۆیدا چه‌وسینه‌ره‌، بێله‌وه‌ش به‌و شیوه‌یه‌ روانگه‌یه‌کی ئیستیسالیش له‌سه‌ر ئافره‌تان پێداده‌ ده‌کړیت، به‌و واتایه‌ی که ئافره‌تان بوونیکه‌ تایه‌تیه‌یه‌ هه‌بیت. ئەگه‌ر ئیمه‌ له‌سه‌ر ئافره‌تان وه‌ک گرووپی بئاخفین و پێ هه‌لده‌گرن که سرووشتیک،

پهوشتیکیان جو وجود اییبه کی تایه تیئی ئافره تییا نه هه بیته. پوستمؤدیترنه فیمیتیسته کان مه بهستیانه که به بیینی ئافرهت "وهک ئافرهت" ته نیا بره به بییری نمونه نهریتییا نه (ستیریوتایپ) ده دات سه بارهت به وهی که ئافره تان ده بیته چۆن بن، و بهو شیوهیه سترووکتوری دهسته لانی هه نووکه یی به هیتر ده کات.

به لام ئایا فیمیتییزم، که نامانجی تیگه یشتن و گۆربنی هه لومه رجه کانی ئافره تانه، ده توانیت بی چه مکیک که وهک گروپ ناماژه به ئافره تان بکات خوی به رتیه بیات؟ ئایا نهو جوژه بوچوونه که ئافره تان وهک ئافره تان به چه وساو ده دهنیت، پیداو یستییا نه بهو واتایه دیت که به تیرمگه لیک دهلیل بهیئیتیه وه که ئافره تان بو نیکی تایه تییا نه هه یه؟ کترین ما کینون Cathrine Mackinnon به نه خیر وه لامی نه م جوژه پرسیرانه ده داته وه و مه بهستیکی که تیگه یشتن له ئافره تان وهک ئافره تان هیچ پیوه ندیه کی به بوون یان سروشتی ئافره تانه وه نییه. نهو تیگه یشتنه کورت و هاسان بو وه سفکردنی راسته قینهی ئافره تانه و بهس، نهو راسته قینه یی که ئافره تان تیایدا به راستی ده چه وسیتیرینه وه و زه بریان ده خریتته سه ر و ده ستریتز بیان ده کردیتته سه ر وهک ئافره تان، نهک به پله ی یهک وه کو ره شیپست، سپیپست، هه ژار یان زهنگین.

کاتیکی که ئافره تانی نه فه ریکی نه مه ریکی دوو جار زیاتر له ئافره تانی سپیپست زه وتکردنی سیکسیان بی ده کریت، ئایا نهوان وهک ئافرهت زه وتکردنی سیکسیان بی نه کردراوه؟ نه مه نه بهو مانایه دیت که ره گه زی نهوان بیبایه خه (ئیریلیقانته) و نه بهو مانایه ش دیت که زیانه کانی نهوان ده کریت له دهر وهی چوارچیتوهی (کونتیکستیکی) ره گه زییدا بیینریت. به پیچه وانوه، نهوه بهو مانایه دیت که "سیکس" له راسته قینهی نه زمونگه له کانی هه موو ئافره تان پیکهاتوه، به هی نهوانیسه وه (Mackinnon 1991:20)

به رته نجامیتیکی به دهستهاتوو لهو توانا کاربیهی که قسه له سه ر ئافره تان وهک ئافرهت بکریت، ههروه ها ده توانیت نهوه له گه ل خویدا بهیئیت که پیوهندی دهسته لاتی له نیوان پیوان و ئافره تاندا له ژیر سه رنجدا نامیتیت. نهوه بی گومان نه شیوا وه که قسه له سه ر بندهستیکی ئافره تان بکریت بی هه بوونی تیگه یشتنیکی له سه ر ئافره تان وهک گروپ. خوی چه مکی ئافره تان مه رجیکه بو ره فتاری سیاسه تیکی ئافره تییا نه.

ئیمه چۆن ده توانین وا شیلگیرانه دژ به سیکسیزم له بهر ژه وه ندیی ئافره تاندا بدوین نه گه ر پۆلینه که وه همیک (درپونگیهک) بیت؟ ئایا بی په نابردن بو چه مکی «ئافرهت» ئیمه چۆن ده توانین داوای مندال له بار بردنی یاسایی، چاودیری مندالان به دروستیی، یان موچه له سه ر بناخه ی گرنگیی به راوردکراو بکه یین؟ (Alcoff 1988:420).

ره خنه ی دژ به روانگه پوستمؤدیتریکه ههروه ها نه وه یه که جنس هه میسه هه ر ده بیت و ره نگیشه هه میسه ش هه ر مانایه ک بدات، نه گه رچی نه م مانادانه ده شگۆریت (Gatens 1992). ئیمه یان ئافره تین یان پیوا. ئیمه نه ده توانین جنس له بهر خومان دابکه نین و نه ده توانین له بییر خومانی بهینه وه، با چه ندیش به ئاره زو وه خواز یاری بین.

تیپینی:

۱- راولس Rawls پی داده گریت که مرۆقه کان له دۆخی سه ره تاییدا ده توانن له سه ر دوو پرنسیپی ره واییه تی بنچینه یی یهک بگرن. یه که میان پرنسیپی گه وره ترین ئازادی شیوا بو هه موو لایهک یه کسانه. دووه م پرنسیپی دوو لکی تیدایه: که نایه کسانیی کومه لایه تی و ئابووری ده بیت و دابه ش بکریت که (ئا) به قازانجی نهو مرۆقانه بیته وه که خراپترین دۆخیان هه یه و (بی) که قازانجی کومه لایه تی و

ئابووری ببه سترینه وه به هاومه رجی و ههلی یه کسانه وه بو هه موو لایه ک. یه کهم پرنسیپیان له سهه دووه میان دهه ستیت. به و شپوه یه نابیت هیج لایه نیتیکی نازادی تاکه کهس وه لا بنریت بو نه وه ی بو نمونه گه شه ی ئابووری وه دهه ست به ستریت. راولس پیتی وایه کو مه لگایه ک که نه و پرنسیپی ره وایبانه تیایدا دابه شکردنی ماف و که لکه جوژاو جوژه کان به رپوه ده بات، ده بیت وه ک کو مه لگایه کی ره وایه ببنریت، له سهه نه و بناخه یه ش به کو مه لگایه کی باش. (Rawls 1971)

۲- گفتوگۆی سه بهاره ت به پپوه ندیی نیوان سه رمایه داری و بن ده ستی تی ئافره ت، نه گه ر نه وان یه ک سیسته م یان دووان بن که پیکه وه ده به سترینه وه، له و ده مه دا که وته ره وت که هایدی هارتمان Heidi Hartman (۱۹۸۱) نه وه ی خسته به رده ست که ناوده برا به "تیئوری دوو سیسته می". هارتمان له ویدا یی داده گریت که نیزامی دهسته لاتی جنسی (پاتریارکات) بونیادیکی دهسته لاتی خو به تی به بنکه یه کی دهسته لات و وزه یه کی خو به وه. نیزامی دهسته لاتی جنسی به و شپوه یه به شیکی دروستکراو نییه له ناو سیسته می به ره مه پینانی سه رمایه داریدا.

کورتیه یه کی گو تویتره که له ئافره تان و شویش: زه ماوه ندی ناشادیی مارکسیزم و فیمنیزم - The Women and Revolution: Unhappy marriage of Marxism and feminism دا ده ست ده که ویت.

هه ندیک جار روانگه جیا وازیه که وه ک فۆرمیکی نوپی پلورالیزمی پادیکال ده رده بردریت، له ویدا گه لیک جیا وازی به نه ژمارد، نه هه ته نیا جیا وازی جنسی، ده که ونه ژیر سه رنج. بو نمونه پروانه نه یسینستاین Eienstein (۱۹۸۸).

که سیی (تایبه تی) و گشتیی

دیاردی که سیی (تایبه تی) دیارده یه کی سیاسییه

"نه وه ی دیارده ی که سییه، سیاسییه!" به م فۆرموله یه فیمنیسته کان له ۱۹۶۰-کاندا مه شخه لیکیان فریاده ناو گو تویتری سیاسییه وه. ده برینه که هیتیکی کاربگه ی مه زنی دروست کرد و ره نگه زۆرتربن له و ده برینه بیت که کاتیک باسی فیمنیزم ده کریت ده هیندریتته وه.

فۆرموله که نه و ده م، هه ره وه ک ئیستا، شویشیک بوو به نیزامی هیرارشیه (پیرامیده) سیاسییه که. له و رپگایه وه که یی دابگیریت که نه وه ی که سییه سیاسییه نه و نه ریته خرایه ژیر پرسیاره وه که دیت و به شپوه یه ک که به لای خو به وه گومانه لنه گره جیهان له ناوه راستدا شه ق ده کات و دوو لای پیاوانه /گشتیی/سیاسیی و ئافره تانه /که سیی/ناسیاسی دروست ده کات. نه و ده برینه به رنه نگاریونه وه یه که دژ به خودی ناوکی نه و نه ریتته ی که هه ره له سه رده می نه نتیکه وه پرسگه لی سه بهاره ت له ش، جنس و پپوه نده جنسییه کان له گو ره پانی سیاسی هاویشتووه ته ده ر.

له سه ره تادا "نه وه ی که سییه سیاسییه" بانگیک ناره زایی بوو له ناو ئافره تانی بزوتنه وه ی چه پدا. نه زمونه که سییه کانی ئافره ته کان و هه ره ها نه زمونه هاویه شه کانیشیان له گو ره پانی "نا- سیاسی" دا له لایهن هاوړی پیاوه کانه وه پشتگوئ ده خرا. پیاوه کان ده یانگوت که له بری خه سارکردنی کات به ورده گله یی له ژیانیه که سیتییان، جیی خو به تی ئافره تان خو به شتی "گه وره وه" خه ریک بکه ن، وه ک بو نمونه ریفۆرمه کردنی سه رمایه داری یان ده زگای ده ولته (Grant 1993). ئافره ته کانیش به پپچه وانه وه پپیان داده گرت که بی گومان ئافره تان به پرسه گرنگه وه

خه ربكن. پياوان پيپيانه وه دياره كه دهسته لاتييان له ئافره تان زيده تره و له بهر ئه وه ش پيپوهندييه كان له نيوان جنسه كاندا، اتا پياو و ئافره تدا، له ماله وه و له بازار پيشدا، سياسيانه يه. كهيت ميلليت Kate Millett (1969) نووسيو به تي كه سياسه ت هه موو پيپوهندييه كه له كان ده گريته وه، و ئه و يش ئه و اتا يه ده دات كه "يه ك گروو پي مرؤف له لايه ن گروو پيكي ديكه وه كوئترؤل ده كرين" (1969:23).

به هؤي وينه نمونه ييه كاني "خيزاني باش - Bra Familijen" - ي خوئشه خته وه كه ورده ورده له كه نار هه زياتر سوان، ئه وا ده ركي فيمينييزم سه باره ت به خه سه له تي سياسيانه ي كه سبي (تاييه تي) به هيزتر بو، ئه و بوچوونانه ي كه سه باره ت به بينيني كه شي خيزان وه ك ميگرگيكي ئاسووده گي به قوولتي ره گيان داكوتا بو، هتيدي هتيدي وردبوون و پزان. كاتييك كه زانياري ده باره ي ليداني ئافره ت و ده سندر ئي سيكسيانه له ناو مالد له 1970 - كاندا خرايه ژيتر تيشكه وه، به رووني ديار بو كه خوئشه ختيي كه سبي به پله ي هه ره يه كه مين بو جنسي نير پاريزرا بو. كاتييك كه زوري نه خاياند روون بو وه كه تر سناكترين شوين بو ئافره تييك ناو ماله كه ي خوئي بو - ئه گه ر پياوه كه ي له مال بووايه - ئه وان ژياني خيزان به و شيويه ي كه وا پيرؤز كرابو زياتر و زياتر ده روشانه وه ي پيشووي خوئي له كيس دا. فيمينييزم بنده سته يي "كه سبي" ئافره تان له خانه واده دا به دوخي گيرؤده بووي ئه وان له ناو فه زا گشتيه كه دا ده به ستيه وه. پيپوهندي نيوان له لايه كه وه كوئترؤل كردن و بنده ستر كرندي ئافره تان له رووي سيكسيه وه له كه ستيه كه ي كه شي ماله وه دا و له لايه كي تره وه ئه وه كه له سياهه تدا كه متر ديارن و كه له نزمووچه پي و كاري پله نزمدا زؤرتر ديارن، نيشان ده دريت. ئافره تان چؤن بتوانن له ژياني سياهه تدا به شدار بن به هه مان هه لومه رج كه پياوان هه يانه له كاتييكدا كه ئافره تان نه خاوه ني له شي خوئانن و نه ژياني خوئيشيان؟

يه كه مين هه نگا و به ره و رووي گه يشتن به كوئمه لگايه كي ديوكراتي و دادوهر، ده بيت ده رك كرندي ئه وه بيت كه ئه وه ي له ژووري نووستندا پرووده دات، كني پاره كه ي له ژيتر ده ستدا يه و كني مندالان له باخچه ي ساوايان ده هينيته وه، له راستيدا فاكته ري ده سته لاتن، ئه وانه پرسيار گه ليكن كه ده بيت به يترينه ناو رؤژه ئي سياسي ته وه. (Philips 1991)

بيرياراني كلاسيكي سياسي بييريكي گه وره يان به وه وه ماندوو كر دووه كه هيچ كام له خيزان و له پيپوهندييه خيزانيه كان سروشتيكي سياسيان نيه. جؤن لوك John Locke سياسي ته به و شته پيئاسه ده كرد كه هيچ پيپوهندييه كي به كه شي خيزانه وه نيه (Okin 1991). ژان ژاك رؤسو به جه سوور بيه وه هه موو جوهره ناوه نديتيه كي ده سته لاتي له ناو كه شي گشتييدا ره ت ده كرده وه، به لام هاوكاتيش رووني ده كرده وه كه نابيت ده سته لاتداريي له ناو خيزاندا به ش بكر يت. ئه و ده سته لاداريه هه ر به سروشت ه ي پياوان بووه. بيرياره مؤدير نه كان له لاي خوئانه وه ده لين كه سنووري نيوان كه سبي و گشتيي هينده روونه كه هه نديك جار خيزان ناهيندر يته ناو تيئور بيه كانه وه. به هيچ شيويه ك خيزان پيويستي به وه نيه روئشايي بخريته سهر، له بهر ئه وه ي ژياني خيزان به سياهه ته وه په بوهندار نيه. ده سته لات سه ر ئيشه ي جيهاني مه زنه، ئه قين سه ر ئيشه ي جيهاني بچووكه.

كه خيزان و ژياني رؤژانه تيكر له تيئوري سياسي هاوچه رخ ده رده ها ويتر ين ئه و نيشاندانه راده گريت كه خيزان ديار ده يه كي سروشتيي و ناسياسييه كه پر به پري پيستي خوئي باشه. له ريگاي ده روايشتن پيپوهندييه كه سبيه كاني ناو ئافره تان و پياوان له كه شي سياسييدا پياوان ده توانن ده سته لاتي خوئان به يله نه وه. هه روه ها له ريگاي پشتگوئخستني كه سبيه كه له ناو توئيزينه وه كاني خوئيدا تيئوري سياسي خوئي له هه مان بازييدا ده بينيته وه، به و شيويه پي هه لگرتن له و بيروه كه ئه وي كه سبيه

سیاسییه فیمنیزم په‌خنده‌گره له‌هردو بۆچوون، له‌وه‌ی که چۆن‌ه‌وی به‌که‌سیی و‌ه‌س‌ف ده‌کریت و له‌و تیگه‌یشتنه‌ش که گوایه سنووریتیکی سروشتی و دیار له نیوان‌ه‌وی که‌سیی و‌ه‌وی سیاسییدا هه‌یه. فیمنیزم‌ه‌کان ده‌لین هه‌ر کیشانی سنووریتیکی له‌و شیوه‌یه خۆی له‌ خۆیدا په‌فتارنواندنیتیکی سیاسییه.

لیکچوون و نه‌قل

پیدا‌گرتن که "ه‌وی که‌سییه سیاسییه" ده‌توانیت به‌گه‌لیک شیوه‌ی لیبی تی بگه‌یریت. ه‌و پیدا‌گرتنه په‌سنی پیتوه‌ندی دوولایه‌نه و ناکۆکیبانه‌ی ئافره‌ت بۆ سیاسه‌ت ده‌کات. هاوکات که ئافره‌تان له‌ که‌شی که‌سییدا کۆنترۆل ده‌کرین و ده‌جه‌وسینرینه‌وه، ه‌وا چۆنیه‌تی ژبان‌کردن و نه‌زموونی ه‌وان و‌ه‌ک سیاسی نابینریت. به‌پیتچه‌وانه‌ی تیئوری نه‌ریتییه‌وه، فیمنیزم هه‌موو ه‌و شتانه‌ی که رۆژانه ده‌یکه‌ین ده‌خاته ژیر پرسیار و رۆشناییان ده‌خاته سه‌ر. ه‌مه‌ش له‌گه‌ل ه‌و تیگه‌یشتنه‌دا دیته‌وه که نیزامی ده‌سته‌لاتی جنسی، یان سیسته‌می جنسی، له‌ هه‌موو ئاسته‌کاندا له‌ کۆمه‌لگادا دروست ده‌کریت و ده‌هیلدرینه‌وه. ئیمه چۆن خۆمان فیر ده‌که‌ین که و‌ه‌ک کچان و کورپان و و‌ه‌ک ئافره‌ت و پیاو بین، ه‌وه به‌شیکه له‌ نیزامی ده‌سته‌لاته‌که. که کچان له‌ کورپان که‌متر قسان ده‌کن، که کچان به‌هه‌ستیکی به‌خۆیاوه‌ری که‌متره‌وه گه‌وره‌ه‌بن، که ئاره‌زوومه‌ندی کچان به‌که‌متر داده‌نریت و‌ه‌ک له‌هی کورپان به‌شیکه له‌نیزامی ده‌سته‌لاته‌که (Mansbridge 1993).

به‌و شیوه‌یه و‌اتا سیاسییه‌که و‌ا لیک ده‌درینه‌وه که کولتوری ئیمه تاییه‌تمه‌ندی ته‌واو پیتچه‌وانه به‌پیاوان و ئافره‌تان ده‌دات. که ئافره‌تان به‌مپژوو ناچاربوون که نوینه‌ری له‌ش، هاوسۆزی (ئیمپاتی)، نا‌ه‌قلی بن، هاوکات که پیاوان په‌تینتی (تاپۆی) رووناکبیری، په‌فتارنوینی و

ئاقلیتییان پیدراوه، بی‌گومان ه‌مه چوونه ژووره‌وی ئافره‌تانی بۆ ناو که‌شی سیاسی و بۆ ناو دامه‌زراوه سیاسییه‌کان زحمه‌تتر کردوه. له‌سیاسه‌تدا تا ئیستاش ه‌و خه‌سله‌تانه به‌رز ده‌نرخینرین که به‌سه‌دان سالان و‌ا بینراون که ئافره‌تان نه‌یان بیت.

ه‌و گیروگرفتنه‌ی که فیمنیزم ئاماره‌یان بۆ ده‌کات ته‌نیا ه‌وانه‌ن که ئافره‌تان به‌شیوه‌ی جودا رینگایان لێ ده‌گیریت که له‌ ژباتی گشتییدا به‌شداریی بکن. فیمنیزم ته‌نانه‌ت هه‌ر خودی ناوه‌رۆکی چه‌مکی سیاسه‌تیش که چی ده‌گریته خۆی و چی ده‌رده‌هاوینریت ده‌خاته ژیر پرسیار و شی ده‌کاته‌وه. تیگه‌یشتنه نه‌ریتییه‌که له‌ سیاسه‌ت ه‌وه فه‌رامۆش ده‌کات، که پیتوه‌سته به‌جنس، له‌ش، هه‌ست و سیکسه‌وه. له‌ش و جنسی ئیمه و‌ه‌ک که‌سیی تیی ده‌روانریت و له‌به‌رئه‌وه‌ش له‌رووی سیاسییه‌وه بی بایه‌خ ده‌بینریت. گۆره‌پانه سیاسییه‌که به‌گۆره‌پانی ه‌قل داده‌نریت.

له‌ویدا جنس پۆلیکی (که‌ته‌گۆرییه‌کی) ره‌وا‌ی سیاسی نییه. له‌ویدا جنس شتیکه که ئیمه ده‌بیت له‌کاتی ئازاددا خه‌ریکی بین.

دینتی سیاسه‌ت و‌ه‌ک شتیکه له‌ ره‌گه‌وه‌جودا له‌ له‌ش و له‌هه‌ست و له‌و زیده‌باوه‌ری کولتوری سیاسییدا به‌ه‌قلی مرۆف، ره‌گی داکوتاوه. هه‌موو مرۆفیک چاوه‌رانی لێ ده‌کریت که به‌هه‌مان شیوه به‌لۆژیکیکی لیکچوو بتوانیت نه‌نجامگیری ده‌باره‌ی باشیتی گشتیی بکات. ه‌م دینته به‌مانای ه‌وه دیت که هه‌موو جیا‌وازییه‌کانی نیوان مرۆقه‌کان ده‌بیت جی به‌هیلدرینه لای ه‌وی که که‌سییه. به‌و شیوه‌یه و‌ه‌ک ته‌کتیورگه‌لیکی سیاسی چاوه‌روانیمان لێ ده‌کریت که روانگه‌یه‌کی باشیتی گشتیمان هه‌بیت، له‌ویدا خودی که‌سیمان ده‌رده‌هاوینریت. ه‌زموونی سه‌ره‌جنسیکی تاییه‌تی، ه‌ومۆسیکسیوالیی، یان هه‌بوونی ره‌نگیکی تاییه‌تی پیت یان که‌نه‌فتیتی هیجیان بایی ه‌وه‌نده‌ نیین که بلیتی چوونه ژووره‌ویان بۆ ناو سیاسه‌ت بی بدریت. (Young 1987)

بهو شیوهیه فیمنیستیکان ههردوو دهخه نه ژیر پرسیارهوه، همم ئهوهی که کام پرسیارانه بۆیان ههیه له ئاجیتندی (پژژهقی) سیاسیدا بهرز بکرتنهوه کئی بۆی ههیه له کهمه کهدا بیت، و همم ئهوهش که به چ شیوهیهک ئیمه دهتوانین له پروسیتسه سیاسیه کهدا بهشدار ببین، ئهوه بیرهیه که گوایه سیاست دهبیت لهسه ر بناخی لیکچوون و ئهقل بناخه دابنیت و دهکات که ئیمه دهبیت بهتایبهتمه ندیتی هاوولاتی ئه بسترکتهوه له سیاسه تدا بهشدار بین، نهک له تایبهتمه ندیتی مروفییدا بهجیاوازی لهشی و جنسییهوه. مود ئیدواردس (Maud Edwards 1992) ئاماژه بهوه دهکات که چ گوره پانیککی سیاسی لهگورپیدا نییه که مامه له لهگه ل مملانیتی جنسییدا بکات. نیزامه سیاسیه که لهسه ر ئهوه بنیات نراوه که ئافره تان و پیاوان پیکه وه خو بان ریک بخهن، بی رچاوکردنی جنس. ئه مهش لهسه ر ئه و پیاوونه بناخی داکوتاه که گوایه پیتوهدیی نیوان جنسه کان بی مملانیته. سیاسه تی رهوا له بریتی ئه وه لهسه ر ره هندی چه پ - راست دههوند ریتسه وه. ئافره تان ریکایان پی نادریت ک وهک ئافره ت، وهک یهک گروو پ به بهرزه وه ندیی خو به وه، بهشدار له سیاسه تدا بکه ن. ئافره تان له ژیر ئه و مه رجه دا بۆیان هه یه بهشدار بن که وهک تاکه که س بهشدار بن، نهک وهک کومه لیککی سیاسی.

بهو شیوهیه ئافره تانیک که له دهروهی سیسته مه سیاسیه داکوتراوه کهدا بهیه ک دهگه ن و خو بان ریک دهخه ن، بهره نگاری نیزامه له ئارادابوه که دهبنه وه. کاتیک که ئافره تان پی داده گرن که نهوان بهرزه وه ندیی سیاسیه یان هه یه له بهر ئه وهی که ئافره ت، مملانی جنسییه که دهرده که ویت - و به شیوه بهش په یوه ندگری جنسی پیاوانیش ده که ویت به رچاو. کاتیک که ئافره تان وهک گروو پیککی سیاسی خو بان ده پیناسین پیاوانیش ده بن به گروو پیک. تاکه که سه ئه بسترکته که و یسته گشتیه که ی ئیعتباریان (برهویان) نامینیت - هاوکات که سنووری نیوان

له شه که سییه که و ئه قلته گشتیه که دوو چاری دژبه یه کبوون و رووبه روو بوونه وه ده بیت. (Eduards 1993)

گرووپه گه ل دروست ده کرد رین له بهر ئه وهی که ئافره تان داوای تایبه تی یان هه یه، به لام هیزه سیاسیه ته قینه ره وه که یان له و راستیه دایه که خودی ئه و جو ره دامه زاننده یان ره هنده جنسییه که ده خاته به رچاو. ئافره تان وهک ئافره ت دینه پیش و له گه ل به رانه ره که یاندا داوای ئاخافتنیک ده که ن. په سه ند کردنی ئه و داوایه بۆ پیاوان وهک ئه وه وایه که و ددان به وه دابنریت که پیتوهدگری جنسی ئافره تان و اتایه کی سیاسی هه یه. ئه و له شه ی که له میژه نکۆلی لی ده کرد ریت، که هیمای جو دایی و هه ستی له کۆنترۆلنه هاته، به و شیوه یه خو ی ده کات به ناو شانۆی سیاسه تدا. ئاخافتنه سیاسیه ئه قلانییه که به و شیوه یه له ق ده بیت و ده که ویت له رزه. (Eduards 1993:106f)

سیکیوالیتی، دهسته لات و دایکایه تی

که سنوورکیشی نیوان ئه وی که سییه و ئه وی گشتیه نیزامی دهسته لاتی جنسی ده هیلتته وه شتیکه که زۆربه ی فیمنیستیکان له سه ری ریکن. گه لیک که س ئاماژه به وه ده که ن که سنوره کان بۆ هه ر جنسیک دیاری ده کرین و که فه زا پیاوانه که هه ر راسته و راست بلنדר وهک له وی ئافره تان هه ل ده سه نگیندریت. هه روه ها یه کراییه کی (هاوراییه کی) گه وره ش له سه ر ئه وه هه یه که ئه وی له دۆخه که سییه کهدا به شیوه ی جو دا روو ده دات ده شاردریتته وه و که ده بیت سنووری نیوان ئه وی که سییه و ئه و سیاسیه خا و بکرتته وه. به لام که بیرارانی جو دا چۆن ده خوازن گرفته که چاره بکه ن شیوه ی جو دای هه یه. له بناخه دا ئه م شیوه یه جو داییه ده رباره ی شیوازی جو دایه بۆ شیکردنه وهی ئه وی که سییه.

فيمينيسته راديكاله كان ده لئين كه كەشە كەسيه خيتزانيه كه موركى زهبروزنگ و دهستدرتيزي دژ به نافرەتانی هه لگرتوو. چهوساندنه وه كه له پتوهنديه كەسيه سيكسيه كەدا رهگي داکوتاه (به اوردي لاپه ره ۳۷ بکه). له پتوهندي سيكسي نيوان پياوان و نافرەتانی زهبروزنگه سيكسيه كه ناوهنده. ئەو زهبروزنگه ليدان و زوتكردي سيكسي و پورنوگرافي و له شفرۆشي و دهستبوردني سيكسيش ده گريته وه. بيره بنچينه ييه كه ي فيمينيسته راديكاله كان ئەويه كه ده لئين ناکريت زهبروزنگه سيكسيه كه وهك "جودا" و "نااسايي" بي نريت. ئەوان جياوازي له نيوان پتوهنديه كي زهبروزنگدار و پتوهنديه ك كه زهبري فيزيكي تيايدا نه بيتت وهك پله جودايي ده بين نهك وهك شتوه جودايي. سيكسه پياوانه كه له ميانه ي جودادا له دەوري زهبروزنگ، هه ره له نيشانداني پياوه تيه وه به ره قيتي و توندوتيزي تا دهستدرتيزي خوگر توانه، ده هوندريتته وه. ئەوان پيايان وايه كه ماسولكه داربي، زهبروزنگ و سيكسوالييتي زور نيزبكانه پتوهه گريدراون.

واتاي پياوه كرندي زهبروزنگي سيكسي نابيتت نه وهك زهبروزنگ و نه وهك سيكس، پۆلين بکريت. رۆلي سيكسي پياوانه [...] له تيترنجاندينكي زهبرناميزانه له كه متر دهسته لاتدارانه خۆي خولاسه دهكات. ئەم ئاكاره بالزالبيه وهك هه وه سههه ستينه ريكي سيكسي، وهك خودي سيكس خۆي، به ئەزمون كراوه. (Mackinnon 1989a:316)

ئېغا لوندرگين دنوسيتت كه كاتيك پياويك له نافرەتتيك ده دات ئەوا ئەو له ناوهه ي سنوره جنسيه كه ي كولتوري خويدا رهفتار دهكات. "پياوان زور زيده تر ده بنه نير كاتيك كه نافرەتانی توند دهگرن" (1990:13). هاوكات كه سيكسيوالييتي پياوان به بالادهستي و كونترۆله وه به ستراوه، ئەوا سيكسوالييتي نافرەتانی له تيرمي بندهستي،

بيدهسته لاتي و له بهرده ستبوندا بۆ پياوان ده فورميتنريت. كاتلين بارري Kathleen Berry (۱۹۹۵) له سه ره چهوساندنه وه به كي گهردوني پياوانه ي نافرەتانی ده دويت. ئەم چهوساندنه وه به له بازرگاننيكردن به له شي نافرەتانی و له شفرۆشي و پورنوگرافييدا به پروونترين شتوه ده رده كه ويت، به لام ئەم چهوساندنه وه به له بناخه دا رهنگي هه موو شتوه كاني پتوهنديه سيكسيه كاني نيوان پياوان و نافرەتانی ده داته وه. نافرەتانی ده هيندريته خوراي بۆ ته نيا له ش، نافرەتانی ده كرين به شت ته نيا بۆ نيزاكردي (راحه تكردي) پياوان.

له گه ل ئەوه شدا ئەم جوژه باسكردنانه ي هيتروسيكسواليي وهك ده برينيك بۆ چهوساندنه وه ي نافرەت، به وه ي كه ناميترووي و ناروشن، رهخنه يان لي گيراوه. رهخنه گران له م جوژه بيره ده لئين ناتوانريت سيكس هه راوا يه كلاه نيپانه په سن بکريت. نافرەتانی ئەزموني جودايان له سه ره سيكس هه يه و سيكسيش له كات و كولتوري جياوازا به شتوه ي جودا پياوه ده كريت.

ههروهه توورداني بۆ هه لومه رجی پورنوگرافيي كه راديكالفيمينيسته كان پتي له سه ره داده گرن خراوته ژير پرسياوه وه. رهخنه گران له بيری راديكالفيمينيزم ده لئين پورنوگرافي ده توانيت، ئەگه ره به پتي هه لومه رجه كاني نافرەتانی بکريت، ريگايه ك بيتت به ره و سه رفرازي. پورنوگرافي ده توانيت يارمه تي نافرەتانی بدات كه له سيكسواليي خوياندا قوولتر بينه وه و واي لي بکهن كه ريگاپيدراو و بينراو بيتت له جياتي ئەوه ي كه جيتي شهرم و تابو له سه ردانراو بيتت (Eisenstein 1988). هه نديك بيريار واي بۆ ده چن كه كاتيك زتي نافرەت له پورنوگرافييدا نيشان ده دريت، له ريگاي ئەوه ي كه پتي ده گوتريت "زمانی و يته يي زي Vaginal imagery، ده توانيت ده وريكي فيكردانه و زانباري به خشانه ي هه بيتت. ههروهه ئەم وينا نه وا ده كهن كه جنسي نافرەت سه ير نه نوينيت،

تاوه‌کو "ئەو بۆسارده که به‌سه‌یر داده‌نریت له لووت ده‌رچیت که له
حه‌شاردانی سه‌دانسه‌له‌ی کوزدا له ئە‌ده‌بی به‌ریلاوی خۆرئاواییدا
هه‌یه" (Ellis 1992:165).

گه‌لیک فیمینیسیتی لیسبیسیت (هاوجنسباز) ده‌لین که ئە‌گه‌رچیش
زه‌بروزه‌نگ راسته‌وخۆ به‌شیکه‌ی هیتروسیکسیوالیتی نییه، به‌لام له‌ویدا
سیکسیوالیتی هه‌ر له‌ روانگه‌ی مه‌رجه‌لیی پیاوانه‌وه پیناسه‌ کراوه و
هه‌ر ده‌سته‌لاتی پیاوان له‌سه‌ر ئافه‌رتان داده‌کووتیت. فیمینیسته
لیسبیسته‌کان به‌و جۆره هیتروسیکسیوالیتی وه‌ک دامه‌زراوه‌یه‌کی
سیاسیی ده‌خه‌نه‌ روو، که هه‌م له‌لای پیاوانه‌وه هه‌م بۆ ئه‌وان بنیاتراوه.
به‌و شیوه‌یه هیتروسیکسیوالیتی له‌سه‌ر نیشاندانی جیاوازیی
"سروشتیایانه‌ی" نیوان جنسه‌کان دامه‌زیندراوه. ئە‌م جیاوازییه
سروشتیایانه له‌ راستییدا په‌رده به‌سه‌ر جیاوازییه‌کانی ده‌سته‌لاتدا ده‌ده‌ن.
پیاوان ده‌توانن له‌ هه‌موو پروویه‌که‌وه به‌سه‌ر ئافه‌رتاندا زال بن. پیاوان
ده‌بیت زیاتر پاره‌یان ده‌ست بکه‌ویت، درێژتر و به‌ته‌مه‌نتر بن، خۆندنیکی
باشتریان هه‌بیت و پله‌یه‌کی بالاتری کۆمه‌لایه‌تیان هه‌بیت. خۆشویستی
هیتروسیکسیوالیتی خۆی له‌خۆیدا له‌به‌ر ئە‌م جیاوازیایانه‌یه. له‌به‌رئه‌وه
پیتوه‌ندییه هیتروسیکسیوالیتییه‌کان هه‌رگیز ناتوانن یه‌کسان بن.
(Jeffreys 1994)

به‌دلنیااییه‌وه هه‌ندیک سه‌رسوومان ده‌بیت، ئە‌گه‌ر، له‌م دۆخی
نایه‌کسانیه‌دا که زۆر به‌وردیی بنیات نراوه، هه‌وه‌سی
(وروژاندنی) سیکسیی پیاوان بۆ ئافه‌رتان به‌به‌راره‌رییخوازی
ساخ بپته‌وه. بۆ گومان وا نییه. پیاوان پیتوستیانه ئاره‌زوویان
بچیتته‌ سه‌ر ئە‌و ئاده‌میزاده بیده‌سته‌لاتانه که ده‌یانیه‌ین (ماره‌یان
ده‌که‌ن). به‌و شیوه‌یه ئاره‌زووی هیتروسیکسیوالیتی پیاوان له‌سه‌ر
به‌ خۆش و لووسکردنی جودادانانی ئافه‌رتان دامه‌زراوه،

جودادانانیک که له‌سه‌ر جودایی ده‌سته‌لات دامه‌زراوه. (Jefferys
1994:63).

هیتروسیکسیوالیی به‌شیه‌یه‌کی وا هۆنراوه‌ته‌وه که ژێرده‌سته‌یی ئافه‌رتان
ده‌هیلدیریتته‌وه. چه‌وساندنه‌وه‌ی ئافه‌رتان به‌سیکس (بی) ناو ده‌بردیت و
به‌و شیوه‌یه جۆرتیک له‌ پله‌ی بایۆلۆژیی، سرووشتی و ئاسایی وه‌رده‌گریت.
پیتوه‌ندییه ده‌سته‌لاته‌گه‌رییه‌کان ناوا له‌نیوان پیاوان و ئافه‌رتاندا چالاکانه
ده‌شاردیریتته‌وه. به‌و جۆره بنده‌ستیتی ئافه‌رتان وه‌ک نیزامیکی سرووشتی
ده‌خړیتته‌ به‌رده‌ست، نه‌ک وه‌ک نیزامیک که له‌لایه‌ن ده‌سته‌لاتی سیاسیه‌وه
دروست کراوه. ئادریانا ریچ (Adrienne Rich ۱۹۸۰) ده‌لین که
دامه‌زراوه هیتروسیکسیوالیتییه‌که به‌و مانایه دیت ک نکۆلی له
هاوبه‌شیتیه‌کانی ئافه‌رتان ده‌کردیت و رێگایان لێ ده‌گیریت. ئادریانا
له‌سه‌ر پیکه‌وه‌به‌ندییه‌کی لیسبیسیتی ده‌دووت، که هه‌ر به‌ته‌نیا پیتوه‌ندی
سیکسیی ناگریتته‌ خۆی. ئە‌زمونه جوداکانی ئافه‌رتان و ئە‌و چری و هیتزه‌ی
که له‌ نیوان ئافه‌رتاندا هه‌یه، له‌ژێر قورسیی هیتروسیکسیوالییدا له‌ناو
ده‌چیت. پیتوه‌ندییه لیسبیسیه‌که وه‌ک رێگایه‌کی شیاو باس ده‌کریت که
رۆشنایی بخاته‌ سه‌ر هیتروسیکسیوالیتی وه‌ک نۆرم و به‌و شیوه‌ بناخه‌ی
سه‌ره‌کیی نیزامی ده‌سته‌لاتی جنسی بخاته‌ ژێر پرسیاره‌وه. له‌رێگای لادان
له‌ نۆرمه‌که، ئە‌وا ئە‌قینه لیسبیسیتییه‌که ده‌توانیت زیاتر نۆرمه
هیتروسیکسیوالیه‌که بخاته‌ به‌ر چاو. ئە‌قینی هۆمۆسیکسیوالیی
(هاوجنسبازی پیاوان) به‌ره‌نگاری پایه‌ی هیتروسیکسیوالیی ده‌بیتته‌وه که
وه‌ک ناچار و ئاسایی داده‌نریت، و له‌ درێژخایه‌ندا ده‌توانیت ئە‌و
چه‌وساندنه‌وه ئاساییه به‌زینیت. ره‌هه‌نده‌ سیاسیه‌که ده‌بیت به‌به‌شیکه‌ی
گرنگ له‌و شته‌ی که به‌مانای لیسبیسوون دیت.

به‌پیتی فیمینیسته لیسبیسته‌کان، ئە‌و راستیه‌ی که ئافه‌رتان پیتوه‌ندی
سیکسیی له‌گه‌ل پیاواندا به‌رز ده‌نرخین، به‌و مانایه نایه‌ت که

هیترۆسیکسیوالییتی بئ گیروگرفته و سه‌مای ناو گول و گولزاره. ئیتفا کریستۆنسۆن Eva Christenson (۱۹۹۴) ده‌لێت که هیترۆسیکسیوالییتی له‌سه‌ر دوو ئاست هه‌یه. ئەوه گرنگه که جیاوازی له‌ نیوان هیترۆسیکسیوالییتی وه‌ک دامه‌زراوه بکریت. که ئافره‌تان ئەزموونی پۆزه‌تیفی سیکسییان له‌گه‌ڵ پیاواندا هه‌یه ئەو به‌ره‌نجامه نابه‌خشیته که ره‌خنه له‌ هیترۆسیکسیوالییتی که وه‌ک زۆره‌ملج و وه‌ک دامه‌زراوه‌یه‌کی نۆرمده‌ر ده‌بینریت، بئ ره‌واج بیته.

فیمینیسته رادیکاله‌کان و لیسبیسته‌کان تیکرا پێیان وایه که مه‌رجه‌لی به‌راه‌بری راسته‌قینه ئەوه‌یه که پێوه‌ندی نیوان سیکس، زه‌بروزه‌نگ و چه‌وساندنه‌وه‌ی ئافره‌ت به‌خریته به‌رچاو. هه‌ره ئەو شته‌ی که که‌سی و تایبه‌ته ده‌بیته به‌و شتیه‌یه به‌سیاسی بکدریت و ددان به‌بوونی زه‌بروزه‌نگ له‌ ناو پێوه‌ندییه نێزیکیه‌کانی مرۆقه‌کاندا بنریت، و به‌خریته ژیر پرسیار و تووژی له‌سه‌ر بکریت.

بیربارانی دیکه، که ئیمه پیمان خۆشه‌ ناویان بنێین بیربارانی دایکایه‌تی motherhood theorists، ئەوانیش هه‌ر ده‌لێن که ئافره‌تان رینگایان پێ نادریت له‌ به‌شی گشتییدا به‌کار بن، به‌لام ئەوان ئەو وه‌سفکردنه‌ قبوول ناکه‌ن که ئافره‌تان هه‌ر ئەوه بن که قوربانیه‌ ده‌سته‌لاتگه‌ری پیاوان بن، به‌پێچه‌وانه‌وه ئافره‌تان توانیویه‌ له‌ که‌سیتییه‌که‌دا ده‌سته‌لاتگه‌ری بکه‌ن و کولتورێکی خۆیان به‌به‌هاگه‌لی خۆیانوه‌ دابریژن (Elshtain 1981) ئەم کولتوره - ئافره‌تییه له‌و په‌ریدا له‌سه‌ر ئەو بناخه‌یه دامه‌زراوه که ژنان مندالیان ده‌بیته. کاتیکی ژنیکی ده‌بیته به‌دایک خۆیه‌رستییه که خۆی ده‌دات به‌ده‌ست دلنه‌وازییه‌وه. به‌و شتیه‌یه له‌ جیهانی ئافره‌تدا تایبه‌تمه‌ندیی بو‌هاوه‌ستی و به‌خێوکاری ده‌چیتندریت. ئافره‌تان له‌ رینگای رۆلی نه‌ریتییه‌ خۆیانوه‌ وه‌ک دایکایه‌تیکردن، باوه‌شنه‌وازی و نێزیکایه‌تییه‌ ره‌وشتیکی تایبه‌ت

به‌خۆیانان دروست کردوه، که که‌شه گشتییه‌که ده‌بوایه که‌لکی لێ وه‌رگیریته وه‌ک له‌وه‌ی له‌ده‌ره‌وه بیانیه‌تیته‌وه. (Ruddick 1989)

بیربارانی دایکایه‌تی ده‌لێن ئیدی که‌واته له‌ راستییدا دیارده که‌سییه‌که (تایبه‌تییه‌که) گرفته‌که نییه، به‌لکو دیارده گشتییه‌که‌یه که گرفته. ئەو سنووره‌ندییه که به‌رائه‌ر ژیانی خیزان کراوه سیاسه‌ت و سفاره گشتییه‌که‌ی لاواز و بئ سۆز کردوه. له‌ که‌شه سیاسییه‌که‌دا رینگا به‌به‌رژه‌وه‌ندیی که‌سی ده‌دریت و شتیه‌ره‌رییه‌کی (کالا‌په‌ره‌ری) ره‌ق بئ هه‌یج سنووره‌ندییه‌ک له‌ ئارادایه. ستراتیژییه‌ فیمینیسیتییه‌که که خوازیاری دانانی نیشانه‌ی یه‌کسانییه له‌ نیوان که‌سی و گشتییه‌که‌دا ئەوا به‌م شتیه‌یه له‌و روانگه‌یه‌وه تیکده‌ره (Elshtain 1981).

ئه‌گه‌ر هه‌موو شتیکی بپیت به‌سیاسه‌ت، هه‌موو شتیکی ده‌بیته به‌کێرکییه‌کی خۆیه‌رسته که هه‌مووان به‌ره‌په‌رووی یه‌ک ده‌بنه‌وه. له‌بری ئەوه، له‌بۆچونه دایکایه‌تییه‌که‌دا، پێشنیازی ستراتیژییه‌کی پێچه‌وانه ده‌کدریت. له‌ رینگای ئەوه‌وه که رینگا بدریت ئەوی که‌سییه کار بکاته سه‌ر ئەوی گشتییه ئەوا په‌وشته سیاسییه‌که رادیکالانه نوێ ده‌کدریته‌وه، بیری مندالنه‌وازی (دایکیتیکردن) Maternal thinking، که جوژه بیرکی مۆدیرنه، جیبی خۆیه‌تی رینگای بدریت سنووری نیوان که‌سی و گشتییه بیه‌زیتیت. ئەمه دوو جوژه قازانجی ده‌بیته: که‌شه سیاسییه‌که به‌مرۆقییه ده‌کریته و ئافره‌تانیش رینگایان پێ ده‌دریت که به‌ته‌واوی له‌ کاروباری ده‌وله‌تییدا به‌کار بن (Ruddick 1989).

به‌لام فیمینیسته‌کانی دیکه ره‌خنه له‌ بیربارانی دایکایه‌تی ده‌گرن و ده‌لێن ئەوه خۆگر نییه که قسان له‌سه‌ر ئەزمونیکی هاوبه‌ش یان په‌وشتیکی هاوبه‌ش بو‌هه‌موو ئافره‌تان بکریته. هه‌موو ئافره‌تیکی نایته به‌دایک و هه‌روه‌هاش بوون به‌دایک له‌ ده‌می جودای کولتوریه‌ی و میژوویدا به‌مانای جیاواز دیت. به‌ره‌په‌چدانه‌وه‌یه‌کی دیکه‌ی ئەو فیمینیسته‌نه ئەوه‌یه که

بیربارانی دایکایه‌تی بهو شیوه‌یه هەر ئه‌و وینه نه‌ریتییانیه‌ی (ستیریوتا‌یپانه) ئا‌فره‌تانی سه‌ره‌رشتیار و خو‌ره‌تینه‌ر به‌هیتز ده‌که‌ن که نی‌زامی ده‌سته‌لاتی جنسی‌ی خو‌ی دروستی کردووه. ئینجا ده‌لین هەر دروستیش وه‌ک کار‌دانه‌ویه‌ک دژ به‌م رۆ‌له‌ سنووردا‌کراوه‌ی ئا‌فره‌تان بوو که فی‌میتیزم سه‌ری هه‌لدا (Grant 1993:71).

ده‌وله‌ت و جنس

ئه‌و فی‌میتیزمانه‌ی که ئه‌و بیره ده‌خه‌نه ژیرپرسیار که ئازادی له‌لایه‌ن خیزان و دایکایه‌تییه‌وه فه‌راهه‌م ده‌کریت به‌گشتی زۆرت‌ر رووی خو‌یان ده‌که‌نه ده‌وله‌ت. ئه‌وانه به‌لگه ده‌هیننه‌وه و ده‌لین لای ده‌وله‌ت ئه‌و یارمه‌تییه ده‌ست ده‌که‌ویت که ئا‌فره‌ت بتوانیت له‌ وابه‌سته‌یی و شکاندنی ناو فه‌زا تایبه‌تییه‌که دوور بکه‌ویتته‌وه. ده‌وله‌ت، به‌تایبه‌ت ده‌وله‌ته‌ خو‌شگوزه‌ره‌کانی (ره‌فاهیه‌کانی) سکه‌ندنا‌فیا، سه‌ره‌خو‌یی ئا‌فره‌تان‌یان به‌هیتز‌تر کردووه، له‌ ری‌گای گه‌شه‌ی که‌رتی ده‌وله‌تییه‌وه ئا‌فره‌تان کار‌یان چنگ که‌وتوووه. له‌و ری‌گایه‌وه ئه‌وان، لانی که‌م له‌ رووی ئابوورییه‌وه، ده‌ستیان کردووه به‌وه‌ی که خو‌یان له‌ وابه‌سته‌بوون به‌پیاوان رزگار بکه‌ن. ده‌وله‌تیش هه‌روه‌ها له‌ ری‌گای سیسته‌می چاودیری مندالان و ده‌رماله‌ و سی‌گورته‌ی دایک و باوکایه‌تییه‌وه هه‌لی بو‌ ئا‌فره‌تان ره‌خساندووه که بتوانن کاری خو‌ی‌تیوی بکه‌ن. هه‌روها ری‌فو‌رمی یاسایی جو‌داش خراوه‌ته کار تا ئا‌فره‌تان له‌ زه‌بری پیاوان بی‌ار‌تیزین.

ئه‌م ری‌فو‌رمانه‌ و ده‌که‌ن که ده‌وله‌ت به‌زۆری وه‌ک لایه‌نگری‌کی گ‌رنگ له‌ خه‌باتی به‌راهه‌رییدا ده‌بیریت. به‌و شیوه‌یه قسه‌ له‌سه‌ر ده‌وله‌تی ئا‌فره‌تیه‌روه‌ر ده‌کرئ و پتوه‌ندی نی‌وان ده‌وله‌ت و ئا‌فره‌تان له‌لایه‌ن هه‌ندی‌ک فی‌میتیزسته‌وه وه‌ک ها‌وپه‌یمانیه‌ک له‌ قه‌له‌م ده‌دریت. ئا‌فره‌تان و ده‌وله‌ت به‌دانوستاندن گه‌ش‌توونه‌ته کۆنتراکتی‌ک که هه‌ردوولایان لیتی رازین،

به‌و شیوه‌یه که‌رتی ده‌وله‌تی و ئا‌فره‌تان سوودیان له‌یه‌ک وه‌رگرتوووه. که‌رتی ده‌وله‌تی بو‌ پتر گه‌شه‌کردنی خو‌ی پتوبستی به‌هیتزی کاری ئا‌فره‌تان بوو و ئا‌فره‌تانیش بو‌ ئه‌وه‌ی کار‌یکیان چنگ بکه‌ویت که‌رتی ده‌وله‌تیان پتوبست بوو (Hernes 1987).

ئه‌و لی‌کۆ‌له‌رانه‌ی که ولاتانی باکووریان له‌گه‌ل به‌شی دیکه‌ی جیهاندا به‌راورد کردووه به‌زۆری ده‌گه‌نه ئه‌و سه‌ره‌نه‌جمه‌ی که مؤ‌دی‌لی ده‌وله‌تی خو‌شگوزه‌رانی ناوه‌ندی سویدی ده‌ستکه‌وتی سه‌رسوره‌هینه‌ری بو‌ ئا‌فره‌تان وه‌ده‌ست هیتاوه. له‌ ده‌وله‌تی خو‌شگوزه‌رانییدا به‌لانی که‌م هه‌ندی‌ک پرس؛ وه‌کو پرسی مندال‌په‌روه‌ری و زه‌بروزه‌نگ و ده‌ست‌دری‌شی سی‌کسی‌ی دژ به‌ئا‌فره‌ت، که له‌وه‌به‌ر وه‌ک کاروباری که‌سی‌ی خیزانی داد‌ه‌نران، ئیستا سی‌اسه‌تین‌دراون؛ له‌ ری‌گای چه‌ندین ری‌فو‌رمه‌وه هه‌لی ئا‌فره‌تان بو‌ پیکه‌وه‌گری‌دانی کار و دایکایه‌تی کردن شایان‌اسانه باشت‌ر بووه، و پار‌تیزی دژ به‌هه‌لا‌واردنی جنسی‌یش به‌هیتز‌تر کراوه (Borchorst Silim 1987).

هاوکات گه‌لی‌ک فی‌میتیزم به‌گومانه‌وه له‌ ده‌وله‌ت ده‌روان. ئایا به‌راستی ده‌وله‌ت ده‌رفه‌تی‌ک به‌ره‌و قوتاری‌بون له‌ بنده‌سی‌یه‌که فه‌راهه‌م ده‌کات یان له‌ راستیدا خودی ده‌وله‌ت هه‌ر خو‌ی هه‌ره‌شه‌یه‌که له‌ خه‌باتی ئا‌فره‌تان رووه له‌ به‌راهه‌ری؟ گه‌شه‌ی ده‌وله‌تی خو‌شگوزه‌رانیی به‌به‌رچاوه‌وه وابه‌سته‌یی ئا‌فره‌تانی به‌پیاوانی تاکه‌وه که‌م کردووه‌ته‌وه، به‌لام له‌ بری ئه‌وه ئا‌فره‌تان بوون و کراون به‌واسته‌ی ده‌وله‌ت. ئا‌فره‌تان دووجار وابه‌سته‌ی که‌رتی ده‌وله‌تین. ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که له‌ پیاوان زیات‌ر تامی لئ ده‌یچ‌تیزن، چ وه‌ک خزمه‌ت‌کراو و چ وه‌ک کارمه‌ندی‌ش. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش هیتشتا تا راده‌یه‌کی بالا هه‌ر پیاوان بریار ده‌دن، هه‌م وه‌ک سه‌رو‌ک و هه‌م وه‌ک سی‌اسه‌تمه‌داری‌ش (Hernes 1987). ئا‌فره‌تیه‌روه‌ری ده‌وله‌تی خو‌شگوزه‌رانیی سنووری‌کی روونی هه‌یه. ئا‌فره‌تان زیات‌ر و زیات‌ر هه‌لیان بو

نفوزی (دهستریوی) سیاسی جددی لئ دهستیندیریتته وه. ئافره تان ریگا نادرین که سهر به خو بیبانه له سیاسی تدا به شدار بن و به پیتی خوبان گوزاره له خوبان بکهن (Borchorst & Siim 1987).

به للام فیمینیسستانی بیربارانی دهوله تیبی (Feminist theorists of the state) به زوری خوده پاریزن له وهی که دهوله ت نه نیا به باش یان به به، به دۆست یان دۆزمنی ئافره تان بخه سلته تین.

پرسیار سه باره ت به وهی که دهوله ت ئازادکاره یان جله وگر ناتواندیریت به به لیبه ک یان نه خیرتیکی روون وه للام بدریتته وه (Watson 1990). درود داهلرۆپ Drude Dahlerup پیتی وایه که له بری ئه وهی پئ دابگیریت که دهوله ت له راستییدا چۆنه یان چیه، جیتی خۆبه تی پئوه ندیدی نیوان ئافره تان و دهوله ت له دۆخی جودای کۆنکریتدا بخویندیریت (Drude Dahlerup 1994) ئه و ئامازه دهکات که ههروه ها ته نانه ت له توئینه وهی ریفۆرمی تاکیشدا زه حمه ته بگوتریت که چی له راستییدا ئازادکار یان چه وسینه وهی به ئافره تان. به پیتی روانگهی پئه لگرتنی جودا فیمینیسسته کان دۆخه که به شپوهی جودا شی ده که نه وه، ئه وهش ههروه ها جیتی تیگه یشتنه که ههنگاوی دهوله تیبی به شپوهی جودا کار دهکاته سهر گرووی جودای ئافره تان.

له لیکۆلینه وهی ئه وهی که پیتی دهگوتریت فیمۆکراته کان، واته بیرۆکراتیبی فیمینیسستی، سهرنجی توئیره وه له ده رئه نجامی ریفۆرمی دهوله تیبی لاده چیت و دهخریتته سهر کاری مرۆقیی ناو ستروکتورره دهوله تیبیه کان. لیره دا ئه و توانا کاریبانه دهخویندیریت که ئافره تان بۆ وه دهسته یینانی شوینی خۆه لسووران له ناو نیزامه بیرۆکراتیبیه کانداهه یانه. بیرتیکی خۆگر ئه وهی که ئافره تانی رادیکال، که ستراتیبیانه له ناو پینگهی دهوله تیبیدا دانراون. ده توانن شوین بۆ گۆرانکاری پیماننا له هه لومه رچی ئافره تاندا بدۆزنه وه. له ریگای هاوپه یمانی تیبیه وه، هه م له ناو

و هه م له ده ره وهش چ له گه ل فیمینیسستی گه لیبی و چ له گه ل سیاسی ته داری شوینگرتوو و بیرۆکراتاندا، ئافره تان به زوری له به کاره یینانی دهوله تدا بۆ گه یشتن به مهرانگه لی خۆیان سهرکه وتوو ده بن (Eisentein 1995).

به للام تیگه یشتنیتیکی وا له توانا کاریی ئافره تان که بین و بتوانن ستروکتورره کانی دهوله تی و بیرۆکراتیبی به کاره یین له تیئوری فیمینیسستی رادیکالدا به ربه چ ده دریتته وه. فیمینیسسته رادیکاله کان دهوله ت زیاتر له ههر شتیکی وه ک ئامیرتیکی ناو دهستی پیاوان ده بین.

دهوله ت له مانای فیمینیسستا نیره: یاسا به هه مان دیده وه ئافره تان ده بینیت و مامه له یان له گه لدا دهکات که پیاوان ده یان بینیت و مامه له یان له گه لدا دهکات. (Mackinnon 1989b:161 f)

بیره که ئه وهی به که دهوله ت شپوه به نۆرمی پیاوون ده دات. دهوله ت له و میکانیزمگه له چه وسینه ره وهی که که رتی که سییه که به رپوه ده بات بن گونا ه نییه. به پئچه وانه وه، خه سلته و دامه زراوهی دهوله ت رهنگی نیزامی دهسته لاته جنسییه که ده داته وه. هه موو ههنگاوه چاره دهوله تیبیه کان و هه موو ریفۆرمه سیاسییه کان ده بنه مایه ی بنده سته خستنی ئافره تان، ته نانه ت ئه گه رچیش هه میشه روون نین.

جوان ئاکهر Joan Acker پئ داده گریت که ئه و ریخراوه فیمینیسستیانه ی که ریگا به خۆیان ده دن هاوکاری نیزیکیان له گه ل دهوله تدا هه بیت خۆ ده خه نه ئه و مه ترسییه وه که هیزی راته کینه ری سیاسی له ده دست بدن (Joan Acker 1995). ئه گه ر گرووپه کان له رووی ئابوورییه وه وابه سته بن، ئه و دهوله ت ده توانیت له سهر یان داخواز بیت که کاروباره کان چۆن ریخ بخرین و که کام گرفتانه ش سهرنجیان بدریتتی. ئه مه ریخراوه گه لی فیمینیسستی ده خاته دۆخیتی سهرلینه رنه کراوه وه. کۆمه که دهوله تیه که هه ره شه له له گۆرنانی رادیکالی تیبی ناو کاروباره کان دهکات، هاوکات که گرووپه کان خۆش یان بۆ به رده و امبوون له سهر ژیان

وابهسته‌ی پاره‌کان دهن. "سه‌رئه‌نجام، له دريژخايه‌ندا، ريتسا بيده‌نگه‌که بو ئه‌وان ئه‌مه‌يه: "خوبگونجینه يان بمره" (Acker 1995:140).

ده‌ولت داواي سياسي ئافره‌تان له ريگاي تپه‌ستانيان له ناو خودي نيزامه سياسييه‌که، له په‌لوپۆ ده‌خات. پاتريشيا مورگان (Patrica Mor-gan 1982) مه‌به‌ستيتي که ئه‌م هه‌ره‌شه‌يه هه‌ميشه له‌به‌رده‌م بزووتنه‌وه‌ي ئافره‌تانه، ته‌نانه‌ت ئه‌و به‌شه‌ش له بزووتنه‌وه‌ي ئافره‌تانه‌دا که جه‌خت له‌سه‌ر ريک‌خستني جودا ده‌کات. نمونه‌يه‌ک بو ئه‌مه بزووتنه‌وه‌ي ئافره‌تاني ئه‌م‌ريکايه، بزووتنه‌وه‌يه‌ک که له سه‌ره‌تادا پيکهاتبو له گروويي بيلايه‌نيي سياسي و فيمينيستيي روون، به‌لام هيدى هيدى بزووتنه‌وه‌که له لايه‌ن ده‌ولته‌وه ده‌ستي به‌سه‌ردا گي‌را. بنکه ئيشکگره‌کان که ئافره‌تان خويان ده‌يانبرد به‌ري‌وه له به‌رانبه‌ر ئه‌وه‌دا که ريگايان به‌چاوديري ده‌ولت دا و ريک‌خراوه‌کانيان به‌و شي‌وه‌يه‌ي ده‌ولت ده‌يخواست دووباره ريک‌خستنه‌وه ده‌ستيان کرد به‌پاره وهرگرتن. به‌لام کاتيک ده‌ولت ده‌ستي خۆي خسته کاره‌کانه‌وه نه هه‌ر به‌ته‌نيا ريک‌خراوه‌که هيدى هيدى گۆردرا، به‌لکو ته‌نانه‌ت پيناسه‌کردنه ره‌سه‌نه‌که‌ي گرفته‌که‌ش گۆردرا، واته زه‌بري پياوان دژ به‌ئافره‌تان، دووباره شي‌وه‌ي درايه‌وه، ئه‌وي گروويه فيمينيستييه‌کان ناويان نابوو "زه‌بروزه‌نگي ئافره‌تان" گۆردرا بو تيرمي "زه‌بروزه‌نگي خيزان". به‌و شي‌وه‌يه ئه‌و راستيه شي‌وتندرا که قوربانويه‌که له راستيدا سه‌ر به‌جنسيکه و تاوانباره‌که‌ش سه‌ر به‌جنسيکي ديکه‌يه، به‌و شي‌وه‌يه ئه‌و هه‌ره‌شه خوماتده‌ره سياسييه‌ي که فيمينيسته‌کان له پشت چالاکيي خويانه‌وه هه‌يان بوو - که ئافره‌تان وه‌ک گرووپيک داواي ده‌سته‌لاتيان ده‌کرد - پوچ کرايه‌وه.

سه‌رئه‌نجامگيري ئه‌م ليکدانه‌وه‌يه که هه‌موو نا‌ره‌زاييه‌کي سياسي که هه‌ره‌شه له ده‌ولت ده‌کات له مه‌ترسي له‌په‌لوپۆخستنده‌يه. ده‌ولت له توانيدا نييه ئافره‌تان له بالاده‌ستي پياوان رزگار بکات. ئافره‌تان ده‌بيت

خويان، له‌ژياني رۆژانه‌ي خوياندا، له بنده‌ستيه‌که خودئاگا بن (Mackinnon 1989 b). له بريتي ئه‌وه‌ي هه‌ول بدرت له ريگاي که‌نالي سياسي جيگرتوه‌وه گۆرانکاري وه‌ده‌ست به‌يئندريت، ده‌بيت ئافره‌تان به‌جيا، له‌ده‌ره‌وه‌ي سيسته‌مه‌که‌دا، خويان ريک بخه‌ن. ئه‌و کاته‌ي که ئافره‌تان له ناو ريک‌خراوه‌گه‌لي خوياندا ئافره‌تاني ديکه ده‌بين، به‌هه‌لومه‌رجي خويان، ده‌توانن ئه‌زمووني هاوبه‌شي بنده‌ستي و داواي هاوبه‌ش بو گۆريني نيزامي ده‌سته‌لات، فۆرموله بکه‌ن.

سنوورگه‌لي که‌ستي و سياسي

فيمي‌نيزم له‌گه‌ل ئه‌و گيروگرفته زۆرانبازي ده‌کات که سياسي که‌ستي له راستيدا ده‌بيت چۆن بيت و ده‌ولت ده‌توانيت و ده‌بيت چ رۆلتيکي له خه‌باتي رزگاريدا هه‌بيت. ئاننا فيليپس Anne Phillips پتي وايه که ئه‌و فيمينيستانه‌ي له خالي "ديارده که‌ستييه‌که ديارده‌يه‌کي سياسييه" ده‌رده‌چن، ده‌که‌ونه ناو ناکۆکيه‌که‌وه (پارادۆکسيکه‌وه) کاتيک که پارتيگاري له مافي منداڤ له‌باربردن ده‌که‌ن (Anne Phillips 1991). ئه‌وه بي گومانيه‌که که ئافره‌تان ئه‌و مافه ره‌هايه‌يان هه‌يه که بريار له‌سه‌ر له‌شي خويان بدن. ئه‌م ده‌له‌له‌هينانه‌وه‌يه له‌وپه‌ريدا ده‌لپت شتيک هه‌يه که ئافره‌تان ده‌بيت نه‌بخاته ناو ده‌ستي که‌رته ده‌وله‌تبه‌که (گشتيه‌که) وه. ئيمه هه‌رگيز نابيت به‌يلين که ده‌ولت بريار له‌سه‌ر چاره‌نووسي له‌شمان بدات، نه‌شباوه که که‌ستييه‌که و سياسييه‌که به‌خرينه يه‌ک تاي ته‌رازوه‌وه. هه‌ندېک به‌شي ژيان ده‌بيت به‌تايه‌تتيي مينيته‌وه و ده‌بيت سنوورتيک له‌نيوان که‌ستي و سياسييدا هه‌بيت. به‌لام تاي ئه‌و سنووره له کويدا رابکيشريت؟

گه‌لتيک که‌س پتيان وايه که برباري ژيان له‌مه‌ر ويستن يان نه‌ويستني منداڤ پتيوسته بربارتيکي که‌سي و بي بينه‌وبه‌ره بيت. ئافره‌تان ده‌بيت

مندال دروستکردن (زاوژن) و سیکسیوالیتی له دهستی خوځاندا بهیلنه‌وه. کس نابیت بوی هبیت دست بخاته ناو ئه‌وه‌وه که نیمه‌ی نافرته چ جوړه سیکس کردنیکمان دهویت (Phillips 1991). به‌لام بۆ رادیکال‌فیمینیسته‌کان، که سیکسیوالیتی وهک بناخه‌ی بنچینه‌یی نیزامی دهسته‌لات ده‌بینن، بی‌گومان ئه‌مه سنوور راکیشانیکی ماقوول نییه.

که‌واته ریزیک تیگه‌یشتنی جودا هه‌یه سه‌بارته به‌وه‌ی که مرؤف چۆن له تاییه‌تییه‌که حالی بیته. له‌لایه‌که‌وه مه‌سه‌له‌که ئه‌وه‌یه که فیمینیسته‌کان مه‌به‌ستیان له شتی جودایه کاتیک که قسه له‌سه‌ر "ئه‌وی که‌سییه سیاسیسه" ده‌کن. هه‌لبه‌ت پتویست ناکات ئه‌مه وا لیک بدریته‌وه که هه‌ر شتیکی نیمه له‌گه‌ل له‌شی خوځاندا ده‌یکه‌ین پیدایستانه له‌لایه‌ن گشتییه‌وه به‌رتوبه‌ریت و بریاری له‌سه‌ر بدریت. به‌لکو زیاتر مه‌سه‌له‌که سه‌بارته به‌هه‌بوونی نازادییه که نافرته بتوانیت ئه‌زموونی که‌سیتی خۆی بگوریت بۆ سیاسه‌ت ئه‌گه‌ر و کاتیک که بخوازیت. ده‌رپرینه‌که هه‌روه‌ها به‌و مه‌به‌سته‌ش نایه‌ت که ئیتر نابیت هه‌ر هیچ سنووریک له‌نیوان ئه‌وه‌دا که سیاسه‌ته و ئه‌وه‌ی که سیاسه‌ت نییه هه‌بیت. ئه‌گه‌ر هه‌ر هه‌موو شتیکی بیته به‌سیاسه‌ت چه‌مه‌که‌ه و اتای خۆی ون ده‌کات. ئه‌گه‌ر سنووره‌کانیش نه‌میتن، ئه‌وا سیاسه‌تیش له‌ئارادا نامینیت.

ب. هونیک ده‌لایت (B.Honig 1992:225) "ئه‌گه‌ر سیاسه‌ت له‌هه‌موو شوینیک بیت که‌واته له‌هیچ شوینیکیش نییه" ئه‌وه‌ش هه‌روه‌ها شیاوه که "که‌سیتییه‌که سیاسیسه" وهک ددانپیدانانیک لیکبدریته‌وه که پتوه‌ندییه ده‌سته‌لاتییه‌کان له‌که‌شه که‌سیتی و گشتییه‌که‌دا بیمه‌جاز و پتوه‌بوونه پیکه‌وه گریدراون. ئه‌وه‌ش جوړیک له‌تیگه‌یشتنه به‌و مانایه دیت که هیچ ئاستیکی ژبانمان نییه مانای سیاسی نه‌دات.

جووتبوونی سیکسی له‌سه‌ندا کاریکی که‌سیتییه (تاییه‌تییه). له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا شیوازی جووتبوونی سیکسی کۆدداره و شیوازی ده‌سته‌لاتی نابه‌را به‌ر ده‌گریته خۆی و کاربگه‌ری خۆی دوورتریش له‌سنووره تاییه‌تییه‌که داوژیت [...] ئامانجی فیمینیسته‌گه‌لیک که سه‌رنج ده‌خه‌نه سه‌ر بالا ده‌ستییه، ئه‌وه‌یه که روونی بکه‌نه‌وه چۆن ده‌سته‌لانی جوړاوجوړی که‌سیتی و گشتی توند و نیزیک پیکه‌وه‌گریدراون (Mansbridge 1993:364).

تیپینی

۱- گفتوگۆ سه‌بارته به‌ره‌وشتیکی نافرته‌یی تاییه‌ت له‌پتوه‌ندی له‌گه‌ل ده‌کردنی کتیپی "به‌ده‌نگیکی دیکه" (In a Different Voice 1982) وه‌رگیرانی سویدی (۱۹۸۵) ی کارۆل گیلیگان (Carol Gilligan) دا بوو، کارۆل مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که نافرته‌تان شیوه‌یه‌کی تاییه‌تی تیگه‌یشتنی ره‌وشتییه‌ان هه‌یه که له‌سه‌ر پتوه‌ندی مرؤقییه‌انه و په‌رستیاری له‌نگه‌ر ده‌گریته، نه‌ به‌پله‌ی یه‌که‌م له‌سه‌ر پرنسیپی ئه‌بستراکت وهک بۆ نمونه دادوهری. کاری ووارنیس (Kari Waer-ness 1984) له‌خالی ده‌رچوونی لیکچوه‌وه گفتوگۆ له‌سه‌ر چه‌مکی ئه‌قلانیتی په‌رستیاری rationality of caring ده‌کات. به‌و چه‌مه‌که‌کاری ده‌یه‌ویت جوړی ئه‌و ئه‌قلانیتییه تاییه‌تییه بخاته به‌رده‌ست که ئه‌و پتی وایه، ره‌فتاری نافرته‌تان کاتیک که کاری په‌رستیاری جودا ده‌کن، جلّه و ده‌کات.

۲- بۆ زیاتر پیداجوونه‌وه‌یه‌کی توژینه‌وه فیمینیسته‌یه‌که‌ی سه‌بارته به‌ده‌وله‌تی خوځگوزهرانیی پروانه بۆ نمونه داهلرپ (Dahlerup 1994) ئیلمان (Elman 1996) و سه‌ینسبیری (Sainsbury 1994).

دیموکراسی و هاوولاتیستی

دیموکراسی پیاویانه

ئافره تان هەر له سه ره تاوه له گه ل دیموکراسیی که وتوونه ته پیتوه ندییه کی سهیره وه. له ئە سینای ئە نتییدا، ئەو شۆینهی که به پیشکە ی دیموکراسی داده نریت، ئافره تان هەر گیز و هرنه گیران و قبول نه کران. رۆلی ئافره تان له دیموکراسییە ی ئە ویدا ئە وه بوو که له ده ره وه ی بن. دیموکراسی، که به واتای فه مانه وایی گه ل دیت، به و واتایه بوو که ته نیا پیاوانی گه وه سال و ئازاد ده سه له اتدار بوون. کۆیله و ئافره تان به هیچ شۆیه یه ک بۆیان نه بوو هاوولاتیستی بن. ئە وان هەر وا سووک و هاسان وه ک خه لک نه ده بینران.

له دۆخیکی ناسکی دیکه له میژووی دیموکراسییدا، له شۆرشێ فه ره نسادا، ئافره تان خۆیان له و دۆخه سهیره دا ده دیته وه که داوای مافه کانی پیاوانیان ده کرد، "Less droits de homme"، ئەو مافانه ی که پاشان ده رکه وت که ئاره زوو کردنیان بۆ ژیان تر سناکه. کاتیک که ئولیومپه دی کۆگی (Olympe de Couges) پیتی داگرت که ئافره تان به و مافه "شاد" بوون که بچنه سه ره کۆی مه رگ، هه رواش ده بیت مافی خۆیان بیت بۆیان هه بیت بچنه سه ره میزی ناخافتن، سه ری په ریندرا (Scott 1996). به هه ر حال، ئەو ده سه له تیتیه و ده رانه ی ئەو له که رتی گشتی زۆری له سه ره که وت. به گشتیی سه دان ساله گۆتویژی له مه ر دیموکراسیی ده سه تی پیکراوه، بچ ئە وه ی ئافره تان به شداری تیدا بکه ن (Phillips 1991).

ئهمه ش بچ گومان له دۆخی راسته قینه ی سیاسه تدا ره نگ ده داته وه. هه تا ناو قوولایی سه ده ی بیسه ته مه می خایاند تا ئافره تان له و به شه ی جیهانی ئیمه دا مافیان چنگ که وت ده نگ بدن.

به و پاشه له (رابردووه) سیکسیستیی هه وه که سیسته می دیموکراسیی هه یه تی، هه تا وه کۆ ئه مرۆش هه م له لای پیاوانه وه شۆیه ی درا وه تی و هه م لای ئە وانیشه وه به رتیه بردراوه، ئەمه زۆر سه ره نییه. یاسادانان و یاسا پیتره و کردن له ده مه یکی دریتدا، له و رینگایه وه که ئافره تان له هاوولاتیستییه کی ته و او مانا ده ره هاوویژان، هه ره له به ره وه ندی پیاواندا بوو. ئە مرۆ یاساکان به شۆیه یه کی دیکه شۆیه دار کراون. له خۆدی شۆیه که یدا جنس، بۆ ئە وه ی گه رانتی هاو مامه له یی کردن به هه مووان بدات، بیلایه نه، به لام که ئە مه یارمه تی ئافره تانی نه داوه بگه نه به رابه ری و هیشتا بالا ده ستیی پیاوان له ئۆرگانه بریار ده ره کاند، له ناو مووچه خۆزانی ده وله تی و دادگا کاند، هه یه، ده ره که ویت. سه ره رای ئە وه ش ئە گه رچی یاسا و ریتسا ده وله تیبه کان ئیتر به ره سمیی ئافره تان هه لئا و پیردی، هیشتا هه ره کۆمه لگا به رابه ره نییه. ئافره تان له هیلانه و مه مه ره کانی ده سه له اتدا به توندی که م نوینه رن. ژیا نه ره سمیی که و گۆتویژه تیئۆرییه سیاسیی هه کان سه باره ت به ده سه له ات، نه یان توتایوه له م ره نگدانه وه یه ده ره باز بن.

له تیئۆری سیاسی نه ریتیدا ئە وه به گه ر و گه رت و ئاسه نگ نابینریت که سیسته می دیموکراسیی ئاساییانه ئافره تان ده ره هاوویژیت، به زۆریش ئە مرۆ که ش هه ره وایه. نو سه ری ئەو کتیبی خۆیندنه که تازه ده ره جو وه که له سه ره ده ستووری سویدییه، ده پرسیت: "له به رچی پیاوان ناتوانن ته نانه ت له به ره و امیشدا هه ره نوینه رایه تیی ئافره تان بکه ن وه ک که سه دان سال کردوویانه؟" (Larsson 1994:115).

پاش چه ند په ره یه ک ده لیله ی تانه وه له سه ره ئەم پرسه به چیتره، نو سه ره که خۆی ده گاته ئەم سه ره نه نجامه:

ده ی، وه لآمی ئەو پرسیاره چیبه که ئە گه ره بوونی چه ند ئافره تیک له دامه زراوه بریار ده ره کانه ماندا پیتویست بن یا نا؟ به و پیتا ساندن و ئاماده کارییه شه وه وه لآمه که هه ره نه خیره. سیسته مه سیاسیی

نوینەرایەتیبە کەم سۆیەد لەسەر بناخە ی نوینەرایەتی ی پراوچوون دامەزراوە، نەک لەسەر نوینەرایەتی کۆمەڵایەتی. بۆ پێرەوکردنی نوینەرایەتی کۆمەڵایەتی مەرۆف پیتووستە، نەک جنسە کەم. (Larsson 1994:117)

ناوەرۆکی تیئۆری دیموکراسی فیمینیسیتی ئەوەیە کە سیستەمی بە دیموکراسی دانانیت کە لەسەر بناخە دەروا و بشتن و بئەستەشتە وە سیستە ماتیکانە ی ئاڤرەتان شکلی پێ بدیت و شکل وەرگریت. سیستە مە دیموکراسیەکانی ئیستا لەسەر نیشاندانی ئەو ناکۆکیە بناخەیان داکوتاو کە هەندیک کەس لەبەر جنسە کەمیان، کتومت زیاتر دەستەلاتدارن:

ئیمە ئیستەکانی دەبیت "ناکۆکی دیموکراسی" چارە بکەین کە بەهۆیە دەستەلاتی کۆمەڵایەتی پلە ی هەندیک هاوولاتی زیاتر دەکات وەک لە هاوولاتی دیکە، و یە کسانیتی هاوولاتی تیش هەندیک هاوولاتی دەکات بە هاوولاتی بەهێزتر (Young 1989:259).

فیمینیسیتەکان لەسەر ئەو کۆکن کە دیموکراسی دەبیت بپراز بکرت، بەلام لە ناو خۆیاندا تیگەبشتنی جودایان هەبە کە چ جۆرە گۆرانکارییەکی کاریگەر بۆکردنی ئەو کارە پیتووستن. کەمیک گەرە کردراو دەتوانریت بگوتریت کە گفتوگۆکە سەبارەت ئەوەیە کە چۆن دەتوانریت گۆران لە ناو سیستە مە ئیستاییە کە دا بکرت، یان ڕەنگە خودی سیستە مە کە بێمەجاز بەنیزامی دەستەلاتی جنسیە و ئالۆزکاو بیت. هەندیک پێیان وایە کە دیموکراسی لیبرالی لە رزگارکردن دیت، بەو مەرجه ی کە بئەستەستی ئاڤرەتان چارە بکرت. فیمینیسیتی دیکە مەبەستیان ئەوەیە کە نيزامی جنسی لە ناو خودی سیستە مە دیموکراسیە کە دا، لە ناو هاوولاتی بونە کە و لە تیئۆریە سیاسیە کە دا هەبە. تەنانەت ئەگەرچی هەندیک تیئۆریگەل و

پراکتیکە لیش بە ئاشکرا ئاڤرەتان هەلنەوتیردن، هیشتا ئەوانە هەر بەقالبی پیاوان فۆرمیندراون.

جنس و دیموکراسی

سەرئنجی ڕەخنە ی فیمینیسیتی لەسەر ئەوەیە کە چۆن تیئۆریگەلی دیموکراسی لە "یەک مەرۆف - یەک دەنگ" - هەو سەرچاوە ی گرتوو و بەو شێوەیە پێ دادەگریت کە ئەو شێوە جنسیە ی هاوولاتی هەبەتی ناوەرۆکی سیاسی نابەخشیت و بپایەخە. ئەم هاوولاتی بێجنسە کە دروستکراوە، پشیمەرگە راستەقینەکانی دیموکراسی دەشارتەو - کە لە راستیدا سەرەجنس بوون، کاتیک کە دیتە سەر ئەو ی کێ دەستەلات و نفوزی هەبە، تەواو گرنگە و خالی ناوەندیە. لە سیاسەتی پیادەکردا بەرژەندی گشتی هەم لەلایەن ئەو گروویە و هەم لە پیناوی ئەو گروویە خۆیدا، کە خۆی مافی بەخۆی داوە نوینەرایەتی هەمووان بکات، دەخەملتیرت. و بستە ی گشتی لەلایەن پیاوانی سپیستی تەمەن مامناوەندەو شێوە و ناوەرۆکی دەدرتیت. مۆد ئیدواردس (Maud Ed- wards 1993) ئامازە بەو دەکات کە ئەم راستەقینە ی، دژی ویناکردنە داسەپا و ڕەگ داکوتاوکانە کە گواپە جنس نە مانای سیاسی هەبە و نە دەبیت هەیشی بیت.

نۆرمی پیاوانە ئەوەیە کە پیاوان، وەک پیاو - هەبوونیان نیبە. ئەوان وەک پۆلیکی جنس پیناسە ناکرین. ئەفسانە گشتیە کە ئەوەیە کە فەرمانرەوایان و دەستەلاتداران متمانەیان پێ دراوە چونکە ئاقلەندن و ڕەچاوی بەرژەندی گشتی دەکەن، نەک لەبەر ئەوەی کە پیاوان. (Edwards 1993:104)

تیئۆری دیموکراسی فیمینیسیتی هەنووکە ی لەسەر "دیموکراسی هاوئاستی Parity democracy (هاوئاست = Parity) قسان دەکات.

ئەو ھەش و ھەك ھەولدا نىك بۆ چارە كوردنى ئەو گىروگرفتانهى كه له ھاوولائىتتییەكى لایەنگرى جىسدا ھەن. ئەو بىرەى له پشت "دىموكراسىيى ھاوناسىيى Parity democracy" - ھەويە ئەو ھەيە كه دابە شىبوونى راستەقىنەى مرۆڤاىيەتى بۆ دوو جنس، ئافرەتان و پىياو، دەبىت له دامەزراو ھەسەمىيەكاندا ھەنگ بداتەو. دۆخى نابەرابەرئىتى نىوان جنسەكان دەبىت، لەبى ئەو ھەيە كه تەنیا ھەك دۆخىك كه بەجىي داخ داڤرئىت و ھەك وردە زىخىكى ناو مەكىنە دىموكراسىيەكه بىنرئىت كه دنا ھەكتر زۆر باش چەورەكراو ھەك گوايە بى ئەو گرتە خەوشىكى دىكەى نىيە، دەبىت له فۆرماندى سىياسەتدا خالى سەرەكى و دەستپىك بىت.

جۆرى مرۆڤاىيەتى يەك دانەيە، بەلام ھاوبەرگ نىيە. مرۆڤاىيەتى ناتوانئىت بەدروستىيەو ھەبىت ياخود زەنگىنىي تەواوى خۆى بنوئىت ھەتا پىياوان و ئافرەت ھەك خۆيان شوئى خۆيان چنگ نەكەوتىت و ھەتا دامەزراو ھەكان باسىكى جىياوازى نىوان جنسەكان نەگرنە خۆيان (Sledziwski 1992:24).

لىكدانەو ھەكان بەزۆرى ئەو ئەنجامگىرەيان ھەيە كه ئافرەتان دەبىت نىو ھەي جىگاكانى ناو ئۆرگانە ھەسەمىيە گرنەكانى كۆمەلگايان دەست بكەوتىت. ھەنگە يەكئىك لە ھەرە ھۆبە گرنەكان ئەو ھەيە كه بەو شىو ھەيە بتوانرئىت بىرۆچكەى دەستەلات بگۆردرئىت. كاتىك ئافرەتان لەو شۆتەنەدا نىن كه دەستەلاتيان لىيە ئەو وئەيە بەھىز دەكات كه ئافرەتان نرخ و توانا و لىياقەتيان لە پىياوان كەمترە.

دەرھاوئىشتنى سىكسىي لە خانەى سىياسەتدا وئەيەكى ئافرەت دەخەملئىت كه لە پىياو كەمتر، كەملايەقتر و ناتەواوترە. (Hawkeswarth 1990:185).

دیارە كەسەتتییەكە بى گومان سىياسىيە - بەلام كرۆكى ئەم دەلەلەتەنەو ھەيە ئەو ھەيە كه دیارە سىياسىيەكەش ھەر ھەو ھە دەتوانئىت بىت

بەكەسىي (تایبەتى). ئىدیئالی (ئەو نەبالای) سىياسىي وئەنكردى كەسىي دروست دەكات. ئەگەر ئافرەتان دەستەلات و فەرماندەيى authority يان بدرئىت ئەو ئارەزوومەندى سىياسىي و پرسەكانيان بۆ يەكەم جار بەگرنە دەبىسترن. جىبەجىكردى بنىاتانەو ھەي رادىكالانەى ئەم دەستەلاتە گشتىيە ھەر بەتەنیا نرخی سىمبولىكى نابىت. ھەر ھەو ئەو ماناىەش دەدات كه ئافرەتان خۆيان دلنیا دەكەن لە بەرابەر ئەو ھەنگاوە سىياسىيانەدا كه دەشئىت زىانيان پى بگەيەنئىت ياخود دەتوانئىت جىپئىيان (پەلەپاىەيان) بەرەو دوو ھەبىتەو.

ئەگەر ئافرەتان لەسەدا پەنجای جىگاكانى ناو ئۆرگانە ھەسەمىيەكان (دەولەتییەكان) وەرگرن، ئەو ئەمە دەتوانئىت ھەك چەشنىك بىت لە خۆپارزىي بۆ ئافرەتان (Hawkesworth 1990). ستراتىيەكى لەو شىو ھەيە ئەو ھەيە كه ئافرەتان، كاتىك باس لەسەر ھەندىك پرس بىت كه بەتایبەتى پتەوئەى بەوانەو ھەي، جىي خۆيەتى لە رىكخراو ھەسەمىيەكاندا مافى قىتۆيان ھەبىت.

كۆمەلە پرسىك ھەن كه تايبەتەن بەئافرەتانەو. شتىكى ناماقولە كه پىياوان بربار لەسەر پرسىارگەلىك بەدەن كه گرىدراوى ئافرەتان، ھەكو پرسى لە بارىدن، زەوتكردى سىكسى يان لىدانوكوتانى ئافرەتان (Young 1991).

رەخنەى دژ بەبنىاتنانى سىستەمى سىياسىي وا كه ھەنگى دوو جنسىي مرۆڤاىيەتى بداتەو بەزۆرى سەرنج دەخاتە سەر ئەو ھەي كه بەو شىو ھەي رىگا دەدرئىت تەنیا قسە لەسەر تاكه يەك جىياوازىي بكرئىت و ئەو جىياوازىيە ھەموو جىياوازىيەكانى دىكە و نايەكسانىتئى دەستەلات لە كۆمەلگادا بخاتە پشت خۆبەو. (Outshoorn 1994). ئەو بىرانە لەلایەن ئەم جۆرە رەخنەگرانەو لەبەرئەو ھەركۆنە دەكرئىن، چونكە رەخنەگران پئىيان وايە كه ئەم جۆرە بىرانە قوولتەرن ناو ھەركۆنى سىياسەت سەر ھەو ھەكەن.

لیکدانه و هه که ی ئەمان دەلیت ئەگەر ئاڤره تان له بهرتهوه نوینه رایه تیسیان ده کړیت که ئاڤره تن ئەوا سیاسهت واتای خوئی ون ده کات. مرۆڤیک ئیتر هه لئا بژیردیت له بهرتهوه ی ده توانیت هه لئا بژیرهر رازی بکات. به لکو له بهرتهوه هه لئا بژیردیت چونکه "ئهو" سه ر به م یان ئەو جنسه ی دیکه یه . که داوا بکړیت ئاڤره تان هه میسه له ناو حوکمه تکرندا به شدار بن، ئەوه ده گه نیت که هه ر هه موو واتای سیاسهت ون بووه. (Voet 1992:394).

ناپه زاییسه کی دیکه ئەوه یه که ناکریت بگوتیت ئاڤره تان بهرتهوه ندی بیایه تی هاو به شیان هه یه که راسته وخۆ ده توان له سیاسه تدا بیپارین. بۆچی سیاسهت، هه ر ته نیا له بهرتهوه ی نیوه ی سیاسه تمه داران ئاڤره ت بن، جیاواز ده بیت؟ (Outshoorn 1994) ئاڤره تان هه ر ته نیا ئاڤره ت نین. ئەوان ههروهه ده توان وهک هه ر مرۆڤیک دیکه به ره له ستکاری هیزی ئەتومی بن، ره شپیتست بن، کاتولیک یان مرۆڤیک خاوه ن سه گ بن، ئەوانه ی دژی یه کسانیی نوینه رایه تی سیاسی ئاڤره تانن بهو شیوه یه گه ره کیانه ئەو راستیی به گه یه نن که ئاڤره تان ناسنامه و وه فاداری دیکه شیان هه یه، بۆ ئەوه ی هه ر به ته نیا له بهر ئاڤره ت بوونیان نوینه رایه تیسیان نه کړیت.

شیوه یه کی دیکه بۆ مامه له کردنی پرسه که ئەوه یه که ده بیت جیاوازی له نیوان شیوه ی سیاسهت و ناوه رۆکدا بکړیت (Janasdittir 1998). ئەسله ن نه شیاهه بزانیته ناوه رۆکی سیاسهت چۆن ده گوتیت ئەگه ر ژماره یه کی زیاتر له ئاڤره تان به شدار ی تیدا بکه ن. ته نانه ت ئەگه ر ئاڤره تان خاوه نی چه ند بهرتهوه ندییه کی باهه تی (ئۆیجیکتیشیی) ئاڤره تیانه ش نه بن، ئەوا هه ر یه ک دانه بهرتهوه ندی هاو به شیان هه یه، ئەویش ئەوه یه که له که شه گشتیی هه که دا به شدار بن و له پیرادا بن، واته له پرۆسه سیاسیی هه که دا به شدار بن.

ئامازه ش ده کړیت که گوتویتری له مه ر بهرتهوه ندی جودای ئاڤره تان هه ر نه ده بوایه بکدرایه. بۆ به شدار بوون له سیاسه تدا ئاڤره تان به هیچ شیوه یه که نه ده با هه رگیز پیوستیان به وه بیت بیسه لمین که شتیکی زیده تر ده خه نه سه ر سیاسهت وهک له وه ی پیاوان ده یکه ن (Jansson 1994) ئاڤره تان هه ر چیه که بکه ن یان به ته مابن، مافی خو یانه که به شدار بن. له دیموکراسیی هه کی دروستدا، له دیموکراسیی ناینده دا، ئاڤره تان ده بیت تیایدا و له گه لدا بن:

دیموکراسی بۆ ئاڤره تان چی دی وهک دیموکراسیی هه کی ناته واو نابینریت، به لکو ته واو وهک نادیموکراسیی ده بینریت. (Sledziewski 1992:27)

جنس و هاوولاتی

چه مکی هاوولاتی له گوتویتری تیئوری دیموکراسییدا ناوه نده. بۆ ئەوه ی دووباره باسه که به به شی پیشوه وه به ستینه وه، ده توانین بلین هاوکات که گوتویتری هه که له سه ر "ئهوه ی که سییه سیاسیی هه" سه رنجی دا بووه که شه نیزیکیه که (ئینتیم) و پیداویستی به سیاسه تکرندی ئەو که شه، فیمینستانیی گوتویتری هاوولاتی هتیرش ده به نه سه ر پرسه سیاسیی کلاسیکیه کان که له سه ر نوینه رایه تی سیاسی و کارتیکردنی سیاسی ده دوتن. باسه که لیته دا دووباره سه باره ت به مافداری و ئه رکرداری سیاسی هاوولاتیسیان و سه باره ت به هه لداریا نه له به شدار بوون و له کارتیکردن له سیاسه تدا (Siim 1994).

جاری پیش هه ر شتیکی مه حاله بزانیته که "هاوولاتی" کییه، بۆ ئەوه ی له و پیکهات و ناوه رۆکه سیاسیی هه برانین ک ئەو هاوولاتییه ی تیدا یه. کۆمه لگایه ک که ئاڤره تان به تاییه تی تیایدا خاوه نی دهسته لاتیکی که مترن وهک له پیاوان، بۆ گومان ئەو هاوولاتییه ی تیدا فه راهه م

دهبیت که شایسته‌یه تی - ئەویش هاوولالتیتیه که له‌سه‌ر پرنسیپی هه‌لاواردن بنیات نراوه. ته‌نانه‌ت ئە‌گه‌رچی ئافره‌تان هه‌نووکه به‌رهمیبه وه‌ک پیاوان خاوه‌نی هه‌مان مافگه‌لی هاوولالتین، به‌و واتایه نایه‌ت که له پراکتیکدا به‌راه‌رن. ئایا به‌راستی ماقووله ئافره‌تان وه‌ک هاوولالتی نازاد و سه‌ربه‌خۆ له‌قه‌لم بدرین کاتی که ئەو کۆمه‌لگایه‌ی تیتیدا ده‌ژین نه سه‌ربه‌خۆی ئابووریان وه‌چنگ ده‌خات و نه سه‌روه‌ری فیزیکیان گه‌رانتی ده‌کات؟ ئایا ماقووله تیتۆری نه‌ربیتی (ترادیسینوالی) دیوکراسیی چاوه‌ له‌و هه‌لومه‌رحه‌ جودایانه ده‌پۆشیت که ئافره‌تان و پیاوان هه‌یانه کاتی که ئەوان مافگه‌لی دیوکراسیی خۆیان پیاده ده‌کهن؟

بونیا‌تی ژبانی رۆژانه، به‌هاوسه‌رداریتیه‌شه‌وه، به‌باوه‌ر و کردارگه‌لیکه‌وه دامه‌زریندراوه که وا داده‌نیت ئافره‌تان سروشتیانه بنده‌سته‌ی پیاوان - هاوکات که نووسه‌رانی دیوکراسیی به‌رده‌وام پیتیان وایه که ئافره‌تان و پیاوان ده‌توانن و هه‌رواش نازادانه له هه‌لومه‌رحدا به‌راه‌ر، پیکه‌وه وه‌ک هاوولالتی دیوکراسیی سه‌رفراز، هه‌لده‌سوورین. (Pateman 1989:220)

په‌خه‌که له‌و پنته‌وه سه‌رچاوه ده‌گریت که هاوولالتی، سه‌ره‌رای فۆرمی بێجینسی خۆی، له‌و بناخه‌دا جنس‌گره. کاتی که له‌سه‌ر هاوولالتی قسان ده‌کریت له‌ راستییدا مه‌به‌ست له‌ هاوولالتی نیره. له‌ به‌شه تیتۆرییه ئابستراکته گه‌ردوونیه‌کاندا (فره‌گشتیه‌کاندا) پیاو به‌پیدزکی خۆی وه‌ژوور ده‌نی:

یه‌کێک له‌ هه‌ره‌ فیله‌ ئاساییه‌کان [...] به‌دزی بردنی پیاوانی به‌رحه‌سته‌یه بۆ ناو چه‌مکه نابه‌رحه‌سته و گه‌ردوونیه‌ گشتیه‌کان که ده‌بیت به‌خۆراکی بیره‌ سیاسییه‌که "تاکه‌که‌س" یان "هاوولالتی" لیره‌دا به‌ربژاری بێ گومانن و پتویست ناکات هه‌لبه‌ینریت که کین. (Phillips 1993:77)

له‌ناو فیمینیزمدا بۆچوونی جیاوازه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که چۆن چاره‌سه‌ری ئەو گیروگرفته‌ بکریت که ئایدیاله‌ هاوولالتیه‌ بێجنسه‌ درۆزنه‌که له‌سه‌ر ئافره‌تان ده‌ی سه‌پینیت. هه‌ندیک بۆ ئه‌وه‌ تی ده‌کۆشن که روانینه‌ ساخته‌ هاوولالتیه‌که بێت به‌روانینتیکی "دروست" - که سه‌ر به‌جنس بوون له‌ راستیدا هیچ رۆلێکی له‌ ژبانی سیاسه‌تدا نه‌بیت. کۆله‌که‌ی بیری ئەم بیریاره به‌راه‌ریخوازانه equality theorists (پروانه‌ لاپه‌ری ۶۶) ئه‌وه‌یه که تاکه‌که‌س و هاوولالتی وه‌ک پۆل (که‌ته‌گۆری) بێ گرفتن و گیروگرفته‌تیک دروست ناکهن، به‌و مه‌رحه‌ی که ئافره‌تان له‌ راسته‌قینه‌دا تیتیدا بن. له‌ جیهانی ئاینده‌دا نابیت جنس هیچ مانایه‌کی هه‌بیت، په‌نگه‌ هه‌ر خۆشی نه‌میتیت.

به‌لام بیریاری جیاوازیخوازه‌مه‌ په‌ت ده‌که‌نه‌وه و ئاماژه‌ به‌وه ده‌کهن که مرۆفایه‌تی به‌راستی له‌ دوو جنس، پیاو و ئافره‌ت، پیک دیت. وا باشتره‌ مرۆف خۆی له‌گه‌ل ئەو راستیه‌ خه‌وشه‌لنه‌گره‌دا رابه‌پینیت. هه‌موو هه‌ولتیک بۆ خسته‌نه‌ ناوی پیاوان و ئافره‌تان بۆ ناو هه‌مان پۆل (که‌ته‌گۆری) ده‌بیته‌ ریسکیکی پر مه‌ترسیی که یه‌کێک له‌ جنسه‌کان (به‌جیتی پرواوه‌ جنسی پیاوان) ده‌بیت به‌نۆرم (Phillips 1993:79)

باوه‌جودی ئه‌وه‌ی ناوی ده‌نین "تاکه‌که‌س" یان "هاوولالتی" ئەو بینه‌ملاولا پیاو - ه، و واش پێ ده‌چیت که هه‌ر وا بینه‌تته‌وه.

هاوولالتی و دایکایه‌تی

گۆتوتییه‌ی هاوولالتی‌بوون هه‌روه‌ها مامه‌له‌ له‌گه‌ل ئەو پرسیاره‌ش ده‌کات که ئە‌گه‌ر ناسنامه‌یه‌کی ئافره‌تییه‌ هه‌بیت که بتوانیت به‌خالتیکی ریمان بۆ جوړیکی نوێ له‌ هاوولالتی. ئایا شتی که له‌ دۆخی ئافره‌تاندا هه‌یه که زیده‌نرخ‌ی پێ بدریت و بیت به‌پارسه‌نگیک بۆ ئەو هاوولالتیه‌ پیاوانه‌ قه‌ل‌خانداره‌ که ئیستا هه‌یه؟ یاخود هه‌موو ئەم جوړه‌ هه‌ولانه‌ بۆ دۆزینه‌وه‌ی

ناسنامه‌یه‌کی ئافره‌تیبی هەر ته‌نیا کۆنه‌په‌رستانه و سنووردان؟

خالئی پتی هه‌لگرتنی کارۆل په‌یتمان (1988، 1989) Carole Pateman ئه‌وه‌یه که ئافره‌تان له ناو ده‌وله‌تی مۆدێرندا هاوولاتییبی هاوونرخ نین. ئەم راستییبه له ناو ئه‌وه‌شدا دیاره که چۆن ئه‌رکدارییبه هاوولاتییکانی پیاوان و ئافره‌تان جیاوازن. هه‌ره ئه‌رکی پیاوان، پاراستنی ده‌وله‌ته به‌ژبانی خۆی، به‌لام بۆ ئافره‌ت ده‌بیته به‌ئه‌رکدارییبه‌ک بۆ دروستکردنی ژبان بۆ خستنه‌وه‌ی مندالان. به‌لام مندال‌خستنه‌وه ئه‌رکی هاوولاتییبی نییه، به‌لکو وه‌ک سیمبولی سرووشتیبوون و دهر له سیاسه‌ت ده‌بینریت. له‌به‌رئه‌وه مندال‌خستنه‌وه هه‌ر له که‌شی که‌سیته‌یدا (تایبه‌تییدا) ده‌هیلترته‌وه. کارۆل په‌یتمان به‌و شیوه‌یه مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که به‌روئاوه‌ژوو (دایکاته‌می) تایبه‌تی / گشتی ده‌بیته توور بدریت و زایینی ئافره‌تان وه‌ک کرداریکی سیاسی بینریت. په‌یتمان هه‌ولتی ئه‌وه نادات که پۆلی پیاو و ئافره‌ت له ژبانی سیاسیدا هه‌له‌شینه‌تته‌وه.

به‌زۆری دروست هه‌ر دۆخه دایکایه‌تییبه‌که‌یه که ده‌که‌وته‌ی ژن چه‌قی سه‌رنجی گۆتویژه هاوولاتییبی فیمینیسیتیبه‌که‌وه. کارۆل په‌یتمان له‌سه‌ر توانستی ئافره‌تان ده‌دووته که دتوانن ژبان دروست بکه‌ن. نه‌ک ئه‌وه‌ی که خودی مندالبوونه‌که خۆی ده‌بیته مایه‌ی جوړیکی تایبه‌ت له په‌وه‌شگه‌ری ئافره‌تی. به‌لام بیربارانی دیکه، به‌په‌چه‌وانه‌وه، وا ده‌بینن که دایکایه‌تی ده‌توانیت بیته به‌دانه‌ری بناخه‌یه‌کی نۆرماتیف (په‌وه‌رگه‌ر) بۆ هاوولاتییبی (به‌راوردی لاپه‌ره‌ی ۹۶-۷۰ بکه).

ئهم جوژه فیمینیس‌تانه له‌ویدا ناوه‌ستن که دوو جیهانی پیاوان و ئافره‌تان هاوونرخن و جیتی خۆیه‌تی وه‌ک هاوونرخ بینرین، به‌لکو په‌شنایی ده‌خاته سه‌ر پایه‌باندی په‌وه‌ستی و توانستی ناشتییه‌ینه‌ری ئافره‌تان (Dietz 1992).

په‌خنه‌ی توند، لهم هه‌ولانه بۆ خو‌شکردنی زه‌مینه‌یه‌ک بۆ ئافره‌تان که له سیاسه‌تدا به‌هه‌لومه‌رجی خۆبانه‌وه به‌شدارین، گیراوه. په‌خنه‌گره‌کان ئاماژه ده‌که‌ن که ئه‌گه‌رچی ئه‌وه ده‌ربازه‌رتیبه‌کی سه‌خته، هیتشتا پینداگرتن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که گروویپیک له یه‌کیکی دیکه به‌نرختره به‌راستی تایبه‌تییه‌انه دیموکراسی نییه. ئه‌و په‌وه‌ندییه نیزیکه‌ی نیوان دایک و مندال ناتوانیت بیته به‌مۆدیل بۆ په‌وه‌ندی سیاسی. له په‌وه‌ندی دایک - مندالدا په‌وه‌ندیکی که‌سیتیبه‌یه‌یه که له سیاسه‌تدا نییه. په‌وه‌ندی دایک و باوکایه‌تی به‌له‌وه به‌روونی هیرارشیه (هه‌ره‌میبه) و له‌به‌رئه‌وه سه‌خته به‌پیندریته ناو گۆره‌پانی سیاسه‌ته‌وه که جیتی خۆیه‌تی په‌وه‌ندییه‌کان تیایدا خه‌سه‌له‌تی یه‌کتریبینی نیوان هاوشانان هه‌لگرت. له سیاسه‌تدا هه‌م ده‌توانین و هه‌م جیتی خو‌شیه‌تی سنوورگه‌لی په‌وه‌ندییه که‌سیتیبه‌کامان به‌زینن. کاتییک که ئیمه به‌شداریی له که‌شی سیاسه‌تدا ده‌که‌ین ئه‌وا ده‌بین به‌شتیکی دیکه‌ی زیاتر له‌وه‌ی که به‌ته‌نیا نوینه‌رایه‌تی جیهانی ته‌سکی خۆمان بکه‌ین. له‌به‌رئه‌وه دایکایه‌تی هه‌رگیز ناتوانیت بیته به‌ئایدیالیکی سیاسی.

راستیبه‌که‌ی هیزی دیموکراسی له‌و توانایه‌ی دیموکراسی دایه که تاکه‌که‌س وه‌ک مامۆستا، بازرگان، هه‌ره‌وه‌زکار، به‌رتیبه‌هر، مندال، خوشک و برا، کرێکار، هونه‌رپیشه، هاووی یان دایک به‌جوړیک له بوونه‌وه‌ری سیاسی تایبه‌ت، بکات به‌هاوولاتییه‌ک له ناو هاوولاتیاندا. (Dietz 1992:75) خه‌ته‌لاره‌کان ه‌ی ئیمه‌ن).

به‌لام ئایا له راستییدا ده‌شیت که مرۆف له خۆی تپه‌ریت و بیته به‌بوونه‌وه‌ریکی دروستی سیاسی، بیته به "جوړیک له بوونه‌وه‌ری سیاسی تایبه‌ت" (۱۸)؟

(18) a special sort of political being.

ئایا ئیمه همیشە خویشمان ناخەینە ناو سیاسەتەوه؟ ئایا ئیمه همیشە وهک مرۆف ئافرهت، پیاو، دایک، کرێکار، تهسکبێن و گەشبین یان جوۆری تر نیین؟ وهلامی ئهم پرسیارانه بیرارانی جیاوازیخوازی دهلێن، چه مکتیکی هاوولاتیستییه که جیاوازییهکانیشمان دهگرتیهوه له جیاتی ئهوهی دهریانهاوپیژین. ئیمه دهبیته بۆمان هه بیته داوای سیاسیمان هه بیته له بهر هه بوونی جیاوازییهکانمان، نهک سه ره رای ئهوان. جیاوازیی نیوان مرۆقهکان ده بیته بۆ رهفتاری سیاسی خالی پی هه لگرتن بیته. که ئیمه ته نیا وهک هاوولاتیستی بتوانین بگه ینه روانگه یه کی گشتیی و بیلایه نی سیاسی جگه له ئه فسانه یه کی چی دیکه نییه (Young 1989).

بیرارانی جیاوازیخواز و فیمینیسته ئاراسته پلورالیستییهکانی دیکه جهخت له سه ره بایه خی گرووپه جیاوازهکان دهکهن و پی دادهگرن که جنس ته نبا تاکه به ندیواریه کی نییه بۆ گرووپ بوون. بۆ ئه وهی هه مووان هه مان هه لومه رجیان ده ست بکه و بیته بۆ به شداری بوون، هه ره ئه وه به س نییه که هه مووان هه مان یاساگه ل پی ره و بکه ن یاساگه لی تایهت پیوسته بۆ ئه و گرووپانه ی که سیاسته ماتیکانه هه لده تاوړین، وهکو ئافرهتان، بیگانان، که مئه ندامان یان به سالآچووان. جیاوازیی مرۆقهکان پیوسته بناخریته ناو سیسته مه دیموکراسیه که وه.

له بری هاوولاتیستییه کی گهردوونی له مانای به گشتیبووندا، ئیمه پیوستمان به هاوولاتیستییه کی گرووپ جیاوازی و جه ماوه ریکی لیکنه چوه هه یه. له جه ماوه ریکی لیکنه چوودا، جیاوازییهکان له لایه ن گشته وه سه لێندراون و وهک پرنسیپیک که قابیلی هه لوه شان وه نییه ددانپێدانراون. (Young 1989:258)

فیمینیسته پۆستمودێرنێیازهکان رێگایه کی دیکه دهگرته بهر که به هیج شیوهیه کی به فۆرمگه له ناسنامه ییه ئیستایییهکان رازی نابن (پروانه لاپه ره ۹۶-۷۰).

ئهوان دهلێن ئیمه وهک ئافرهت و پیاو، وهک ره شپێست و سپیپێست له قه له م ده درێن. ئهمه خوۆی له خویدا ده ره ئه فجامیکی ده سه لاتبازیستییه. کاتیک مرۆف داوای هاوولاتیستییه کی دهکات که له سه ره ئهم ناسنامه گیرخواردووانه دامه زریندراون ئه وانه بنده سه ییه که توندتر دهکات. واته ئه و که سه به شداریی له چه وساندنه وهی خویدا دهکات. کاتیک ئافرهتان داوا دهکهن که وهک ئافرهت له سیاسه تدا به شدار بن به و واتایه دیت که ئهوان ئه و ناسنامه به رسنوو رداره په سه ن دهکهن که نیزامی ده سه لات دای سه پاندووه. ئهم بیراره فیمینیسته ده یانه ویت که ناسنامه جنسییهکان هه لبه وشینه وه، نهک بیه یلنه وه. هاوولاتیستییه کی رزگارکار رێگا به مرۆقهکان ده دات خاوه نی فره ناسنامه بن، به رده وام له گۆراندا بن، و هه رگیز به ستراوه نه بن.

به ره چه دانه وه یه کی ئهم تیئۆریانه ئه وه یه که ئالۆز و پیچیده ن و کردنیان به کرداریکی سیاسی پراکتیک سه خته. ته نانه ت ئه گه ره ئیمه ئه و په ری پیشمان خوۆش بیته که جنس چیتر بایه خی له ژبانی سیاسه تدا نه میته و پراش بکه بن ئهمه ده شیت بتوانیت له تاینده یه کی دووردا روو بدات، ئه وانه ئهم پرسیارانه هه ره دینه گۆری: ئیمه تا ئه و ده م چی بکه ین؟ و چۆن مرۆف ناسنامه ی خوۆی هه لبه وشینه یته وه؟

تیپینی:

۱- سالی ۱۹۲۱ ئافرهتان له سوید مافی دهنگدانیان وه رگرت، له سویرا سالی ۱۹۷۱.

۲- تیگه یشتنه گشتیه که ئه وه یه که سیسته می سیاسی سوید ته نیا له سه ره نوینه رایه تیی را (بۆچوون) دامه زراوه. ئهمه له گه ل ئه وه دا که نوینه رایه تیی جوگرافییه له سیسته می ره سمیماندا بناخه ییه. کاتیک که چاوه روانی له که سیکی خه لکی ناوچه ی سکۆنه نا کریت

نوڤنه رايه تيبى كه سىكى نولاندى بكات، چاوه پروانيبى له پياويك دهكرت - بهو دهليله كه پياوان هميشه كر دوويانه - كه بتوانيت نوڤنه رايه تى ئافره تيك بكات.

۳- هيلگا هيرنيس (۱۹۸۲) Helga Hernes ليكدانه وهى خوڤى سه بارهت بهزیده كرده نوڤنه رايه تى ئافره تان له دهورى سى جوڤه بيوڤكه arguments بنيات ده نيت. به پيى بيوڤكه د ادوه ريبى Justice ئهوا به شدارى ئافره تان تهواو پرسىكى دادوه ريبه. له بهر ئه وهى ئافره تان نيوهى كوڤه لن ئهوا ده بيت نيوهى دهسته لايان هه بيت. بيوڤكه سهر چاوه resources ئاماڤه ده كات كه ئافره تان خاوه نى ئه زمون و زانبارى ديكه ن وهك له پياوان. كوڤه لگا ده توانيت سوود له بهكار هينانى توانستى ئافره تان وه رىگرت. دوا دانه، بيوڤكه بهر ئه وه ندى interests لهو خاله وه پي هه لده گرت كه ئافره تان بهر ئه وه ندى تايبه تيبان هه يه كه له گه ل بهر ئه وه ندى پياوان ده كه ويته ناكوڤيه وه. ئافره تان پيوسته به شدارى له سياسه تدا بكن بؤ ئه وهى پرسگه لى له مه ر خوڤان بهر نه پيش و ئاگان له بهر ئه وه ندى خوڤان بيت، پياوان ئه و كار هيان بؤ ناكه ن.

زانبارى و لهش

زانست و پياويى

نوڤنه رايه تى كرده جيهان، هه روهك جيهان خوڤى، كارى پياوانه؛ ئه وان له پروانگه ي خوڤانه وه وه سفى ده كهن، كه به پرواى خوڤان راستيبه كى ره هابه. (de Beauvoir 1949: 1970: 13)

به پيى نهرى زانستيبى ناييت كه سى ليكوڤه ر كار بكات ه سهر كاره زانستيبه كه ي خوڤى. كاتيك ئيمه ده چينه ناو جيهانى زانسته وه وا چاوه پروانيمان لى دهكرت خوڤان بگوڤين به يهك پارچه هوڤمه ندى. رزگار بوو له دهست لهش و جنسمان، له پيداويستى و له داخاڤى كه سيمان، چاوه پروانيمان لى دهكرت زانباريه كى گشتگرى گهردوونيبانه و راستى بابه تيبى (ئويچيكتيبى) وه بهرهم بهينين.

پي گومان مه حاله راستيبه كى بابه تيبى وه دهست بهيندرت. جيهانى زانستى سهره راي هه موو شتيك هيشتا هه ر جيهانىكى ديكه نييه، خاكيك نييه له شوڤتيكى ديكه بيت. له جيهانى زانستيشدا لهش و جنس، ههست و ئه زمونمان هه ر حازره:

ليرده دا كوتال و بون و بهرام هه ن. بالنده بيبايه خه كان له بهردهم په نجه ره كه وه دهده نه شهقه ي بال، ليرده ئه م هه لامه تى هه يه. ليته دهزيت. ئيره ئه و شوڤنه يه كه له لييشى دهمرت. ده بيت وهك پروداوى مه ترىاليبى راسته قينه بيتته ئه م شوڤنه وه، جا وهك دهنگى وتار خوڤنده وه بيت، وهك خشه خشى سهر كاخه زتيك بيت كه دوڤمىنتيكي پيك هيناوه، ياخود راسته وراست هه ر شتيك كه له باره ي ژيانه وه دهيزانيت. هه ر چوڤتيك بيت ده بيت هه ر ليته روو

بدات، بۆ ئەو هی بتوانیت وهک ئەزموون بیسینیت. (Smith 1987b:82).

نیشاندانی ئەو هی که جنس شتیک نییه له دهستی رزگار بین یان بیگۆرین، له گهڵ تیگه یشتنی بناخه ییدا سه بارهت بهو هی که زانیاری چیه و زانست چۆن مامه لهی له ته کدا بکریت پیکدا دهدهن. واتای لهش و جنس ون نابیت ته نیا له بهر ئەو هی ئیمه دهست به خویندن یان تووژینه وه ده که یین، به لکو ئەوان کاریش ده که نه سه ر ئەو هی لپی ده تووژینه وه و سه ره ئەو هی که چۆن له گیر و گرفت ده روانین و چۆن گوزاره له بوون ده که یین.

به و شیوه یه تیئوری فیمینیسیتی هه ر به ته نیا به ره نگاره وه بو یه ک نییه دژ به تیئوری دامه زراوی داسه پا و سه بارهت به ده سه ته لات سیاسهت. تیئوری فیمینیسیتی، ههروه ها ره خه یه که له چۆنیه تی فۆرماندنی ئەو تیئوریانه و لهو گریمانانه ی که تیئوری زانین له سه ر یان ویستا وه. دروست ههروهک چۆن چه مکی ها وولاتی و دیموکراسی له تیئوری سیاسی کلاسیکییدا به ژێر ده سه ته یی ئافره تانه وه فۆرمیتندراون. هه رواش به ره مه یینانی زانست ئاخرا وه ته ناو نیزامی ده سه ته لاتنی جنسییه وه.

نۆرمی پیاوانه و ئافره تانه هه م له ناو ئەو تیگه یشتنه دا پره که سه بارهت به وه یه زانست چیه و هه م له وه شدا که چۆن به باشترین شیوه زانیاری په یدا ده کرایت.

تیگه یشتنه بناخه ییه که له روانگه زانستییه نه ریتییه که دا ئەو یه که ده کرایت راسته قینه (واقیع) بکریت به دوو به شی ته واو له یه ک جودا وه، ئەو هی ده زانیت و ئەو هی که ده کرایت بزاندرایت. "بزان (هۆش) و لیزانراو/ قابیل به زانین (سروشت^(۱۹))".

سنووری نیوان ئەو هی که خاوه ن زانیارییه، کارایه و ئەو هی که بهرکاره،

(19) nature ("the knower (mind) and the knowable) Keller 1985:79.

واته با به ته که، ده بیت وهک ده می گوێزان تیژ بیت. مه رجی زانستی باش با به تیبوونییه تی، ئەو یه سنووری دیار و روون له نیوان لیترژیوه ر و لیتوژیوا وه دا.

ئهم بهروئا وه ژوو ییه - که با به ته که هه می شه بنده سه ته ی "خوده" که یه - له راستییدا به توندی رهنگی جنس ده دا ته وه. ئەمه هه ر به لانی که مه وه له و میتافۆرانه دا روون دیار نییه که له هه ردوو شیوه ی په سنی سروشتی زانست و له شیوه کاری زانستدا به کار ده بریت. به لکو ههروه ها له ده لیله یینانه وه ی زانیاری تیئوری کۆنیشدا میتافۆره جنسییه کان به زۆری روون دیارن. نموونه یه ک مۆدیلی زانیاری فرانسیس باکۆن Francis Bacon، باکۆن قۆرخکردنی زانیاری له لایه ن پیاوانی زانستکاره وه به زه و تکردنی سیکسیوالیتی ئافره تانه وه له لای پیا وه وه ده چوینیت؛ پیاو خوده، ئافرهت با به ته. رۆیال سۆسایتی Royal Society، یه کیک له یه که مین و گرنگترین ئە کادیمییه زانستییه کان، سالی ۱۶۶۷ له نووسرا وه ی پرۆگرامه که ی خۆیدا هه ر جوړیکی وا له تیروانیی زانستی ده رده بریت. هاوکات که فرانسیس باکۆن سروشت به کۆب له یه کی میتیه ده چوینیت که ده بیت ناچار بکریت ته واو خۆی به ده سه ته وه بدات، رۆیال سۆسایتی زباتر سروشت وهک کچه دۆستیکی بێبار ده بینیت که پێوسته ته واو جله و بکریت:

هه ر کهس له گه ل سروشتدا بکه ویتته چا وچا وینیکی دروست و چاره نووسا زه وه، ناتوانیت ته قه ل لای زۆر بدات یان هه ل بتریت: چونکه سروشتیش (ههروهک له سه ر کچه دۆستانی دیکه ش ده گوتریت) هه ر دولبه ریکه، که هه ر زوو خۆی بۆ پیاوی سنگ کوته ر و سه رسه خت شل ده کات. (Sprat 1667; 1958:124)

کاتیک که دهستی هه ول و ته قه لا و کاری پیاوانی زانستکار ده گاته ترۆیک و ئامانجی خۆی ده پیکیت، ئەوا چیژه که ی درهنگ ناکه ویت:

سینه‌و به‌رؤکی زیده‌جوانی سروشت دیتته به‌ردهم بیناییمان: ده‌چینه ناو باخ و گولزاربیه‌وه، تامی میوه‌کانی ده‌که‌ین، و خو‌ش‌اوی پیت و فه‌ربیه‌که‌ی ده‌نوشین. (Sprat 1667;1958:327)

له‌ناو ئەم چوار‌چی‌وه‌ی تینگه‌یش‌تته‌دا زانیاری بریتی ده‌بیت له‌ گرتنی ده‌سته‌لات به‌سه‌ر، و زه‌وت‌کردنی، ئەوی ئافره‌تیبیه. براین ئیاسلیا Brian Easlea وای دهرده‌رپیت که فه‌یله‌سوفه‌کانی ۱۷۰۰-کان "ته‌قه‌لای زانستی وه‌ک تپه‌سه‌ستانیکی ماسوولکه‌بییانه ده‌بین بۆ ناو سروشتیکی میینه" (۱۹۸۹: ۸۶).

ئه‌گه‌رچی میتافۆزه جنسییه‌کان له‌گه‌ل به‌سه‌ر‌چوونی کاتدا شتتیک هیزیان که‌م بووه‌ته‌وه، هیش‌تتا ویناکردنه‌کانی سه‌باره‌ت به‌جنس هه‌ر به‌توندی به‌ر‌تساگه‌لیکه‌وه به‌سه‌راون که‌ چۆن زانستی دروست به‌خ‌رتته‌ کار. کاتیک که‌ یه‌که‌م بۆمبه‌ ئەتۆمییه‌کان دروست کران لیکۆله‌ره‌کان زۆر نیگه‌رانی هیزی ته‌قینه‌وه‌ی بۆمبه‌که‌ بوون. که‌ ئەگه‌ر بیت و بۆمبه‌که‌ ته‌قینه‌وه‌یه‌کی زه‌برداری چاکی لئ بکه‌ویتته‌وه یاخود به‌ته‌نیا بلا‌بوونه‌وه‌ی که‌م‌یک تیشکی رادیۆئه‌کتیفیی بداته‌وه و به‌س؟ پیاوانی زانست خو‌بان له‌ناو خو‌باندا ئەو کاره‌بان وه‌ک ئەوه دهرده‌بری که‌ هه‌ولئ له‌ دایک‌بوونی کور‌تکیان ده‌دا، واته "سه‌رکه‌وتنیک" و "کچیک نا، کویره‌بۆمبیک" (Easlea 1983:95). ئامانجه‌که‌ دیاری کرا بوو: "زرمه‌یه‌کی پیاوانه‌ نه‌ک جووکه‌یه‌کی مییانه" (Nuke Collection 1993:43). میتافۆزه جنسییه‌کان هه‌روه‌ها ئەو کاتانه‌ش که‌ له‌ ئاخفتنی رۆژانه‌دا په‌سنی زانست ده‌که‌ین، دهرده‌که‌ون:

کاتیک که‌ زانسته‌ بابه‌تیبیه‌کان به‌ "ره‌ق" ناوده‌نیین وه‌ک پپه‌چه‌وانه‌یه‌ک بۆ لکی زانیاری نه‌رم‌تر (واته شتتیک زۆر خودی)، ئیمه‌ کتومت په‌نا بۆ میتافۆرکی سیکسی ده‌به‌ین، که‌ تیایدا بچ‌ گومان "ره‌ق" نیرینه‌یه و "نه‌رم" میینه. ته‌واو به‌گشتی، فاکته‌کان "ره‌ق" ن و هه‌سته‌کانیش "نه‌رم" -

ن، [...] ئافره‌تیک که‌ زانستییانه یان بابه‌تیبیانه بپه‌ر ده‌کاته‌وه ئەوا " وه‌ک پیاوتیک" بپه‌ر ده‌کاته‌وه: پیاوتیکیش که‌ لیک‌دانه‌وه‌که‌ی نا ئاوه‌زمه‌ندانه و نازانستییه ئەوا " وه‌ک ئافره‌تیک" شت لیک ده‌داته‌وه. (Keller 1985:77)

ته‌واو هه‌ر وه‌ک فیمینسته‌کان مه‌به‌ستیانه که‌ سیاسه‌ت و پیاوه‌تیبی پیکه‌وه‌ گر‌تدراون (بروانه‌ لاپه‌ره‌ ۳۳) هه‌رواش زاست و پیاوه‌تیبی یه‌ک‌تر ته‌واو ده‌که‌ن. سه‌ره‌رای ئەوه که‌ زانست ئاوا به‌ئاشکرا یه‌ک‌جنسییه، که‌چی وه‌ک هه‌مه‌لای، بابه‌تیبی، ئاوه‌زه‌ی و ئەقلیی له‌قه‌له‌م ده‌درت. بۆ ئەوه‌ی زانست بتوانیت زانست بیت، ده‌بیت ئیمه‌ بتوانین به‌سه‌ر ئەزموونی تاکه‌که‌سی، له‌ش و هه‌ستدا زال‌ بپین.

ره‌خنه‌ی فیمینستی به‌ته‌نیا هه‌ر له‌سه‌ر شپوه‌ هیش‌ته‌ زانستییه‌کان نییه. به‌در‌تزیایی میتزوو زانست له‌ده‌وری گیروگرتنی پیاوان خو‌لاوه‌ته‌وه. له‌ ناو زانستی پزیشکییدا پیاو هه‌تا ئیستایش هه‌ر نۆرمه، که‌ بچ‌ گومان سه‌رئه‌نجامی کوشنده‌ی بۆ ئافره‌تان هه‌یه. ئافره‌تان زۆرجاران فه‌حسی چه‌وت و تیمار‌سازی خراپتر له‌ پیاوان ده‌کرتن، نموونه‌یه‌کی ئاشکرا ئەوه‌یه که‌ دامه‌زراوه‌ درمانه‌وانییه‌که‌ تازه به‌تازه له‌ ۱۹۹۱دا "بۆی دهرکه‌وت" که‌ نیریکه‌ی هه‌موو خویندنه‌کان له‌مه‌ر نه‌خوشیه‌کانی دل و ره‌گی خوین له‌ پیاوه‌وه پپیان هه‌لگرتوه. (Puranen 1994)

زاست ره‌نگی ئەزموونی پیاوانی داوه‌ته‌وه و تینگه‌یش‌تته‌کانی پیاوانی سه‌باره‌ت به‌جیهان گه‌یاندووه‌ته شوینی خو‌ی. دیدی پیاوان له‌سه‌ر بوون بووه به‌دید هه‌مووان. ئەو دید هه‌موو به‌نۆرم، به‌بابه‌تیه‌بوون، ته‌نانه‌ت بووه به‌ واقعییش. پاتریزیا فیۆلی Patrizia Violi پیتی وایه که‌ ئەزموونه‌ که‌سییه‌کانی پیاوان، له‌ ریگای کولتور هه‌ پاتریارکالیه‌که‌وه (پیاو سالارییه‌که‌وه) ده‌گه‌یه‌ندرتته شوینی خو‌ی و ده‌چیتته ناو بیره " بیلایه‌نه‌که‌ی" مرۆقه‌وه Patrizia Violi (۱۹۹۲). "مرۆف" وه‌ک پۆل

به گشتیگردنیکه که له خودیتیییه پیاوانه که وه هینراوه. ئافره تان، وهک پیاوان، نوینه رایه تیییه کی هاو به شییی هاو نرخیان نیییه. ئهوی ئافره تان دهپکه و بیرده که نه وه ناخردریتیه سهر هاو به شیتیییه مرؤقییکه. ئه زموونه کانی ئافرهت، که به پلهی یهک له که شه که سیتیییه که وه لکی دهرداوه، هه روا به که سیتییی (تاییه تی) ماوه ته وه. زانیارییه کانی ئافره تان له نه وه یه که وه بو نه وه یه کی تر و ن ده بن. به سه ره ها تگه لی ئافره تان خو بان نابردریتیه پیشی. ئه و به سه ره ها تانه خه فه ده کردرین و له بیر ده چنه وه.

پیتوه ندیییه کانی نیوان ئافره تان هه رگیز له کولتووریی پیاواندا هیتمایان نه دراوه تی، وهک ئه وهی که پیتوه ندی نیوان پیاوان وه ری گرتوه، و له به ره ئه وه ئافره تان ناتوانن بیکن به به شیتیک له هی خو بان. ئه و پیتوه ندیییانه (ته نانه ت کاتیکیش که هه بوون) تراژیدیانه به ستراونه ته وه به که شه که سیتیییه که وه، به لایه نه له گو نه ها توو و به گو نه هینراوه کانی ئه زموونی ئافره تانه وه. (Violi 1992:173)

گیترانه وه زانستییه کان، دروست هه ر وهک چیرۆکه کانی دیکه که پیاوان ده پانگیترنه وه و به دریتژیایی کاته کان بو یه کترین گپراوه ته وه، ته نیا په سنی راسته قینه ی (واقیعی) پیاوان ده کات. ئه زموونه کانی ئافره تان له به ره ئه وه که سیتییی، تاییه تییی و له ری لاده ر ده مینیتیه وه. ئه و ئه زموونه ناتوانن هه مووان بگره نه وه و به و شپوه به ش زانستییه نه چوواو (ببیره و) ده بن.

ئه زموون و رزگاریی

تیئووری زانستیی فیمنیستی به شپوهی جودا هه ول ده دات زانستیک وه ده ست به یینیت که راسته قینه ی ئافره تان بخاته روو و ئافره تان بکات به خودیکی زانست، نهک ته نیا هه ر به بابته تی خو ی. زانستیک ی ئاوا ده بییت ره چه ی ریتساگه له نهریتییه زانستییه کان بشکیتیت. ههروه ها تیئووری

فیمنیستی هه ول ده دات بچیتته ئه و دیو تیگه یشتنه به روئاوه ژووه کانه وه (دایکاته مه کانه وه) که له زانستی نهریتییدا بناخه یین، وهک: بابته تی / خودیی /، ئاوه ز / له ش، ئه قل / هه ست، دووری / نیزیکیی، گشتیی / که سیی. خالی پی هه لگرتن ئه وه یه که هه ره مه زانستییه کان ده بییت تیک بشکیندرین و سهر له نو ی دابه زیندریتنه وه بو ئه وه ی زانیاری و ئه زموونی ئافره تانیشیان تی بناخدریت. هه ندیک جار به و شپوه یه دهرده پردریت که فیمنیستان ده یانه ویت له ئافره ت بکو لنه وه، نهک هه ر به ته نیا سه باره ت به ئافره ت.

ئیشا لوندرگرتن پیی وابه که هاوکات هه ر ئه وه به ش ناکات که به روئاوه ژووه کان هه لگپردریتنه وه. دانانی ئاوه ز (ئه قل) له بریتی هه ست، دووری به نیزیکیی، هیچ چاره سه ریک نابه خشیت Eva Lundgren (1993). له و رپگایه وه که نۆرمی جنسی پیساو رپی پی ده دریت نوینه رایه تی چالاکی بیی بابته تی (ئو جیکتیقی) بکات، هاوکات که هی ئافره تان ده بییت نوینه رایه تی خودیی (سو جیکتیقی) بکات، بو نیادی ده سه لاتی پیاوان، له جیاتی ئه وه ی نهرمتر بکرت، به هیتتر ده کرت، به و جو ره جیاوازی نیوان بابته ت و خود ته واو ده به ستیندریت و خودی به روئاوه ژووه کردنه کانیش داده سه پیندریت. شپوه یه کی هپرشردنی زانستییه نه ی رزگاریخواز ده بییت بو ئاوتته کردنی ئه م دوو جیهانه له گه ل به کتر کوشش بکات، نهک ئه وه ی که جیتی یه کیکیان به وی دیکه بگریته وه.

له م ئاراسته یه دایه که ناوبرا و به بیربارانه هه لویتسگره کان Standpoint theorists کارده کن. ئه وان دابه شکردنی دووانیانه به سه ر زانیاری بابته تی و زانیاری خودیدا ره ت ده که نه وه. زانستیک بو ئافره تان ده بییت روانگه ی خو ی له ئه زموونی رۆژانه ی ئافره تانه وه هه لبگریت. ته نیا له ناوه وه ده تواندریت له ریتالیته کومه لایه تیه که بگه یریت. ئایدیاله بابته تییه

نهریتیییه که - که به پیتی ئەو لیکۆلەر ده بیته خۆی وه دوور بگریت و له دهروهی بابه تی توژی بنه وه که یدا بمینیتته وه - توور ده دریت. به لام ئەمه به و اتایه نایه ت که لیکۆلەر "خودی" ده بیته:

ئەوه به واتای کارکردن دیت له و روانگهی زانینه وه که له پیش جودا کردنه وهی خودیتی و بابه تییه وه یه دیت. (Smith 1989:38)

ئەوهی که ده بیته لپی بکۆلریتته وه ئەو گرفته زانستییه نهین که پیشه وه خت دیاریکراون، به لکو ئەزمونه کانی خه لکانی تایه تین. لیکۆلەر وهکو بلین ده بیته هاوته ربیی بابه ته توژی تراوه که بوه ستیت، پیوه ندیییه که ده بیته به رابه ر بیت. ئەمه به و مانایه دیت که پلهی خودی لیکۆلەر له ریئالیتییه کۆمه لایه تییه که دا، واته "زانینی ناوه کیی" ئەو، بۆ کاره زانستییه که ده بیته به خودی خالی ده ستپیک. له و پیوه ندیییه دا، له گه ل ئەوانه دا که لیکۆلەر و تووژی تان له گه ل ده کات، وه ریان ده گپرت و لییان ده کۆلریتته وه، زانیاری چ له سه ر ئەو مرۆفانه و چ له سه ر خۆشی، ده ست ده که ویت. لیکۆلەر ریئالیتییه خۆشی و ئەوانی دیکه ش روون ده کاته وه. (Smith 1987a)

بیرارانی هه لوتیستگر پیمان وایه زانستیک که له سه ر ئەم پرنسیپانه دابه زریت و ئەزمونه گه لی ئافره تان سه رچاوه ی رمانی بیت، ئەوا هه روه ها خه سله تیکی رزگار یخوازانه شی ده بیته. زانستی نهریتییه نرخی ئەزمونی مرۆقه کان به که م ده گرت. بیله وه ش ده بیته مایه ی دروستکردنی کۆمه له سیمبولی و چه مکیک که بونیات و بیرری چه وسینه وه به پیوه راده گرت. زانستی کۆمه لگا له شیوه دانه وهی ئەو راسته قینه ی (ریئالیتییه ی) مرۆقه کان هیه انه و گۆرینی بۆ "ئەو چه مکه هاوبه شه ی که هیه و که ده توانریت به رپوه بپریت" ده وری خۆی ده بینیت (Smith 1987a:86). خۆ ئەگه ر زانست، به پپچه وانه وه، بیت و له ئەزمونی کۆنکریتییه مرۆقه کانه وه سه رچاوه بگریت و نه یه ت خۆ به ده ست ئایدیالی بابه ته که وه

بدات، ئەوا ده توانیت نیشانی بدات که ده ستلآت چۆن پیاده ده کرت و پیوه ندیییه ده ستلآتیییه کان چۆن داده مزرین.

بیرارانی هه لوتیستگر مه به ستیان ئەوه یه که پیوه ندیییه کانی ده ستلآت له کۆمه لگا دا به شیوه یه ک ریکخراون که ئافره تان ده رده هاوین. ریک له به رئه وهی که ئافره تان له راگرتنی پیوه ندیییه ده ستلآتدا به شدار نین، ئەوا له رووی مه عربیییه وه (Epitimological) نیمتیا دارن. له ئەزمونه کانی ئافره تاندا نیزامی ده ستلآت به روونی دیاره - له به رئه وهی وه ک بلین ئەوان له ده روهی سیسته مه کان. ئافره تان پیوه ندیییه کانی ده ستلآتییان دروست نه کردوه، به لکو تووشیان بووه. بۆیه زانیاریه گه لیک که له روانگه و ئەزمونه گه لی ئافره تانه وه سه رچاوه وه رده گرن په رده له سه ر میکانیزمه چه وسینه ره وه کان هه لده ده نه وه.

نوسینه وهی بیره وه ری ("Memory work") شیوه هه ولتیکی دیکه یه بۆ ده ریا زبوون له و وه لاختنه ی ئەزمونی رۆژانه و که سییه که زانستی نهریتییه له پشته وه یه تی. فریگگا هاوگ Frigga Haug و هاوکاره که ی شیوازیکیان داهیناوه پپی ده گوتریت "شیوازی بیره وه ری". ئەو شیوازه له بیره وه ربیی تاکه که س، له هه ندیک ئەزمونی تایه تی ئەوانه وه، سه رچاوه ده گرت. له ریکای ئەو بیره وه ربییانه وه ده گه یه تیگه یشتنیک که چۆن مرۆف ده ناخرینه ناو نیزامی ده ستلآتی کۆمه لایه تییه وه. تیگه یشتن له وهی چۆن مرۆف نیزامه که وه رده گرت و چۆن ده یکات به هی "خۆی"، ئەوه پری مه رچی رزگارییه: "هه موو ئازادییه ک به ئازادییه خوده وه به نده" (Haug 1987:35).

نوسینه وهی بیره وه ربیی پرۆسه یه کی هه ره وه زییه. میتۆده که به و واتایه دیت که به شداران هه ر یه که و بیره وه ربیه ک له سه ر بابه تیکی دیاریکراو وه ک له ش، خۆراک، ترس، یان زانیاری یان هه ر شتیکی دیکه ده نووسنه وه. پاشان به شداران به هه ره وه زیی خه ربیکی لیکدانه وهی ئەو

به سه راهات بهیره و ریبه تاکانه دهن. مبههست له نووسینه وهی بیره وهری بۆ ئه وهیه که خۆ له روانگه یه کی دهره کیی زانستی نهریتی پرگار بکرت که تیایدا پتوهندی دهره کی و هۆکاره کان، بی ره چا و کردنی نه زمون، ههست و نهست، سه رنجیان دهرتیه سه ر. نیزامه کومه لایه تیبه که له رتگیای به سه راهات بهیره و ریبه کانه وه دهرتیه ژیر پرسیار و شی دهرتیه وه و دهرتیه تیئوریبه وه. به م شیوه یه ئیدی سنووریک له نیوان خود و بابه تی زانستدا نامینیت.

یه کیک له پرۆژه کانی نووسینه وهی بیره وهری که گروهه کی فریگگا هاوگ جیه جیتی کرد سه بارهت به له شی ئافره ته. به سه راهات بهیره و ریبه کان رهفتار له گه له بیره وهری موو، لاق، بلندی، کیش و جلوه رگ ده که ن. ئه وان باس له ههره رووداوه رۆژانیبه کان ده که ن: هه لباردنی پۆشاک بۆ ئاهه نگیک، رۆشتن بۆ لای ئارایشکار بۆ پرچ برین، بیستنی برابه که به خوشکیکی خۆی ده لیت مه مکه کانت و ا گه وه بوون که ئیتر له ژیر بلووسه که ته وه دیارن. سه رنجی به سه راهات کان له سه ر نه زمونه ههره ههست و نهستیبه کانه و هه ول ده دن نیتیک بینه وه و تیشک بخه نه سه ر نه وهی که له و کات و ساته دا که شته که رووی داوه به سه راهاتگیه وه که چۆن ههستی کردوه و چۆن له رووداوه که دا ژیاوه.

له رتگیای لیکدانه وه و دووباره لیکدانه وهی ئه م به سه راهات به شیانه وه ده گه یه تینگه یشتنیک که چۆن ئافره تان هه م بۆ له شیان و هه م بۆ نه و کارتیکردنی که له شیان له سه ر مرۆقی دیکه ی داده نیت به پرسیار ده کرتین. هه لگرتنی به پرسیار بی بۆ له شی خۆ به و واتایه دیت که له ش ده بیت به شتیک، به بابه تیک. ئافرهت له وینه ی ناو رۆژنامه کاندای "پیش" و "پاش" ئارایشیکی نوئ، رهنگی موو، چرچ له دهموچا و گرتن یان دهسته هینانیک به قوتووی سووراو و سپیاودا، ئافره تان ده خاته ناو

پتوهندیبه که وه له گه له شی خۆیان وه ک بابهت. له شگه لیک که هه رگیزاوه رگیز به س ناکه ن، به لکو ده بیت به رده وام بگۆردرین و ده ستیان پیتدا به نیت و چاک و باش بکرتیه وه و رهنگیان تی هه لسیورتیت. له شگه لیک که واتای خۆی له پتوهندیبه کدا به رانه ر به نیتامیک وهرده گرتیت که ناهیلیت هه چ ئه ندامیکی له شی ئافرهت له ژیر قهرزباریدا قوتواری بیت.

قسه ی وه ک که سانی ورگنی وه ک تۆ ناشیرین، تۆ هه رگیز پیاوتیکت ده ست ناکه ویت تا ئاهه مه سه روچاوت بیت، یان قسه ی دیکه ی له م جۆزه هه رگیز به روون و ئاشکرا نه گوتراون. له بری نه وه هه ر هه بوونی خودی ورگیک ده کرتیت به به شتیک له چالاکی و له کرداریکی به خراپ هه لسه نگیندراو. ئاوا به م جۆزه یه نه وه مومکین ده بیت که ئیمه وه ک خودگه لیک بانگمان لی بکرتیت که شپوهی ورگمان بگۆرین، له و رتگیایه وه که په نا دهردریت و روو ده کرتیه نه وه ههستی به پرسیارتیبه ی که تیا ماندا یه [...] که واته، خالی پریارده ر، به پرسیاربوونه که یه: هه لگرتنی ئه رکی به پرسیارتی بۆ له شمان. وا داده نرتیت که ئیمه خۆمان پریار ده ده یین و له شمان له ژیر کۆنترۆلی خۆماندا یه - هه رچه نده که ئیمه بۆ نۆرمگه لیکه کومه لایه تیانه ی له وه به ر دانراو به پرسیار کراوین، پرسیپی به پرسیارتیبه له وه ش زیاتر نه ک هه ر بۆ ورگیک ده گه رتیه وه، به لکو هه ره ها فراوان ده بیت بۆ هه موو سه رتاپای له ش [...] من به کومه لیک که موکورتیه وه له دایک بووم که خۆم لیتی به پرسیارم: له ناو بردنی نه وانه ده بیت به کاری ژیانم. هه ره بوونم له جیهاندا ده بیت به سه رچاوه یه کی هه میشه حازر بۆ ههستی گونا هباری (قه رزاری). (Haug 1987:127f)

میتودگه‌لی بیره‌وه‌ری بی و شیوه‌یه هه‌ره مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که له دووباره وه‌به‌ره‌مه‌یتانه‌وه‌ی نیزامی ده‌سته‌لاتی کۆمه‌لایه‌تی تی‌بگه‌یه‌نیت. له به‌ر ئه‌و هۆبه که به‌سه‌ره‌هاته بیره‌وه‌ری به‌کان سه‌بارت به‌ئهم‌زموونگه‌لی کۆنکریتن، سه‌رنج ده‌به‌نه سه‌ره‌هه‌ره ورده‌کاریه‌یه ماناهه‌لگه‌کانی ژبانی رۆژانه، و ده‌گه‌ینه تی‌گه‌یشتتی‌ک که چۆن نیزامی ده‌سته‌لات له هه‌موو ئه‌و شتانه‌شدایه که رۆژانه و ناسه‌ره‌کین. فربگه‌گا هاوگ نووسینه‌وه‌ی بیره‌وه‌ری به‌کارتیکی لیکدانه‌وه و دووباره‌لیکدانه‌وه‌ی رزگاربخوازانه ده‌رخینیت. کارتیکی که مه‌به‌سته هه‌ره بنچینه‌یه‌یه که له کارتیکی دماندا ده‌رده‌که‌ویت: "وامان لی ده‌کات که خودئاگایانه ژبانمان به‌ریتوه به‌یه‌ین" (Haug 1987:71)

زمان، جنس و گۆران

له‌و کاته‌دا که فیمینیسته هه‌لو‌تستگه‌کان له‌و ده‌روازه‌یه‌وه پچ هه‌لده‌گرن که به‌پراستی باسکردنی پراسته‌قینه‌ی ئافه‌رتان شیاوه، هاوکات فیمینیسته‌کانی دیکه شیاو‌بوونی ئه‌و پراستییه ده‌خه‌نه ژیر پرسباره‌وه. له‌به‌رئه‌وه‌ی که ئه‌زموون و به‌سه‌ره‌هاتی ئافه‌رتان توورده‌درتین و په‌نه‌ان ده‌کردتین ئه‌و زمانتیکی ونه که باس له سه‌رگوزشته‌یان بکات.

کاترین ماکی‌ننۆن Catharine Mackinnon ده‌لیت به‌لام ئافه‌رتان له ریتگای ئه‌و میتوده فیمینیسته‌یه‌وه که پیتی ده‌گوترت "بلندکردنی خودئاگا" (consciousnessraising)، پیتکه‌وه ده‌توان دووباره ببنه‌وه به‌خواه‌نی ریتالیته‌ی خۆیان. ئافه‌رتان ده‌توان هیتزی سه‌رفرازی بده‌ن به‌زمان و کاروکرداری هه‌روه‌زیبانه شیاو بکه‌ن. میتوده‌که وه‌ک "بنیاتانه‌وه‌یه‌کی نوپی ره‌خنه‌گرانه‌ی هه‌روه‌زی بۆ مانای ئه‌زموونی کۆمه‌لایه‌تی ئافه‌رتان، به‌و شیوه‌یه‌ی که ئافه‌رتان خۆیان گوزهری پیا‌دا ده‌که‌ن" وه‌سف ده‌کریت (Mackinnon 1989b:83).

بلندکردنی خودئاگا هه‌روه‌ک نووسینه‌وه‌ی بیره‌وه‌ری به‌و واتایه دیت که ئافه‌رتان پیتکه‌وه ره‌خنه‌گرانه وه‌ک ئافه‌رت ئه‌زموونگه‌لی خۆیان بکه‌ن به‌ پرسبار. ئه‌مه ده‌توانیت له هه‌ر هه‌لومه‌رجیکی هه‌مه‌جۆردا روو بدات که تیا‌یدا ئافه‌رتان به‌کتر ده‌بین و له‌سه‌ر ژبانی خۆیان له‌گه‌ل یه‌ک ده‌ئاخفن. کاتیتیکی که ئه‌زموونه که‌سیی و تاکه‌که‌سییه‌کان به‌یه‌ک ده‌گه‌ن، دۆخی هاوبه‌شی ئافه‌رتان دیار ده‌بیت. کاروکرداری هه‌روه‌زی سیاسی ئافه‌رتانه له‌سه‌ر ئه‌و دیده له‌نگه‌ر ده‌گریت که ئافه‌رتان خاوه‌ن ئه‌زموونگه‌لی هاوبه‌شن.

میتودی بلندکردنی خودئاگا پیتی وایه که ئافه‌رتان ده‌توانن شیوه‌یه‌کی تاییه‌ت به‌خۆیان بۆ جیه‌انبینی دروست بکه‌ن که پارسه‌نگتیکی یان دژبه‌ریکه به‌رانبه‌ر خودی پیاوانه‌که. خالیتیکی پامانی دیکه ئه‌وه‌یه که خودی زمان به‌سه‌ره‌هات و ئه‌زموونی ئافه‌رتان ده‌شیوتیت. زمان ره‌نگدانه‌وه‌یه‌کی جنسیی بیده‌نگی تیا‌یه. شیوه‌گه‌ل و وشه‌گه‌لی که‌متر - و که‌متریش ره‌وا- هه‌یه بۆ وه‌سفی ریتالیته‌ی ئافه‌رتان وه‌ک له‌وه‌ی که بۆ وه‌سفی پیاوان هه‌یه (Fredelius و که‌سانی دیکه ۱۹۹۴). نمونه‌یه‌ک له‌سه‌ر زمان ئه‌وه‌یه که وشه‌گه‌ل نین بۆ وه‌سفکردنی ئه‌وه‌ی که ئافه‌رتان وه‌ک دایک ده‌یکه‌ن. وشه‌ی دایه باس له دۆخیکی ده‌کات نه‌ک له کاروکرداریکی. دایه شتیکی که ئافه‌رتیکی ئه‌وه‌یه. له‌به‌رئه‌وه ئوللا هۆلم - ی فه‌یله‌سوف Ulla Holm (۱۹۹۳) زا‌راوه‌ی دایکایه‌تیکردن (له دۆخی کرداردا) Modrande به‌کار ده‌بات بۆ ئه‌وه‌ی دروست ئه‌و کاره له چوارچۆیه بگریت که ئافه‌رتان له پیتوه‌ندیی له‌گه‌ل مندالدا ده‌یکه‌ن. ره‌نگه هه‌ر ده‌برینیکی روون بۆ چه‌وتیتی زمان ئه‌وه بیت که گوزاره‌یه‌کی رۆژانه نییه بۆ ئۆرگانی زا‌ووتییی ئافه‌رتان کارا بیت. هه‌روه‌ها وشه‌ش نییه که نزم‌تیروانه‌ر نه‌بیت بۆ وه‌سفی ئافه‌رتانیکی که خۆیان ده‌ستپیشخه‌ری سیکسیی ده‌که‌ن (Fredelius و که‌سانی دیکه ۱۹۹۴). به‌لام به‌پیاویکی

که دهستپیشخه‌ری سیکیسی بکات ده‌لین زهوق هه‌ستاو و توند. پیاو هه‌رگیز ناکریت به "بیحه‌یا".

نمونه‌یه‌کی دیکه ئەو زه‌حمه‌ته‌یه که بتوانریت ناو لهو هه‌سته دووفاقیی و ئالۆزانه بنریت که ده‌شیت ئافره‌تان به‌رانبه‌ر سیکیس هه‌یان بیت. ئافره‌تان ده‌شیت زه‌وقیان به‌پۆرنۆگرافی هه‌لسیت، هاوکات که هه‌ست به‌بیزهاتنه‌وه و گونا‌ه ده‌کن. خو ئەم ریئالیته‌ته (واقیعه) له ئەده‌بی سیکیسیدا ناوی نایه‌ت. له ئەده‌بی سیکیسیدا هه‌موو جو‌ره وروژاندنیکی سیکیسی هه‌میشه پر به‌مانای وشه به‌شتیکی خو‌ش په‌سن ده‌کریت (Jeffreys 1994). تا سیکیسی زیاتر تیدا بیت، باشتر، نۆرمه پیاوانه‌که، به‌و شیوه‌یه‌ی که له‌زمان و زانستدا دهرده‌بردیت، ئەو واتایه‌ ده‌دات که هه‌ستگه‌لی سیکیسی ئافره‌تان هه‌ر ده‌بیت پرۆزه‌تیف (ئه‌رتینی) بن - دهنه‌ به‌سیکیس دانانریت.

ئه‌ده‌بی ئازادبخوازیی هه‌چ وشه‌ یان پۆلینیکی بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی سیکیسی نییه‌ که پۆزه‌تیف نه‌بیت، هه‌چ وشه‌یه‌کی نییه‌ له‌ دۆخیکی وادا بۆ په‌سدانی ئالۆزیتی هه‌سته‌کامان به‌کاری به‌یتن. ئەمه‌ ریککه‌وتیک نییه‌. به‌شیکی توانایی ته‌کنیکی بۆ کۆنترۆلکردنی سیاسی، کۆنترۆلکردنی زمانه‌. سه‌خته سه‌باره‌ت به‌شتگه‌لیک که هه‌چ وشه‌یه‌کیان بۆ دانه‌راوه "بیربکرته‌وه". چاوه‌روان ناکریت ئافره‌تان به‌شیوه‌یه‌ک به‌رانبه‌ر سیکیس بیربکه‌نه‌وه که پۆزه‌تیف نه‌بیت. (Jeffreys 1994:65).

که ئەزمونی پیاوان جله‌وی زانست ده‌گریت و ده‌بیته‌ ره‌نگدانه‌وه‌ی زمانه‌که‌ی هه‌ر به‌و واتایه‌ نایه‌ت که ئەزمونی ئافره‌تان له‌ دهره‌وه ده‌هیلدریته‌وه. به‌و مانایه‌ش دیت که ئافره‌تان به‌رانبه‌ر به‌ زانست شیوه‌پێوه‌ندییه‌کی دژبه‌یه‌کیان ده‌دریت. پاتریشیا فریتیف Patricia Fri-thiof ئەوه‌ وا دهرده‌بریت که ئافره‌تان له‌گه‌ل نا‌هاوئا‌هه‌نگییه‌کی زمانیی

به‌رده‌وامدا ژبان ده‌به‌نه‌ سه‌ر. کاتیک که تیکستییک ئاماژه‌ به‌ "پیاو" یان "ئه‌وی کور" ده‌کات، ئەوا ده‌توانیت مه‌به‌ستی پیاویش و ئافره‌تیش بیت (Frithiof 1988). ئەوانه‌ نازناوی گشتیین. هاوکات که ئەوان بی هه‌چ گومانیک له‌ راستیدا نازناوی جنسی پیاوان. ئافره‌تان ده‌بیت بی وه‌ستان و وچان "نامیریکی زمان وه‌رگی‌رانیان" هه‌ل کردیت کاتیک که ده‌خویننه‌وه. ئافره‌ت ده‌بیت هه‌میشه له‌ خو‌ی بپرسیت: ئایا ئەمه‌ منیش ده‌گریته‌وه؟ ئایا منیش لی‌ره‌دا هه‌م؟ ئافره‌تان به‌زه‌حمه‌ت ده‌توانن وه‌ک بکه‌ر خو‌یان له‌ ناو تیکسته‌که‌دا بدۆزنه‌وه identifera sig. ئافره‌تان له‌ پێوه‌ندی له‌گه‌ل ئەوه‌دا که ده‌خویننه‌وه له‌ هه‌ستیکی نامۆییدا به‌جی ده‌هیلترین.

ریکارڈ رۆتری Richard Rorty پیتی وایه‌ که ئەگه‌ر وشه‌کان له‌لایه‌ن پیاوانه‌وه و بۆ ئەوان دروست کرابن، ئەوا بۆ ئافره‌تان ده‌بیت به‌کیشه‌ کاتیک ئەو زمانه‌ وه‌ک ستراتیژییه‌کی رزگاریی به‌کار به‌یتن. زمانی پیاوان ناتوانیت ئافره‌تان له‌ چه‌وساندنه‌وه‌ی پیاوان رزگار بکات. له‌به‌رئه‌وه‌ی که زمان نامراتیکه‌ که له‌ ناو ده‌ستی گروپی بالادسته‌دایه‌، ئەوا نار‌ه‌وا‌ییتی وه‌ک سرووشتی ده‌بیریت و له‌ رووی ره‌وشتییه‌وه ره‌وا ده‌نوینیت، ته‌نانه‌ت بۆ خودی چه‌وساوه‌کانیش:

ته‌نیا کاتیک که که‌سیک خه‌ونیکی هه‌بیت، و ده‌نگیکی بۆ گوزاره‌کردنی ئەو خه‌ونه‌ هه‌بیت، ئەوی که له‌ سرووشت ده‌چیت ده‌ست ده‌کات به‌وه‌ی که له‌ کولتور بچیت، ئەوی وه‌ک چاره‌نووس ده‌هاته‌ به‌رچاو ده‌ست ده‌کات به‌وه‌ی که بییت به‌ره‌وشتیکی بیژناوه‌ر. چونکه‌ تا ئەو کاته‌ ته‌نیا زمانی چه‌وسینه‌ره‌وان کارا ده‌بیت، و زۆریه‌ی چه‌وسینه‌ره‌وانیش وا زرنگن که زمانیک فی‌ری چه‌وساوه‌کان بکه‌ن که ده‌نگیان وه‌ک شیت بیته‌ گوی - ته‌نانه‌ت به‌گویی خو‌شیان - ئەگه‌ر بێن و وه‌سفی خو‌یان به‌چه‌وساوه‌ بکه‌ن. (Rorty 1991:3)

ئافره تان ده بېت زمانیکې نوې دروست بکه ن که بتوانیت نه زمونو چوساندنه وه یان پابگه یه نیت. زمانیکې نوې هره وها ده توانیت ناسنامه یه کی ئافره تیبی و ا بتافریتیت که له سهر بناغه ی سته م دانه مزابیت. نه مه زور سه باره ت به وه نییه که ریئالیتییه کی ئافره تیبی هره وه زبى یان "راسته قینه" ئاشکرا بکرت، به لکو زیاتر به دروستکردنی کومه له مانایه کی نوییه بو نازناوی ئافره ت. زمانیکې چلک نه گرتوو مهرجی رزگارییه (Rorty 1991). نه م ده لیل هیئانه وه یه نیزبکی جه ختی فیتمینیسته پوستمؤدیرنیسته کانه له سهر نه وه ی که هه موو شیوه ی گؤرانیکې سیاسى و کومه لایه تیبی مهرجی دووباره دامه زرانده وه ی زمان ده کات به پیوستییه ک. ته نیا نه و کاته ی ده ست پی بکه ین به شیوه یه کی نوې بدویین و وشه گه لی نوې دابهینین، ده توانین ریئالیتییه (واقع) بگؤرین.

ئاخافتن و زمان ئامرازگه لیکن که ده توانن کار له سهر گؤرانه کانی دیکه ش دابنن، گؤرینی کاروکرداری ئاخافتن و زمان بزواندنیکې سیاسى گرنکه [...] بو گؤرینی نه و نیزامه سیاسىیه ی ئیستا که هه یه پیوسته وشه ی نوې به شیوه یه کی نوې بخریته کار؛ تا وشه ی نوې زیاتر و زیاتر چوارچیوه ی نیزامه دامه زراوه که به جیهیلیت، به رنه گاریونه وه که ش به رانه ر نه و نیزامه رادیکالتر ده بیت [...] (Buker 1993: 10f).

گرنه نه وه یه که وشه گه ل و چه مکی نوې دروست بکردرین بو نه وه ی له زمانى قفلخواردووی به ئارادابوو رزگارمان بیت. فیتمینیسته پوستمؤدیرنیسته کان به و شیوه یه ده لین که پی هه لگرتن له پؤلینکردنی ئافره تانه وه نمونه یه که له نه لقه له گوئیبی بو ده ستلآت. هه ر خودی قسه کردن له سهر ئافره تان مانای په سه ندرکدن و هسفیکی سه رکوتگه رانه ده دات (بروانه لاپه ره ۶۹ - ۷۰). هه ر وه سفیکی ئافره تان وه ک ژیرده سته و

سته ملیکراو له راستییدا ده بېته مایه ی راگرتنی ژیرده ستیه ی و سته مه که. به م شیوه په لاماردانه بیربارانه پوستمؤدیرنه کان خو ده خه نه ناو ناکویه که وه: هاوکات که ئافره تان ده بېت بو گؤرانکاری و سه ره خوئى بدوین، نه و هه له یان له ده ست ده رده هیندریت که ناویک له پیوه ندییه ده ستلآت ته ئیستاییه کان بنین. به پیی نه مان چه وساندنه وه ی ئافره تان کوئایى پی نایه ت تا ئافره تان له ئافره تبوون نه که ون. نه گه ر ئافره تان پی له سهر ئافره تبوونی خوئان دابگرن، رزگاری خوئان مه حال ده کن.

تیپینی:

۱- سه باره ت به نووسینه وه ی بیره وه ربی، بیله (۱۹۸۷) Haug هه روه ها پروانه Widerberg (۱۹۹۵).

۲- له ناو سالانى ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰-کاندا ئافره تان، له سه ره تاوه به زوری له نه مریکا USA، شتیکیان به ناوی "گرووی بلنکاره وه ی خودناگایى raising groups-consciousness" دامه زرانند. نه و ئافره تانه توړگه لیکیان له گه ل هاوړی و ده رودراوسیکانیان ریکخست و گرووی جودا له زانکوکان و له شوئینی کاردا دروست کران.

۳- له به رنه وه ی له ناو توړگانی زاووزتی ئافره ت هه میسه گیروگرتی جورارجوړ دروست ده کات (هه ر ناویکی لی بنریت هه ر هه له ده که وپته وه) نه و رؤژنامه ی داگنس نیوهیته ر Dagens Nyheter له که مپانیایه کدا (۱۹۹۵/۲/۱۰) هه ولئى دا ناوی قولفا (ن) Vulva(n) (زئ/لیوکه) به پینته ئاراهه. ناویکی دیکه که له سوئیدا که متر زراوه و که زیاتر به ریلاره وشه ی سنپیان-ه Snip-pan.

ناکۆکیه‌کانی ناو سیاسهت

تیئۆری فیمینستی هه‌موو ئه‌و شتانه ده‌خاته ژێر پرسیاره‌وه که درۆزانه به‌سروشتی و به‌بێ گومان داده‌نرێن. به‌و جۆره تیئۆری فیمینستی ئه‌و پێوه‌ندییه سیاسییه بناخه‌بیهی نیوان جنس و ده‌سته‌لات ده‌خاته به‌رده‌ست و ده‌یخاته ژێر پرسیاره‌وه و تاوتوێیان ده‌کات، باوه‌جودی ئه‌وه‌ی که شیکردنه‌وه‌که سه‌بارهت به‌دامه‌زراوه‌ی سیاسی و پرۆسیسی له‌و جۆره بیته، سه‌بارهت به‌خیزان و سیکسیوالیتییه یان زانیاری و زمان بیته. هه‌ره ناکۆکی ناو سیاسهت - ئه‌وه‌ی ئافره‌تان ده‌سته‌لاتیان که‌متر هه‌یه له‌به‌رئه‌وه‌ی جنسیان ئافره‌ته و هاوکات که جنس وه‌ک سیاسی ناسه‌لمی‌ندرتی - به‌و شیوه‌یه به‌رده‌وامی له‌لایه‌ن فیمینیزمه‌وه دژایه‌تی ده‌کریته.

رامانی فیمینیزم له‌و نيزامه سه‌رچاوه ده‌گریته که پێوه‌ندییه‌کانی ده‌سته‌لاتی نابه‌را به‌ر له‌ نیوان جنسه‌کاندا به‌پێوه‌ر راده‌گریته. ئه‌م رامانه له‌ناو جۆره‌کانی فیمینیزمدا هاوبه‌شه، ئه‌گه‌رچی جوداش وه‌سفی نيزامه ده‌سته‌لاته‌که ده‌کهن. فیمینیزمه مارکسیستی و سۆشالیستییه‌کان بۆ نمونه باس له‌ دابه‌شکردنی جنسی کار ده‌کهن، هاوکات که فیمینیزمه رادیکاله‌کان پێیان وایه که سیکسیوالیتی ناوه‌ند و خالی چه‌قه.

فیمینیزمه‌کان بۆ گۆڕینی نيزامی ده‌سته‌لاتی جنسی خاوه‌ن ستراتیژی جودان. تیئۆریسه‌نه جیاوازیخوازه‌کان ده‌پانه‌ویت که نيزامه سیاسییه‌که دووباره له‌ خالی ده‌رچوونی جنسه‌وه بنیات بنرێته‌وه. دامه‌زراوه‌لی سیاسی، یاساده‌رکردن و ریفۆرمی سیاسی وایان لێ بکریته که رچه‌جای هه‌ردوو جنسه‌که‌ی مرۆف، پیاوان و ئافره‌تانیش، بکهن. تیئۆریسه‌نی

یه‌کسانیه‌خوازه‌خوازن رێگایه‌کی دیکه بگرته‌ به‌ر. ئه‌مان باس له‌ پێلایه‌نیه‌کی جنسی ئاینده‌ی ده‌کهن که ده‌شیت بکریته و ده‌یخه‌نه جێی ئه‌و سیسته‌مه سیاسییه جنسبێلایه‌نه ساخته‌یه‌ی که ئیستا هه‌یه. به‌و شیوه‌یه ده‌لێن که هه‌ردوو تیئۆری سیاسی و پراکتیکی سیاسی ده‌بیته کۆشش بکهن بۆ ئه‌وه‌ی که سه‌ربه‌جانبه‌وون مانایه‌کی نه‌بیته. له‌ملاوه فیمینیزمه پۆستمۆدێرنه‌کان ده‌پانه‌ویت نيزامه ده‌سته‌لاته‌که به‌و شیوه‌یه تیک بدن که بیخه‌نه ژێر پرسیار و ئه‌م ناسنامه‌ی که ئه‌مرۆ هه‌یه هه‌لبه‌شه‌شینه‌وه. ئه‌وان پێیان وایه که ناسنامه‌ی مرۆف وابه‌سته‌ی زمانه. زمانیکی نوێ و جیاوازه له‌ توانایدا ده‌بیته که ناسنامه‌ی چه‌وسینه‌وه‌ر بگۆڕیته.

ئه‌م هه‌لۆیست وه‌رگرته جودایانه که له‌ ناو تیئۆری فیمینیزمدا هه‌ن له‌سه‌ر بناخه‌ی شیوه‌ی تیئۆری جیاوازه له‌ پۆلینی جنس دامه‌زراون. ئایا ده‌توانین خۆ له‌ جنس قووتار بکهن بۆ ئه‌وه‌ی له‌وتیوه بگه‌ینه بوونیکی پاشه‌پۆژی واکه جنس تیایدا نه‌له‌سه‌ر ناسنامه‌ی مرۆف پێیارده‌ر بیته و نه‌ له‌ پێوه‌ندی ده‌سته‌لاتیشدا؟ یاخود هه‌ر کتومت مه‌حاله‌ که خۆ له‌ جنس لادریته، چه‌ ئیستا و چه‌ له‌ ئاینده‌شدا؟

له‌ تیئۆری فیمینیزمدا شیوه‌ی جودا بۆ تیگه‌یشتن و گرفتدارکردنی جنس هه‌یه. به‌لام رامانی هاوبه‌ش ئه‌وه‌یه که جنس هه‌شه و واتای سیاسییه هه‌یه. ئه‌و خالی رامانی فیمینیزمییه خۆی له‌ خۆیدا گولله‌یه‌کی تیکشکینه دژ به‌تیئۆری سیاسی نه‌ریتی و دژ به‌و تیگه‌یشتنه به‌رباله‌وه‌ی که گوايه مرۆف وه‌ک بوونه‌وه‌ری سیاسی ده‌بیته وه‌ک تاکه‌که‌سی جنسه‌دار ببینرێته. ئه‌م جۆره تیگه‌یشتنه‌ی تیئۆری سیاسی نه‌ریتییه که ده‌بیته مایه‌ی مانه‌وه‌ی نيزامی ده‌سته‌لاتی جنسی - که پێوه‌ندی نیوان جنس و ده‌سته‌لات نه‌ببیراوه‌ ده‌کات.

بهو شیوهیه فیمنینیزم لهو ریگایهوه که بهبهردهوامی پیوستی نیوان جنس و دهستلآت دهخاته روو و ههروهها که ئامارژه بهپیلایهنی جنسیی ساختهی تاکهکس دهکات، بهرهنگاری نیزامی دهستلآت دهبیت و دژی دههستیت. چهمکی تاکهکس "پیاو" دهکات بهنورم. نورمیک که لهخویدا هیئده بی گومانه که تهنانهت ناش بیندریت - هاوکاتیش نورمیککی و بناخهیییه که ههموو ههولیک بوخولادان لیی، دهبیت بهبهرپرسیاریی کهسی لادهر، پیاوان تاکهکس و مرؤفن. ئهوان ههرگیز پیوستیان بهوه نییه که خو(یان)، بوون(یان) یاخود ناوهروک(یان) پیناسه بکهن. بهلام ئافرهتان، لادهرن. لهبهرئهوهی لادانیک تهنیا له پیوهندی لهگهله نورمیکدا دهبیت بهلادان، ئهوا دروست له پیوهندیی خویدا لهگهله نورمهکه/ پیاوان که لادهرکه / ئافرهتان پیوست دهبیت بهتاییهتی بکرین.

پرسیاره دووپاتهکه که دهپرست جنس چیه، بهو شیوهیه ههر خوئی پهرده لهسهه ههبوونی نیزامی دهستلآت ههلهدهاتهوه و بیچمیککی دههاتی. بهلام لوزبکی ئهو نیزامی دهستلآت فیمنینیزم دهخاته ناو ناکوکییهکهوه. بوئهوهی داوی فیمنینستی بوگورانکاری له ناو پیوهندییه دهستلآت جنسییهکاندا وهک رهوا لیی تیبگهیریت دهبیت ئافرهتان پیناسه بکرین. دهبیت بهروونی دیاری بکریت که ئافرهتان چۆن له نورمه پیاوانهیییهکه لادهدن. دواتر ناکوکییهکه نیشانی دههات که پیوهندی له نیوان جنس و گورانکاری سیاسییدا بهقولیی کیشهداره و جیی بینهویهرهیهکی قولئه. کاتیک فیمنینیزم نیزامی دهستلآت دهخاته ژیر پرسیارهوه "ناکوکییهکانی ناو سیاسهت" دهردهکهون. بهو شیوهیه فیمنینیزم ئهو ناکوکییانه دهخاته بهردهست و ههول دههات لییان تی بگات که نیزامی دهستلآتی جنسیی لهلایهکهوه لهسهریان دامهزراوه و ههروهها ههرخوئی نهبینراویشیان دهکات. هاوکات ئهو ناکوکییانه له دامهزراوه تیئورییه فیمنینستییهکانیشدا رهنگ دهدهنهوه.

بهلام بهههرحال، ئهوه گرنگه که نکولی له خودژگوتنهکان و ناکوکییهکان نهکریت. له کوتاییدا، دروست له ریگای ئامارژهکردن بهچهوتیتی، له ریگای ئاشکراکردنی ناکوکییهکان و پهرده ههلهدانهوه لهسهه ناکوکییهکانه که فیمنینیزم دهتوانیت بهرهنگاری ئهو نیزامه دهستلآت بهتتهوه که پراکتیکی سیاسی و تیئوری سیاسی پیکهوه بهپیوه رایان گرتوه.

of "Sex". London & New York, Routledge.

Cavarero, Adriana (1992) "Equality and Difference: Amnesia in Political

Thought", i *Beyond Equality and Difference: Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*, G Bock & S James (red), London & New York, Routledge.

Christenson, Eva (1994) "Att problematisera heterosexualitet- Reflek-tioner utifran ett lesbiskt perspektiv". Stockholms universitet, Stats-vetenskapliga institutionen.

Coole, Diana (1993) *Women in Political Theory: From Ancient Misogyny to Contemporary Feminism*. Hertfordshire, Harvester Wheatsheaf.

Dahl, Robert A (1956) *A Preface to Democratic Theory*. Chicago, University of Chicago Press.

Dahlerup, Drude (1994) "Learning to Live with the State", i *Women's Studies International Forum*, vol 17, nr 2-3.

Danius, Sara (1995) "Själen är kroppens fångelse: Om den vanskliga distinktionen mellan kön och genus", i *Feministisk Bruksanvisning*, C Lindén & U Milles (red), Stockholm, Norstedts.

Dietz, Mary (1992) "Context is all: Feminism and Theories of Citizenship", i *Dimensions of Radical Democracy: Pluralism, Citizenship, Community*, C Mouffe (red), London & New York, Verso.

Dworkin, Andrea (1987) *Intercourse*. New York, The Free Press.

Eagle Russett, Cynthia (1989) *Sexual Science: The Victorian Construction of Womanhood*.

Cambridge, Harvard University Press.

Easlea, Brian (1981) *Science and Sexual Oppression. Patriarchy's Confrontation With Woman and Nature*. London, Weidenfeld and Nicolson.

Easlea, Brian (1983) *Fathering the Unthinkable: Masculinity, Scientists and the Nuclear Arms Race*. London, Pluto Press.

Eduards, Maud (1992) "Against the Rules of the Game. On the Importance of Women's Collective Actions", i *Rethinking Change*. Cur-

Litteraturförteckning

Acker, Joan (1995) "Feminist Goals and Organizing Processes", i *Feminist Organizations: Harvest of the New Womens Movement*, M M Ferree & P Y Martin (red), Philadelphia, Temple University Press.

Alcoff, Linda (1988) "Cultural Feminism Versus Poststructuralism: The Identity Crisis in Feminist Theory", i *Signs*, vol 13, nr 3.

Armstrong, Pat & Armstrong, Hugh (1986) "Beyond Sexless Class and Classless Sex: Towards Feminist Marxism", i *The Politics of Diversity*, R Hamilton & M Barrett (red), London, Verso.

Barry, Kathleen (1995) *The Prostitution of Sexuality*. New York & London, New York University Press.

Beauvoir, Simone de (1949) *Le Deuxième Sexe II*. Paris, Editions Gallimard.

Beauvoir, Simone de (1949; 1970) *The Second Sex*. New York, Alfred A Knopf.

Bobbio, Noberto (1990) *Liberalism and Democracy*. London, Verso.

Borchorst, Anette & Siim, Birte (1987) "Women and the Advanced Welfare State -a New Kid of Patriarchal Power?", i *Women and the State: The Shifting Boundaries of Public and Private*, A Show -stack Sassoon (red), London & New York, Routledge.

Borelius, Maria (1993) *Sedan du fött. Om den nyblivna mammans kropp och själ*. Stockholm, Fischer & Co.

Brown, Wendy (1988) *Manhood and Politics: A Feminist Reading in Political Theory*. New Jersey, Rowman & Littlefield.

Buker, Eloise (1993) "Postmodern Feminist Rhetoric and Political Practice". Paper Pre-

senterat vid American Political Science Association möte i Washington, augusti 1993.

Butler, Judith (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York, Routledge.

Butler, Judith (1993) *Bodies that Matter: On the Discursive Limits*

Grant, Judith (1993) *Fundamental Feminism. Contesting the Core Concepts of Feminist Theory*. London, Routledge.

Haraway, Donna J (1981) "In the Beginning was the Word: The Genesis of Biological Theory", i *Signs*, vol 6, nr 2.

Hartmann, Heidi (1981) "The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism", i *Women and Revolution: A Discussion of the Unhappy Marriage of Marxism and Feminism*, L Sargent (red), London, Pluto Press.

Haug, Frigga (1987) *Female Sexualization: A Collective Work of Memory*. London, Verso.

Hawkesworth, Mary E (1990) *Beyond Oppression. Feminist Theory and Political Strategy*. New York, Continuum.

Hernes, Helga Maria (1982) *Staten- kvinner ingen adgang? Kvinners levekår og livslop* Oslo, Universitetsforlaget.

Hernes, Helga Maria (1987) *Welfare State and Woman Power: Essays in State Feminism*. Oslo, Universitetsforlaget.

Hill Collins, Patricia (1993) "Towards a New Vision: Race, Class and Gender as Categories of Analysis and Connection", i *Race, Sex and Class*, vol 1, nr 1.

Hirdman, Yvonne (1988) "Genussystemet- reflexioner kring kvinnors sociala underordning", i *Kvinnovetenskaplig Tidskrift*, vol 9, nr 3.

Hirdman, Yvonne (1990) "Genussystemet", i *Demokrati och makt i Sverige: Maktutredningens huvudrapport*, SOU 1990:44. Stockholm, Allmänna Förlaget.

Holm, Ulla M (1993) *Modrande & praxis: En feministfilosofisk under-sökning*. Goteborg, Daidalos.

Holmstrom, Nancy (1984) "A Marxist Theory of Women's Nature", i *Ethics*, vol 94, april.

Honig, B (1992) "Toward an Agonistic Feminism: Hannah Arendt and the Politics of Identity", i *Feminists Theorize the Political*, J Butler & J W Scott (red), London & New York, Routledge.

Jaggars, Alison M (1983) *Feminist Politics and Human Nature*. New

rent Swedish Feminist Research. HSFR, Uppsala.

Eduards, Maud (1993) "Politiken förkroppsligad", i *Politikens väsen: Idéer och institutioner i den moderna staten*, B von Sydow, G Wallin & B Wittrock (red), Stockholm, Tidens Förlag.

Eisenstein, Hester (1995) "The Australian Femocratic Experiment: A Feminist Case for Bureaucracy", i *Feminist Organizations: Harvest of the New Women's Movement*, M M Ferree & P Y Martin (red), Philadelphia, Temple University Press.

Eisenstein, Zillah R (1988) *The Female Body and the Law*. Berkeley, University of California Press.

Ellis, John (1992) "On Pornography", i *The Sexual Subject: A Screen Reader in Sexuality*, London & New York, Routledge.

Elman, Amy R (1996) *Sexual Subordination and State Intervention*. Providence Rhode Island, Berghahn Books.

Elshaint, Jean B (1981) *Public Man, Private Woman*. Princeton, Princeton University Press. Eskilsson, L & Bergenheim, Å (red), (1995) *Fornuft - Fruktbarhet -Förälskelse, idéer om kvinnor och kvinnors idéer*. Stockholm, Carlssons.

Fee, Elizabeth (1983) "Womens Nature and Scientific Objectivity", i *Womens Nature: Rationalizations of Inequality*, R Hubbard & M Lowe (red), New York, Pergamon Press.

Fredelius, Gunilla, Frithiof, Patricia & Ursing, Ingrid (1994) *Kvinnoidentitet* Stockholm,

Natur och Kultur.

Freud, Sigmund (1931; 1961) "Lecture XXXIII, Femininity", i *Standard Vol XXII*. London, Hogarth.

Frithiof, Patricia (1988) "The Psychologies of Women- Themes and Variations", i *Kvinnors identitetsutveckling. JÄMFO rapport nr 13*, Stockholm.

Gatens, Moira (1992) "Power, Bodies and Difference", i *Destabilizing Theory: Contemporary Feminist Debates*, M Barret & A Phillips (red), Stanford, Stanford University Press.

Gilligan, Carol (1985) *Med kvinnors röst*. Stockholm, Prisma.

Sage Publications.

Lundgren, Eva (1990) *Gud og Hver Mann*. Oslo, Cappelen.

Lundgren, Eva (1993) *Det fr da vaere grenser for kjonn: Voldelig empiri og feministisk teori*. Oslo, Universitetsforlaget.

MacKinnon, Catharine A (1989a) "Sexuality, Pornography and Method: Pleasure under Patrarchy", i *Ethics*, vol 99, January.

MacKinnon, Catharine A (1989b) *Toward a Feminist Theory of the State*. Cambridge, Harvard University Press.

MacKinnon, Catharine A (1991) "From Practice to Theory, or What is a White Woman Anyway?", i *Yale Journal of Law and Feminism*, vol 3, nr 13.

Mansbridge, Jane (1993) "Feminism and Democracy", i *Democratic Community*, J W Chapman & I Shapiro (red), New York, New York University Press.

Millett, Kate (1969) *Sexual Politics*. London, Virago.

Moi, Toril (1994) "Att erövra Bourdieu", i *Kvinnovetenskaplig Tidsskrift*, vol 15, nr 1.

Moi, Toril (1997) "Vad är en kvinna? Kön och genus i feministisk teori", i *Res Publica*, vol 35/36, nr 1-2.

Morgan, Patricia (1982) "From Battered Wife to Program Client-State Shaping of Social Problems", i *Kapitalistate*, nr 9.

Mouffe, Chantal (1992) "Feminism, Citizenship, and Radical Politics", i *Feminists Theorize the Political*, J Butler & J Scott (red), New York, Routledge.

Nuke Collection (1993) *Riksställningar*, Stockholm.

Okin, Susan Moller (1989) *Justice, Gender and the Family*. New York, Basic Books.

Okin, Susan Moller (1991) "John Rawls: Justice as Fairness-For Whom?", i *Feminist*

terpretations and Political Theory, C Pateman & M L Shanton (red), Cambridge, Cambridge Polity Press.

Outshoorn, Joyce (1994) "Being present to make difference visible?" *Parity Democracy and the question of the political repre-*

Jersey, Rowman & Allanheld Publishers.

Jagose, Annamarie (1996) *Queer Theory: An Introduction*. New York, New York University Press.

Jansson, Maria (1994) "Om skillnader mellan skillnader, och andra skillnader i feministiska teorier". Stockholms universitet, Statsvetenskapliga institutionen.

Jeffreys, Sheila (1994) "Creating the Sexual Future", i *The Woman Question*, M Evans (red), London, Sage Publications.

Johannisson, Karin (1994) *Den mörka kontinenten: Kvinnan, medicinen och fin de siècle*. Stockholm, Norstedts.

Jónasdóttir, Anna (1988) "On the Concepts of Interest, Women's Interests, and The Limitations of Interest Theory", i *The Political Interests of Gender: Developing Theory and Research with a Feminist Face*, K B Jones & A Jónasdóttir (red), London, Sage Publications.

Jónasdóttir, Anna (1992) "Har kön någon betydelse för demokratin?", i *Kontrakt i Kris: Om*

kvinnors plats i välfärdsstaten, G Åström & Y Hirdman (red), Stockholm, Carlssons.

Keller, Evelyn Fox (1985) *Reflections on Gender and Science*. New Haven, Yale University Press.

Kessler, Suzanne J & McKenna, Wendy (1985) *Gender: An Ethnological Approach*. Chicago, University of Chicago Press.

Kulick, Don (1996) "Queer Theory: Vad är det och vad är det bra för?", i *lambda nordica*, vol 2, nr 3-4.

lambda nordica (1996) vol 2, nr 3-4.

Larsson, Torbjörn (1994) *Det svenska statsskicket*. Lund, Studentlitteratur.

Laqueur, Thomas (1990) *Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud*. Cambridge, Harvard University Press.

Lloyd, Genevieve (1984) *The Man of Reason: Male and Female in Western Philosophy*. London, Routledge.

Lorde, Audre (1994) "Age, Race, Class and Sex: Women Redefining Difference", i *The Woman Question*, M Evans (red), London,

equal representation

Forty years of Council of Europe activity", Council of Europe.

Smith, Dorothy (1987a) "Women's Perspective as a Radical Critique of Sociology", i *Feminism and Methodology*, S Harding (red), Bloomington, Indiana University Press.

Smith, Dorothy (1987b) *The Everyday World As Problematic: A Feminist Sociology*. Boston, Northeastern University Press.

Smith, Dorothy (1989) "Sociological Theory: Methods of Writing Patriarchy", i *Feminism and Sociological Theory*, R A Wallace (red), London, Sage Publications.

Spelman, Elizabeth (1988) *Inessential Woman: Problems of Exclusion in Feminist Thought*. Boston, Beacon Press.

Sprat, Thomas (1997; 1958) *History of The Royal Society*. Saint Louis, Washington University Studies.

Taylor, Charles (1989) *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Cambridge, Cambridge University Press.

Uvnäs Moberg, Kerstin & Robert, Rigmor (1994) *Hon och Han. Födda olika*. Stockholm, Brombergs.

Violi, Patrizia (1992) "Gender, Subjectivity and Language", i *Beyond Equality and Difference: Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*, G Bock & S James (red), London & New York, Routledge.

Voet, Rian (1992) "Political Representation and Quotas: Hannah Pitkin's Concept of Representation in the Context of Feminist Politics", i *Acta Politica*, nr 4.

Waerness, Kari (1984) "The Rationality of Caring", i *Economic and Industrial Democracy*, vol 5, nr 1.

Watson, Sophie (1990) "The State of Play: An Introduction", i *Playing the State: Australian Feminist Interventions*, S Watson (red), London & New York, Verso.

Widerberg, Karin (1995) *Kunskapens kön: Minnen, reflektioner och teori*. Stockholm, Norstedts.

Women and Revolution: A Discussion of The Unhappy Marriage of

sentation of women", Paper presenterat vid 1994 Annual Meeting of the American Political Science Association, New York.

Pateman, Carole (1988) *The Sexual Contract*. Cambridge, Polity Press.

Pateman, Carole (1989) *The Disorder of Women. Democracy, Feminism and Political Theory*. Cambridge, Polity Press.

Phillips, Anne (1991) *Engendering Democracy*. Cambridge, Polity Press.

Phillips, Anne (1993) *Democracy and Difference*. Cambridge, Polity Press.

Puranen, Bi (1994) *Att vara kvinna är ingen sjukdom*. Stockholm, Norstedts.

Rawls, John (1971) *A Theory of Justice*. Oxford, Oxford University Press.

Rich, Adrienne (1980) "Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence", i *Signs*, vol 5, nr 4.

Rorty, Richard (1991) "Feminism and Pragmatism", i *Radical Philosophy*, vol 59, fall.

Rubin, Gayle (1975) "The Traffic in Women: Notes on the Political Economy of Sex", i *Toward an Anthropology of Women*, R R Reiter (red), New York, Monthly Review Press.

Ruddick, Sara (1989) *Maternal Thinking. Towards a Politics of Peace*. London, The Women's Press.

Sainsbury, Diane (red), (1994) *Gendering Welfare States*. London, Sage Publications.

Scott, Joan W (1993) "Kvinnor som bara har paradoxer att erbjuda: Fransk feminism 1789-1945", i *Häftan för kritiska studier*, vol 26, nr 4.

Scott, Joan W (1996) *Only Paradoxes to Offer: French Feminists and the Rights of Man*. Cambridge, Harvard University Press.

Siim, Birte (1994) "Kon, medborogerskab og mage", i *Kvinder, Kon & Forskning*, vol 3, nr 3.

- Sledziewski, Elisabeth G (1992) "The democratic principle of

پېرست

7	سهره تايهک بز وهرگيرانه که
24	پيشه کی
26	پيشه کی چاپی دووهم
27	۱- سهره تا
40	۲- جنس و دهسته لات
40	لهش و جنس
44	جنس، چيندهر و دهسته لات
51	جنس وهک نيزامی دهسته لات
61	۳- تاکه کهس، چين و جنس
61	تاکه کهس و چين
66	يه کسانى و جياوازی
69	ثافره تان «وهک ثافره تان»
76	۴- که سيبی (تاييه تی) و گشتیبی
76	دياردهی که سيبی ديارده به کی
79	ليکچوون عه قلم
82	سيکسوالييتی، دهسته لات و دايکايه تی
89	دهولهت و جنس
94	سنوورگه لی که سيبی و سياسی
97	۵- ديموکراسی و هاوولائيتی
97	ديموکراسی پياوييانه
100	جنس و ديموکراسی
104	جنس و هاوولائيتی
106	هاوولائيتی و دايکايه تی
112	۶- زانيساری و لهش
112	زانست و پياوييتی
117	ئه زموون و پرگاری
123	زمان، جنس و گوزان
129	۷- ناکوکيبه کانی ناو سياسهت
133	سه رچاوه کان

Marxism and Feminism, (1981) L Sargent (red), London, Pluto Press.

Young, Iris Marion (1987) "Impartiality and the Civic Public", i Feminism as Critique, S Benhabib & D Cornell (red), Cambridge, Polity Press. Young, Iris Marion (1989) "Polity and Group Difference: A Critique of the Ideal of Universal Citizenship", i Ethics, vol 99, January.

Young, Iris Marion (1990) Throwing like a Girl and Other Essays in Feminist Philosophy and Social Theory. Bloomington & Indianapolis, Indiana University Press.

se, Cecilia (1993) "Individ utan innehall", i Statsvetenskaplig tidskrift, vol 96, nr 2.

The Paradoxes Of Politics

An Introduction to Feminist Political Theory

Maria Wendt Hojer

Cecilia Ase

Translated into kurdish

Rebwar Rashed